

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.Н. Каразіна

Назарова О.Ю., Чуприна О.А.

СТАТИСТИКА ФІНАНСІВ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

для студентів спеціальності «ПРИКЛАДНА СТАТИСТИКА»

Харків – 2015

УДК 311:336(075.8)

ББК 65.051.526я73

Н 19

Рецензенти: *Т.М. Камінська* д.е.н., професор кафедри економічної теорії
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

М.Л. Швайко к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту
Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна

*Затверджено до друку рішенням вченої ради економічного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 6 від 18 вересня 2015 р.)*

Н 19 Назарова О.Ю., Чуприна О.А. Статистика фінансів: Навчально-методичний посібник. – Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2015. – 123 с.

Навчально-методичний посібник розкриває механізм організації та методологію статистики фінансів у відповідних інституціях з урахуванням вимог ринкової економіки.

В посібнику освітлені не тільки такі методологічні питання, як предмет, метод і завдання курсу, але і система статистичних показників, що використовуються в статистиці фінансів, їхній зміст і застосування на даному етапі.

Для більш ефективного засвоєння матеріалів посібник містить структурно-логічні схеми, таблиці, також навчальний тренінг для самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи.

Видання призначено для студентів, аспірантів та викладачів усіх економічних спеціальностей, а також фахівців зі статистики, працівників підприємницьких і фінансових структур

УДК 311:336(075.8)

ББК 65.051.526я73

© Харківський національний університет
імені В.Н.Каразіна, 2015

© Назарова О.Ю., Чуприна О.А. 2015

© Шевченко Д. М., макет обкладинки, 2015

ЗМІСТ

Передмова	6
РОЗДІЛ I	
СУЧАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ СТАТИСТИКИ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ	9
Тема 1 Теоретичні основи статистики фінансів	9
Навчальний тренінг	15
Тема 2 Статистика результатів економічної діяльності	18
Навчальний тренінг	24
Тема 3 Статистика платіжного балансу	27
Навчальний тренінг	35
Тема 4 Статистика державних фінансів	38
Навчальний тренінг	50
РОЗДІЛ II	
ОСОБЛИВОСТІ СТАТИСТИЧНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ	У 54
Тема 5 Статистика кредиту	54
Навчальний тренінг	62
Тема 6 Статистика грошового обігу	66
Навчальний тренінг	73
Тема 7 Статистика ощадної справи	77
Навчальний тренінг	81
Тема 8 Статистика страхування	85
Навчальний тренінг	96
Тема 9 Статистика цін та інфляції	100
Навчальний тренінг	108
Тема 10 Статистика фінансового стану підприємств	112
Навчальний тренінг	117
Список використаних джерел	122

ПЕРЕДМОВА

Статистика фінансів – складова системи статистичних наук, значення якої на сучасному етапі розвитку економіки стає дедалі важливішою.

Навчальна дисципліна «Статистика фінансів» вивчає кількісну характеристику процесів і явищ, що відбуваються у фінансовому секторі, а також відіграє важливу роль у формуванні висококваліфікованого економіста, озброюючи його знаннями статистичних методів і способів збирання, опрацювання та аналізу фінансово-економічної інформації.

Статистична підготовка і розвиток статистичних навичок мають неоціненне значення у підготовці майбутніх фахівців економічного профілю. Статистика фінансів дозволяє отримувати точні кількісні характеристики фінансової ситуації в країні, проводити їх дослідження та прогнозування, а застосування статистичних методів і прийомів оброблення даних про фінансовий сектор є вирішальним фактором вдосконалення теоретичної бази його розвитку та оцінювання його перспектив.

Науково обґрунтованим підходом до визначення місця, значення і ролі статистичних методів у наукових дослідженнях є «колесо» науки (The Wheel of Science), розроблене У. Уоллесом (Walter L. Wallace) у 1971 році. Згідно з цим підходом наукове дослідження розвивається від нормативного (теоретичного) аналізу, через збирання фактів шляхом статистичного спостереження, до емпіричного аналізу явищ і процесів. При цьому дослідницька діяльність проходить кілька взаємно незалежних, але нероздільних етапів: формулювання теорії, формулювання гіпотези, спостереження, емпіричне узагальнення, коригування і розвиток початкової та формулювання нової теорії (рис. 1).

Ґрунтуючись на вищенаведеному підході, слід звернути увагу на певну залежність статистичного спостереження від якості проведення попередніх етапів: якщо дослідник поставив невірні цілі і завдання або неправильно їх сформулював, допустив серйозні помилки при розробленні плану або виборі методу дослідження, тоді навіть найдосконаліший статистичний аналіз буде марним. Тому аж ніяк не применшуючи самостійної цінності статистичної науки загалом і статистики фінансів зокрема, необхідно сказати, що вивчення статистики фінансів повинно ґрунтуватися на сформованій у студентів теоретичній базі. Адже оволодіння цією навчальною дисципліною вимагає глибокого розуміння теоретичних категорій і закономірностей фінансово-економічної науки.

Рис. 1. «Колесо» науки

Мета дисципліни «Статистика фінансів»: формування у студентів цілісного уявлення про сучасну методологію, методи, прийоми і систему показників статистичного дослідження фінансового сектора економіки, у тому числі прийнятих у міжнародній статистичній практиці, для проведення прикладного статистичного аналізу з метою кількісного обґрунтування управлінських рішень в галузі фінансів.

Завдання дисципліни «Статистика фінансів»:

- здійснювати кількісну характеристику процесів і явищ, що відбуваються у фінансовій системі;
- на основі вивчених статистичних методів вміти здійснювати реєстрацію, зведення та групування даних та відображати їх у вигляді узагальнюючих показників;
- вміти аналізувати одержані результати дослідження розвитку фінансової системи України у складі бюджету України, банків, системи страхування, фінансові показники діяльності підприємств тощо.

У результаті вивчення даного курсу студент набуває наступних компетентностей (табл.1).

Курс «Статистика фінансів» спирається на той обсяг знань, який отриманий в результаті вивчення загальноекономічних курсів макроекономіки, мікроекономіки, загальної теорії статистики, соціально-економічної статистики, економічного аналізу, блоку фінансових дисциплін та ін..

Даний навчально-методичний посібник написаний відповідно до діючої програми курсу «Статистика фінансів», в ньому подано структурно-логічні схеми і таблиці до кожної теми курсу викладеного матеріалу як ефективні візуальні методи запам'ятовування

інформації. Після розділів є питання для самоконтролю, тести та задачі, розв'язання яких передбачає знання загальних методів і принципів статистичного аналізу масових соціально-економічних явищ і процесів, зокрема, методів аналізу структури і динаміки, концентрації, інтенсивності динаміки та структурних зрушень, індексного аналізу тощо.

Таблиця 1

Компетентності, які здобуває студент після вивчення
дисципліни «Статистика фінансів»

Назва компетентності	Вміння студента щодо даної компетентності
1. Обліково-статистична	1.1. Проводити розрахунок показників результатів економічної діяльності 1.2. Проводити розрахунок показників державних фінансів 1.3. Проводити розрахунок показників грошового обігу 1.4. Проводити розрахунок показників ощадної справи 1.5. Проводити розрахунок системи показників фінансів підприємств 1.6. Проводити розрахунок показників інфляції
2. Аналітична	2.1. Аналізувати інформацію всіх видів, виконувати необхідні розрахунки й оформлювати результати 2.2. Інтерпретувати дані вітчизняної та зарубіжної статистики про фінансові процеси та явища, виявляти тенденції зміни статистичних показників
3. Організаційно-методологічна	3.1. Знати сутність статистики фінансів як науки про закони руху фінансових, кредитних, грошових ресурсів в умовах ринкової економіки 3.2. Знати завдання статистики фінансів 3.3. Знати найважливіші розділи системи показників статистики фінансів 3.4. Володіти методами статистичного аналізу
4. Контрольна	4.1. Готувати інформацію, вибирати тип моделей, здійснювати розрахунки їх параметрів та перевіряти адекватність 4.2. Використовувати відповідні критерії для аналізу рівня достовірності прогнозних оцінок
5. Інформаційна	5.1. Використовувати різноманітні функції Excel для розрахунку показників та візуалізації процесів у фінансовій сфері
6. Навчально-методична	6.1. Готувати есе за тематикою, використовуючи інформацію щодо теоретичних основ та передового досвіду в сфері статистики фінансів 6.2. Володіти методами візуалізації інформації та презентувати результати аналізу в редакторі POWER POINT

РОЗДІЛ І

СУЧАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ СТАТИСТИКИ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ КРАЇНИ

ТЕМА 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИКИ ФІНАНСІВ

1.1. Поняття, предмет і завдання статистики фінансів

1.2. Система показників, функції та особливості методології статистики фінансів

1.3. Організація статистики фінансів

1.1.

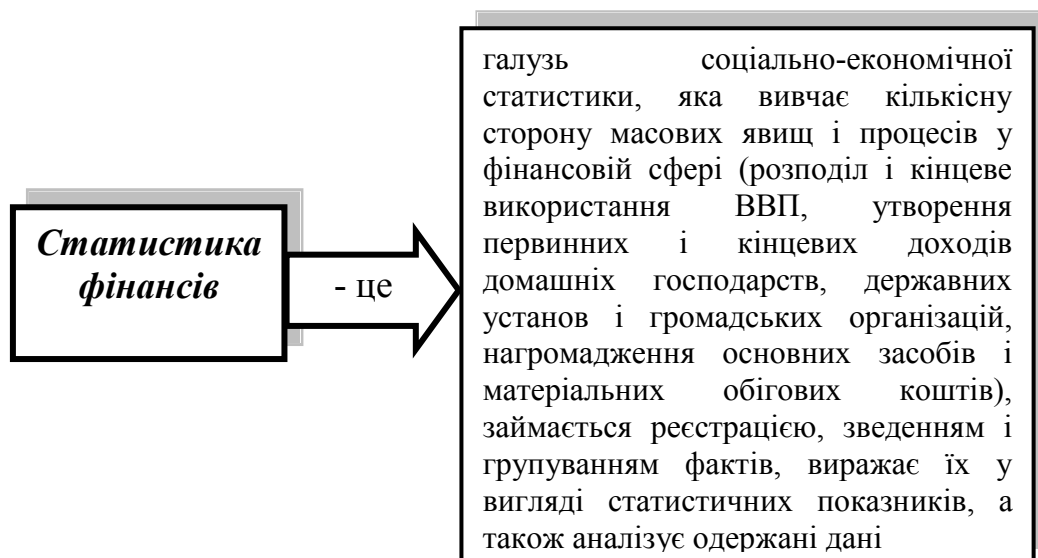

Рис. 1.1. Поняття статистики фінансів

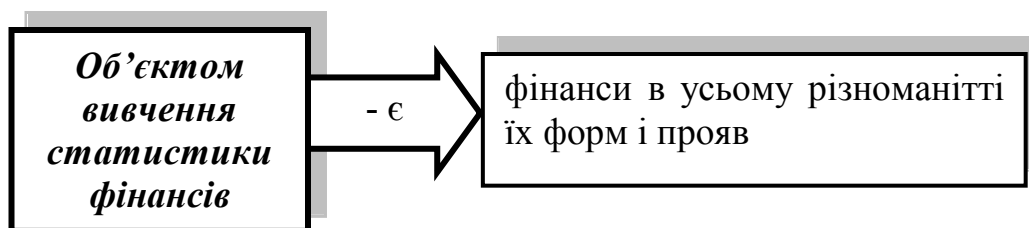

Рис. 1.2. Об'єкт статистики фінансів

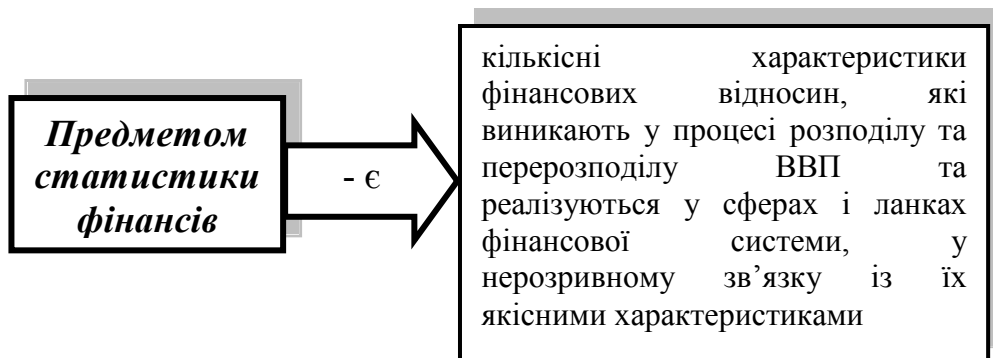

Рис. 1.3. Предмет статистики фінансів

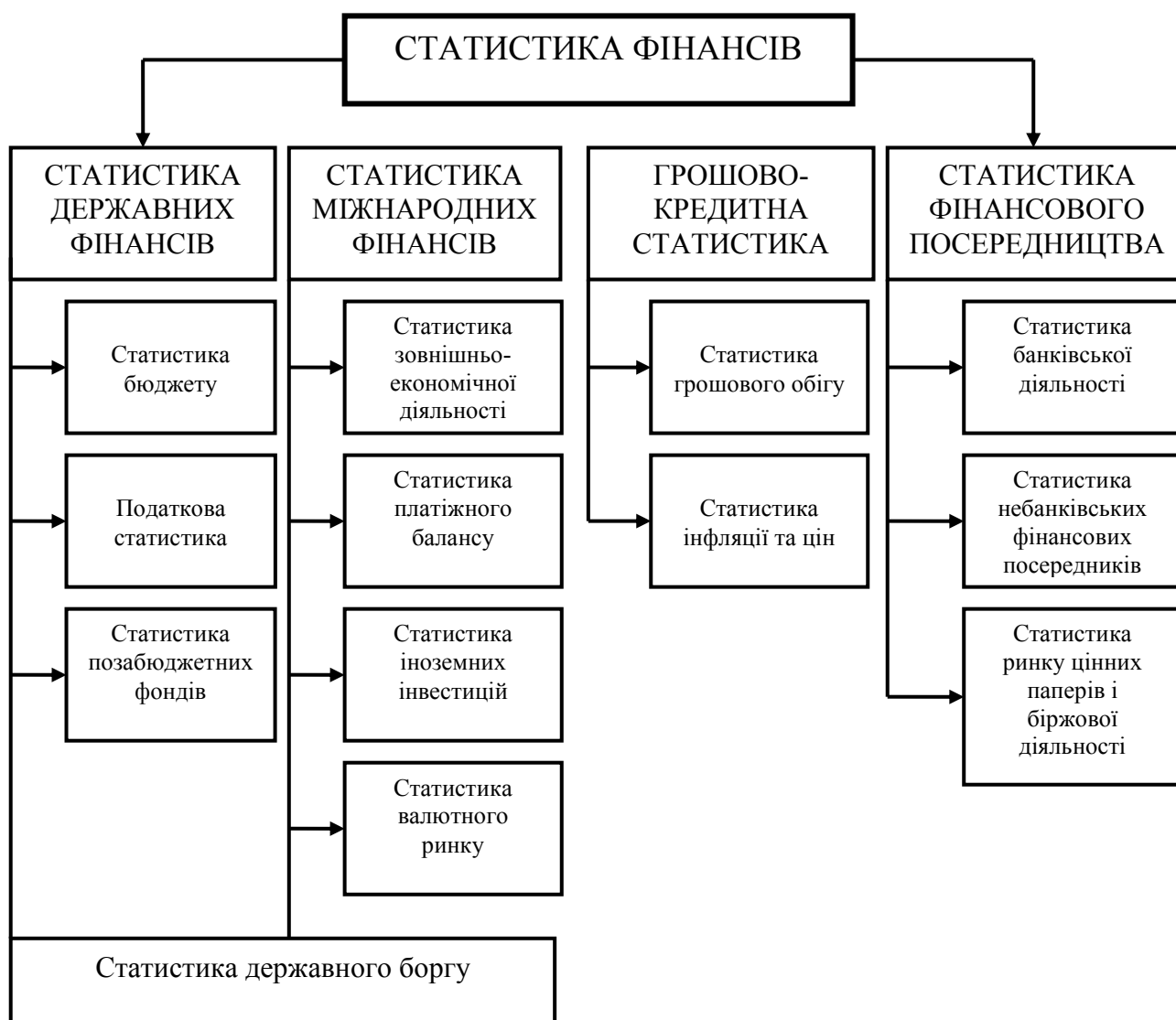

Рис. 1.4. Розділи статистики фінансів

Рис. 1.5. Основні завдання статистики фінансів

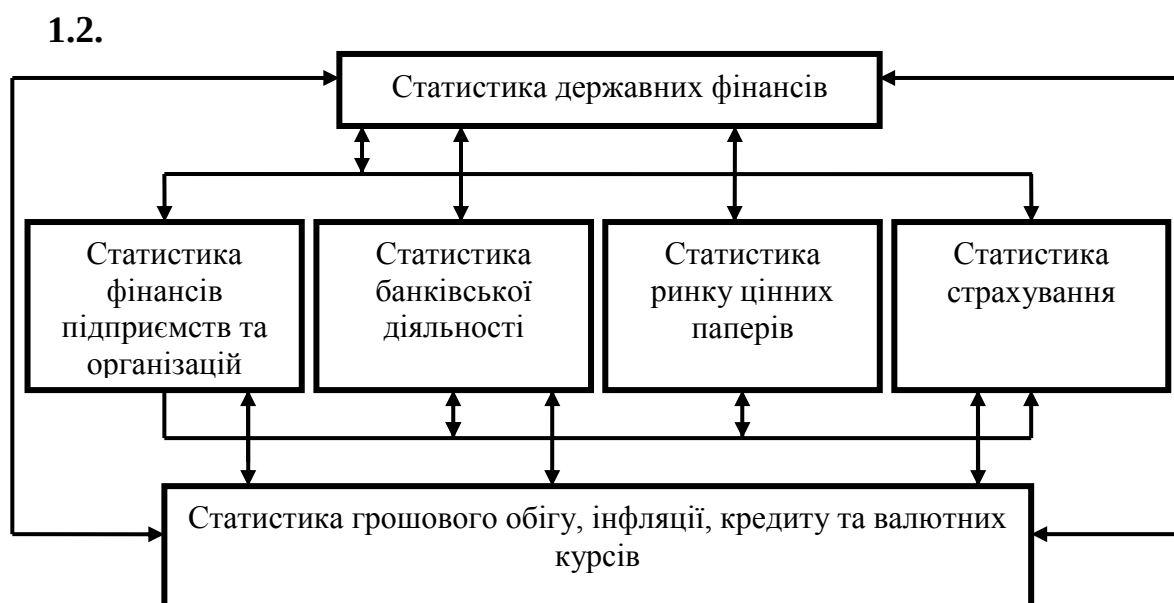

Рис. 1.6. Система показників статистики фінансів

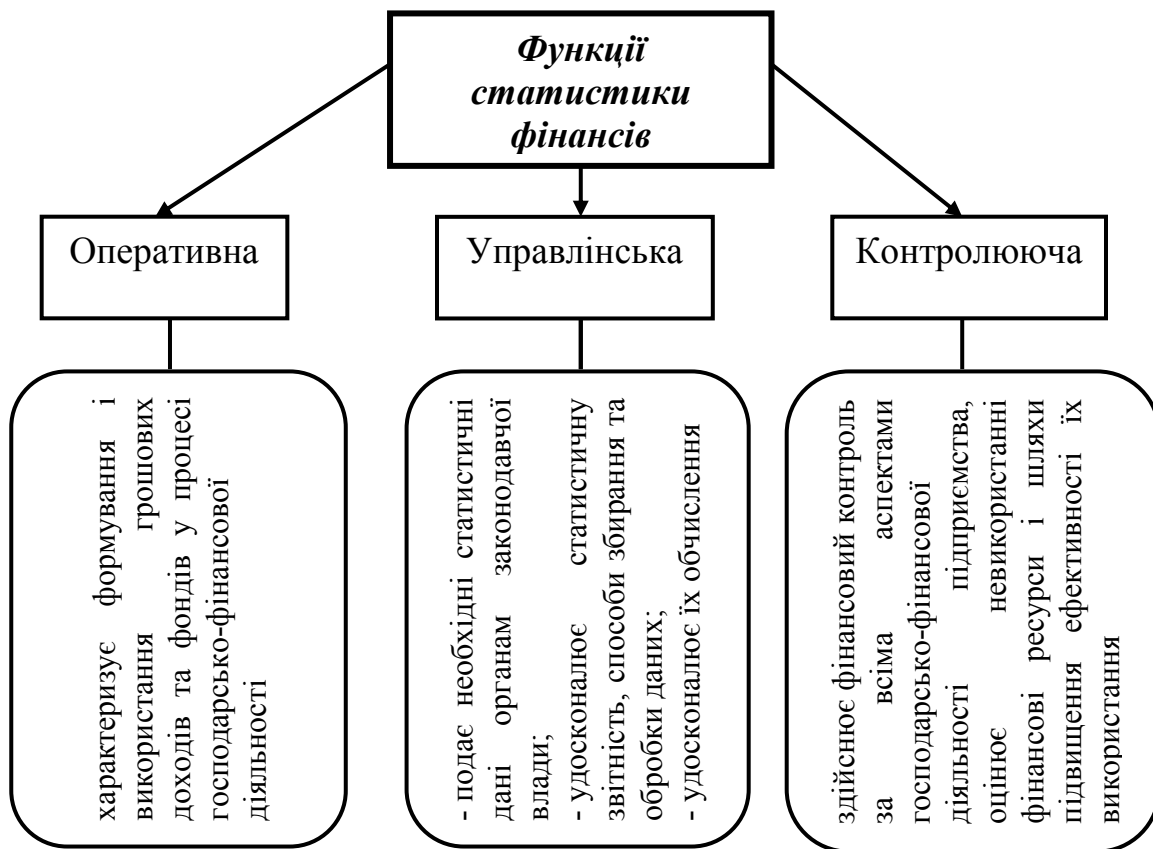

Рис. 1.7. Функції статистики фінансів

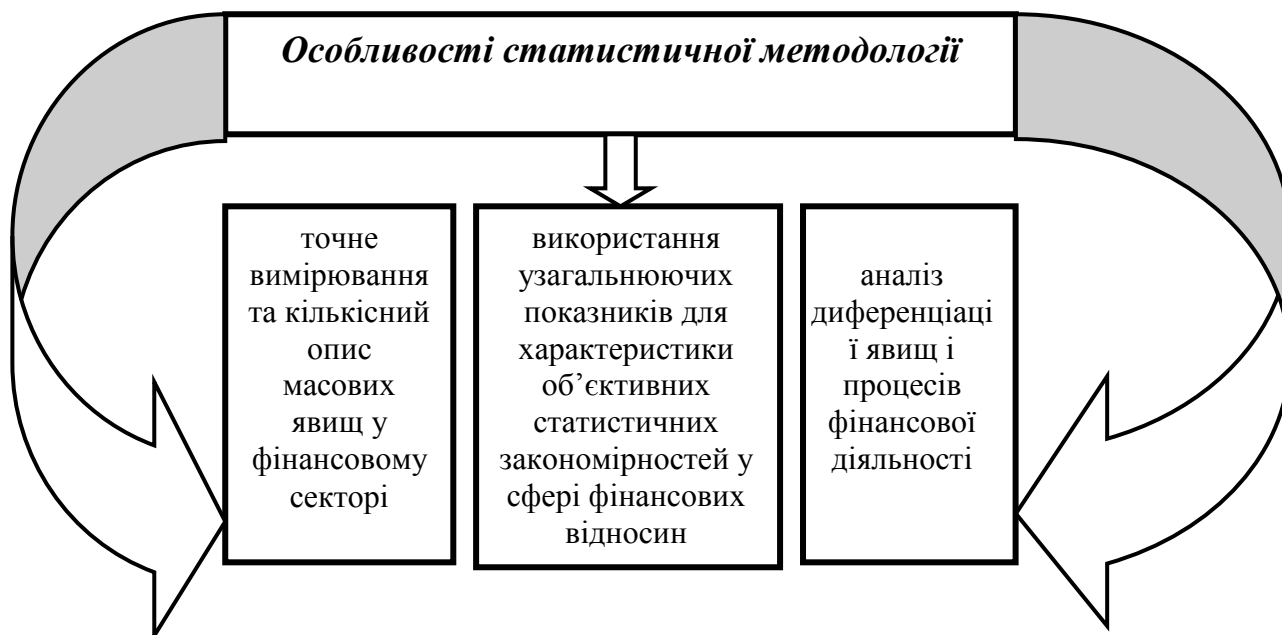

Рис. 1.8. Особливості методології статистики фінансів

1.3.

Таблиця 1.1

Види та джерела інформації у статистиці фінансів

Види інформації	Джерела
Первинні та статистичні дані (офіційна статистика)	Спостереження, які здійснюють органи державної статистики за допомогою: - фінансової звітності; - спеціально організованих спостережень
Адміністративні дані	Дані відомчої статистики – органів загальнодержавної та місцевої виконавчої влади, до сфери управління яких належать фінанси (Національний банк України, Міністерство фінансів України)
Статистична інформація міжнародних організацій та інших країн світу	Статистичні спостереження міжнародних організацій (Євростат, Офіційне бюро статистики Європейського Союзу) і статистичних служб інших країн
Аналітична інформація	Оцінки та розрахунки (аналіз основних тенденцій, розробка прогнозів), які здійснюються на основі зазначених вище даних органами державної статистики. Дані спеціалізованих державних і недержавних організацій (центрів соціальних і економічних досліджень, фірм, що спеціалізуються на маркетингових дослідженнях, наданні консалтингових, у тому числі аудиторських послуг)

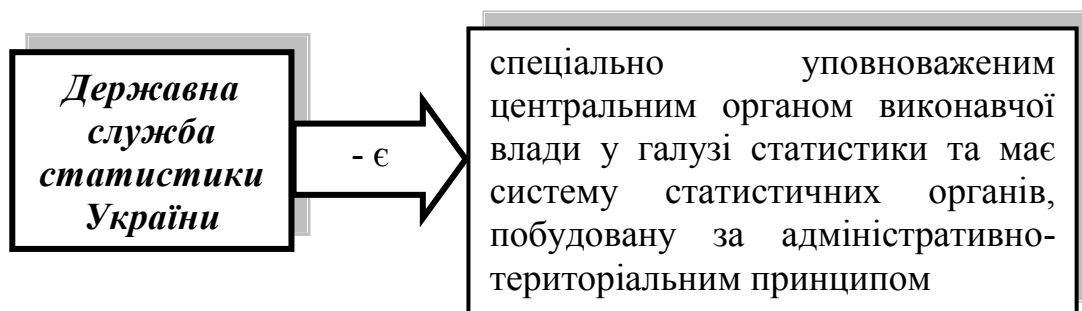

Рис. 1.9. Поняття Державної служби статистики України

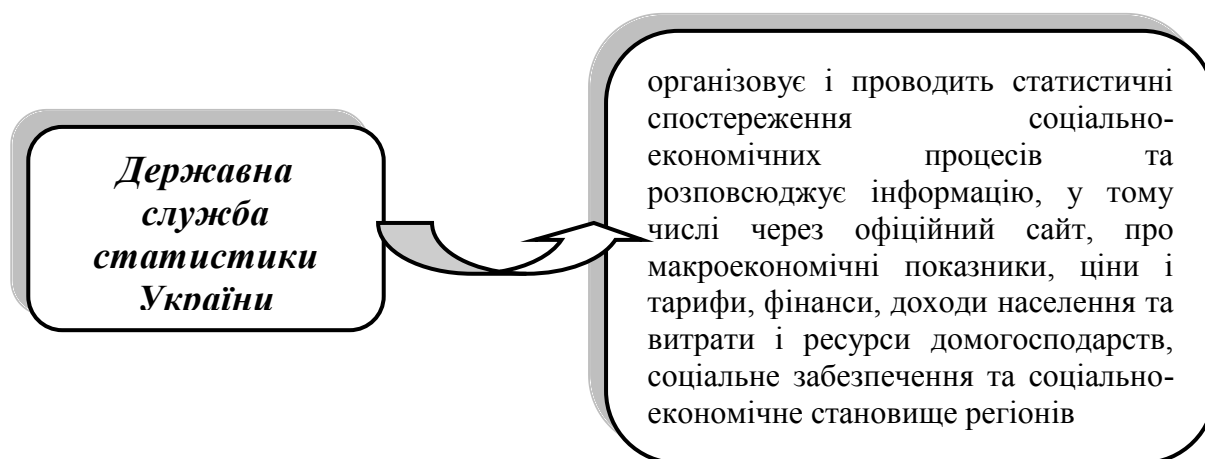

Рис. 1.10. Завдання Державної служби статистики України

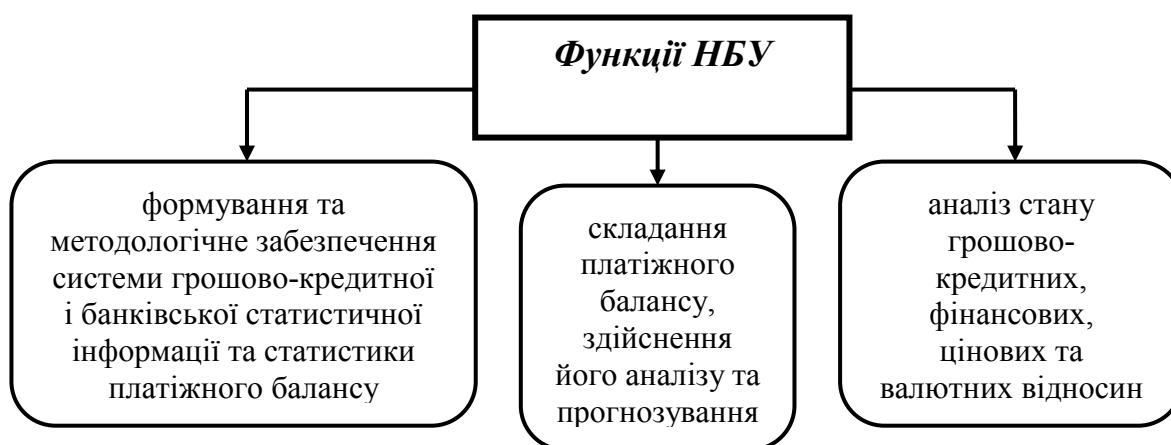

Рис. 1.11. Функції Національного банку України

Рис. 1.12. Завдання Міністерства фінансів України

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

?

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте поняття і соціально-економічне значення статистики фінансів.
2. Окресліть завдання статистики фінансів.
3. Яка особливість методу статистики фінансів?
4. Наведіть систему показників статистики фінансів.
5. У чому полягає роль Державної служби статистики України, Національного банку України та Міністерства фінансів України в організації статистики фінансів в Україні?

Тестові завдання (дайте всі вірні відповіді)

1.1. Статистика фінансів – це наука, яка:

- А) вивчає закони руху фінансових, кредитних, грошових ресурсів;
- В) формує систему основних показників, які характеризують економіко-статистичний стан суб'єктів господарювання різних форм власності у цілому;
- С) вивчає кількісну сторону масових явищ і процесів у фінансовій сфері, займається реєстрацією, зведенням і групуванням фактів, виражає їх у вигляді статистичних показників, а також аналізує одержані дані;
- Д) надає цифрову інформацію, необхідну для управління підприємством та розробки його тактики і економічної стратегії на перспективу.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

1.2. Об'єктом вивчення статистики фінансів є:

- А) кількісні характеристики фінансових відносин;
- В) фінанси в усьому різноманітті їх форм і прояв
- С) якісні характеристики фінансових відносин;
- Д) кількісні і якісні явища і процеси, що стосуються фінансової сфери.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

1.3. Предметом статистики фінансів є:

- А) кількісні і якісні відношення масових суспільно-економічних явищ;
- В) вивчення показників, що характеризують сферу діяльності підприємства та їх ефективність
- С) кількісні і якісні явища і процеси, що стосуються фінансової сфери;
- Д) кількісні характеристики фінансових відносин, які виникають у процесі розподілу та перерозподілу ВВП та реалізуються у сферах і ланках фінансової системи, у нерозривному зв'язку із їх якісними характеристиками.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

1.4. Завдання статистики фінансів є:

- А) розроблення методів обчислення показників, які відображають особливості фінансової системи та фінансового сектору та оцінюють діяльність фінансових інституцій;
- В) статистичне дослідження процесу формування, розподілу, перерозподілу та використання ВВП та НД;
- С) статистичне оцінювання структури, пропорцій і закономірностей розвитку фінансового сектору;
- Д) вивчення характеру і дій основних законів у фінансовій системі країни.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

1.5. Статистика фінансів виконує наступні функції:

- А) планову; С) оперативну;
В) контролюючу; D) управлінську.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

1.6. Управлінська функція статистики фінансів передбачає:

А) здійснення фінансового контролю за всіма аспектами господарсько-фінансової діяльності підприємства, оцінювання невикористаних фінансових ресурсів і шляхів підвищення ефективності їх використання;

В) подання необхідних статистичних даних органам законодавчої влади; удосконалення статистичної звітності, способів збирання та обробки даних; удосконалення їх обчислення;

С) використання узагальнюючих показників для характеристики об'єктивних статистичних закономірностей у сфері фінансових відносин;

D) характеристика формування і використання грошових доходів та фондів у процесі господарсько-фінансової діяльності.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

1.7. Контролююча функція статистики фінансів передбачає:

А) здійснення фінансового контролю за всіма аспектами господарсько-фінансової діяльності підприємства, оцінювання невикористаних фінансових ресурсів і шляхів підвищення ефективності їх використання;

В) подання необхідних статистичних даних органам законодавчої влади; удосконалення статистичної звітності, способів збирання та обробки даних; удосконалення їх обчислення;

С) використання узагальнюючих показників для характеристики об'єктивних статистичних закономірностей у сфері фінансових відносин;

D) характеристика формування і використання грошових доходів та фондів у процесі господарсько-фінансової діяльності.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

1.8. Оперативна функція статистики фінансів передбачає:

А) здійснення фінансового контролю за всіма аспектами господарсько-фінансової діяльності підприємства, оцінювання невикористаних фінансових ресурсів і шляхів підвищення ефективності їх використання;

В) подання необхідних статистичних даних органам законодавчої влади; удосконалення статистичної звітності, способів збирання та обробки даних; удосконалення їх обчислення;

С) використання узагальнюючих показників для характеристики об'єктивних статистичних закономірностей у сфері фінансових відносин;

D) характеристика формування і використання грошових доходів та фондів у процесі господарсько-фінансової діяльності.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

1.9 Спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі статистики є:

- А) НБУ; С) Міністерство економіки;
В) Міністерство фінансів; D) Державна служба статистики.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

1.10. Національний банк України виконує наступні функції:

- А) аналіз стану грошово-кредитних, фінансових, цінових та валютних відносин;

- В) формування та методологічне забезпечення системи грошово-кредитної і банківської статистичної інформації та статистики платіжного балансу;
С) складання платіжного балансу, здійснення його аналізу та прогнозування;
Д) формування та забезпечення реалізації державної фінансової, бюджетної, податкової і митної політики, що вимагає інформування громадськості про економічні та фінансові цілі держави.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

Практичні завдання

1.1. На підставі ознайомлення зі статистичними базами даних про фінансову діяльність в Україні та Євросоюзі (Державної служби статистики України та Євростату) здійсніть порівняльну оцінку переліку основних груп показників статистики фінансів в Україні та країнах-членах ЄС. Результати подайте у формі таблиць і висновків до них.

1.2. Підготуйте дайджест з коментарями фахівців у галузі статистики про якість статистичної інформації щодо розвитку фінансової діяльності в Україні та області на підставі ознайомлення з джерелами наукової та навчальної інформації. Складіть перелік зауважень до якості та повноти такої інформації.

1.3. Підготуйте дайджест про організацію та методологію статистики фінансів на підставі ознайомлення з джерелами наукової та навчальної інформації. Складіть перелік найбільш актуальних проблем розвитку цієї галузі статистики.

1.4. За даними сайту Державної служби статистики України зробити візуалізацію процесів фінансової діяльності, що відбуваються в країні останні п'ять років. Результати візуалізації відобразити за допомогою графічного методу.

ТЕМА 2

СТАТИСТИКА РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Загальна характеристика та завдання.

2.2. Відображення економічних операцій в СНР

2.3. Розрахунок ВВП різними методами

2.1.

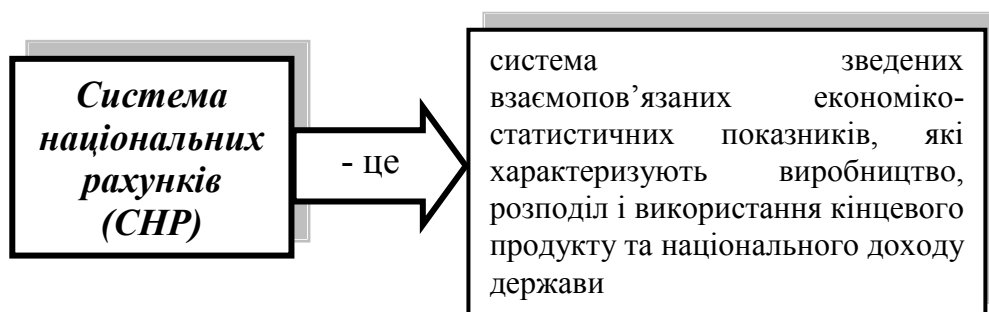

Рис. 2.1. Поняття системи національних рахунків

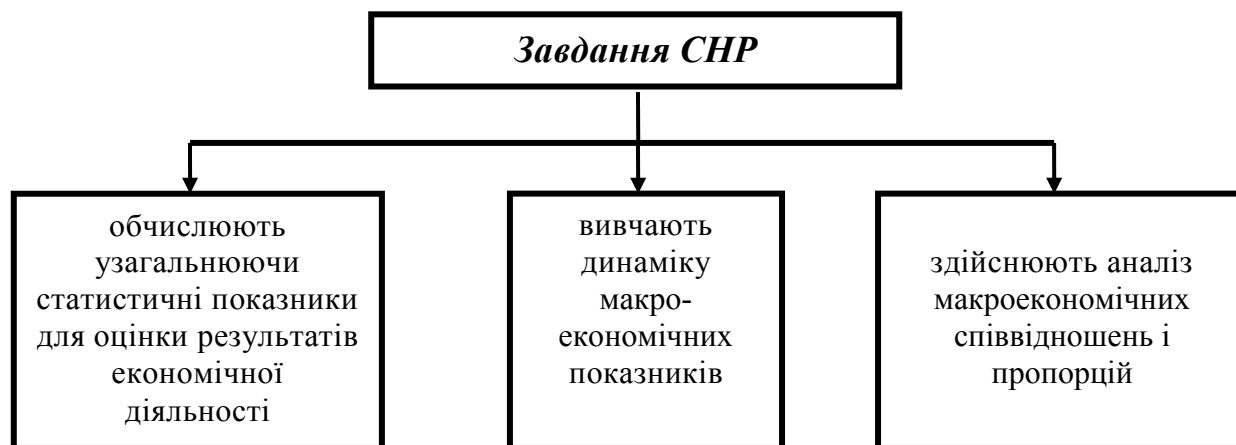

Рис. 2.2. Завдання системи національних рахунків

Таблиця 2.1

Склад інституційних секторів в економіці України

№	Інституційний сектор	Інституційні одиниці, що входять до інституційного сектору	Основні функції	Основні джерела доходів (ресурсів)
1	Нефінансові корпорації	- державні нефінансові корпорації; - приватні нефінансові корпорації; - нефінансові корпорації під іноземним контролем	Виробництво товарів і ринкових нефінансових послуг	Виручка від реалізації товарів і послуг
2	Фінансові корпорації	- НБУ; - інші депозитні корпорації; - інші фінансові посередники, крім страхових корпорацій та недержавних пенсійних фондів; - допоміжні фінансові організації; - страхові корпорації та недержавні пенсійні фонди	Надання фінансових і страхових послуг: залучення, перетворення і розподіл фінансових ресурсів, переклад індивідуального ризику в колективний	Надходження в результаті прийнятих фінансових зобов'язань, відсотки, внески страховок
3	Органи державного управління	- центральні органи державного управління (центральний уряд); - регіональні та місцеві органи державного управління; - фонд соціального страхування	Надання неринкових послуг для індивідуального і колективного споживання і перерозподіл національного доходу і багатства	Обов'язкові платежі (податки), вироблені інституційними одиницями інших секторів
4	Домашні господарства	- наймані працівники; - роботодавці; - одержувачі доходів від власності та трансфертів - самостійно зайняті працівники;	Пропозиція робочої сили, споживання товарів і послуг ринкових і неринкових Виробництво товарів і ринкових нефінансових послуг	Оплата праці, дохід від власності, трансферти з інших секторів Виручка від реалізації товарів і послуг
5	Некомерційні організації, які обслуговують домогосподарства	- політичні партії та інші громадські організації; - благодійні організації і фонди; - соціально-культурні підрозділи нефінансових і фінансових корпорацій	Виробництво неринкових послуг для окремих груп домашніх господарств	Добровільні внески і пожертвування, зроблені домашніми господарствами як споживачами, доходи від власності
6	Зовнішньо економічні зв'язки («інший світ»)	резиденти інших країн, діяльність яких пов'язана із операціями з вітчизняними інституційними одиницями-резидентами даної країни	Цей сектор не характеризується якоюсь принциповою функцією або доходами (ресурсами); він включає іноземні одиниці (нерезиденти), тому що вони здійснюють операції з вітчизняними інституційними одиницями (резидентами даної країни)	

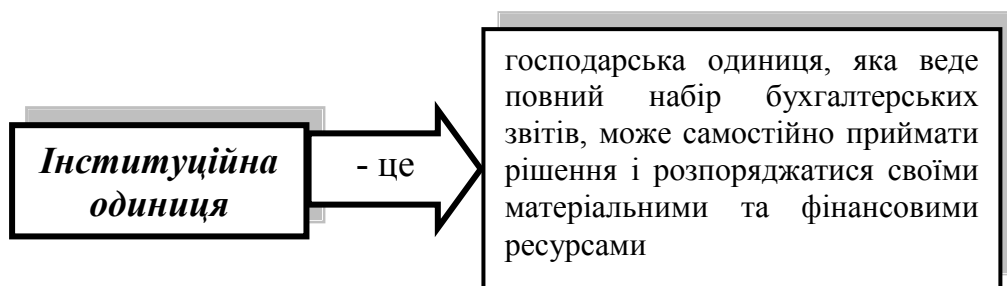

Рис. 2.3. Поняття інституційної одиниці

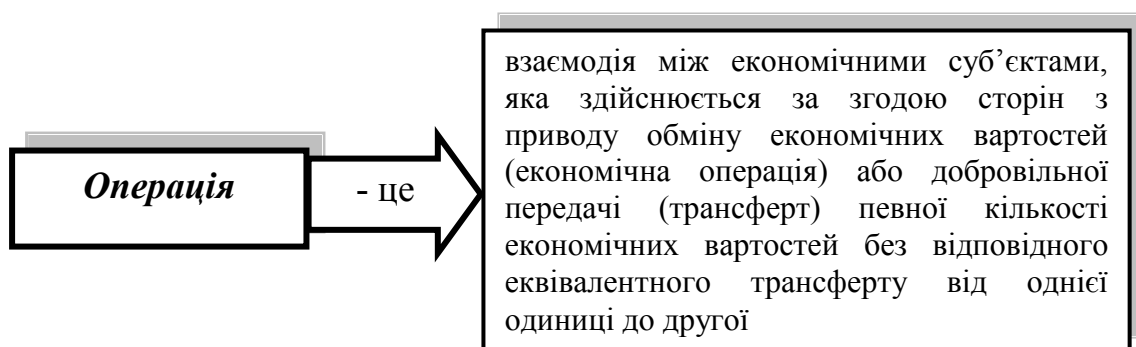

Рис. 2.4. Поняття операції в СНР

2.2.

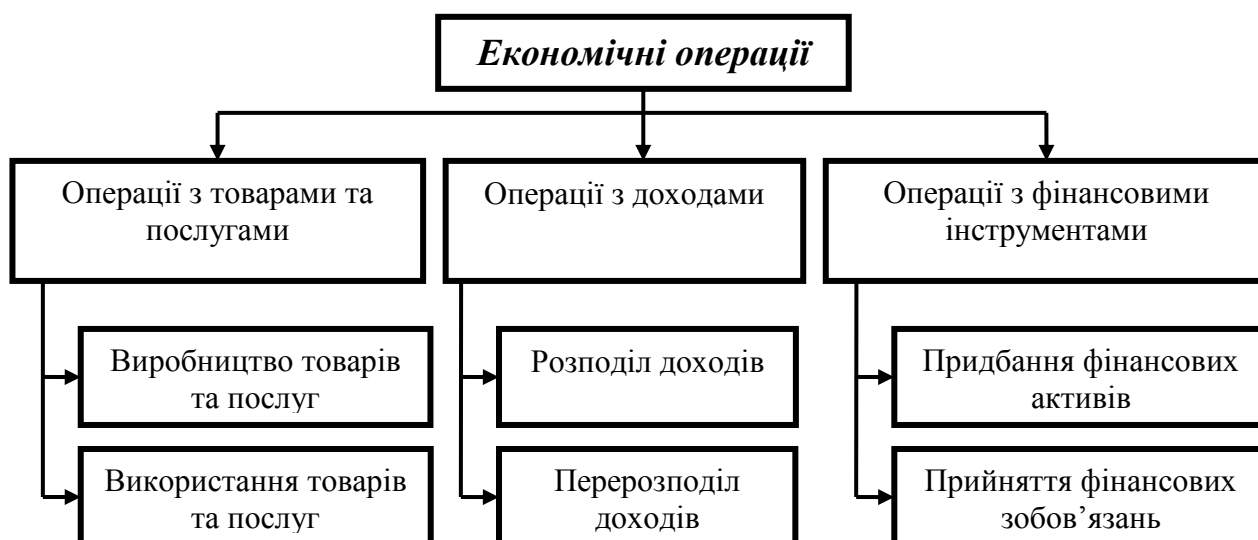

Рис. 2.5. Класифікація економічних операцій

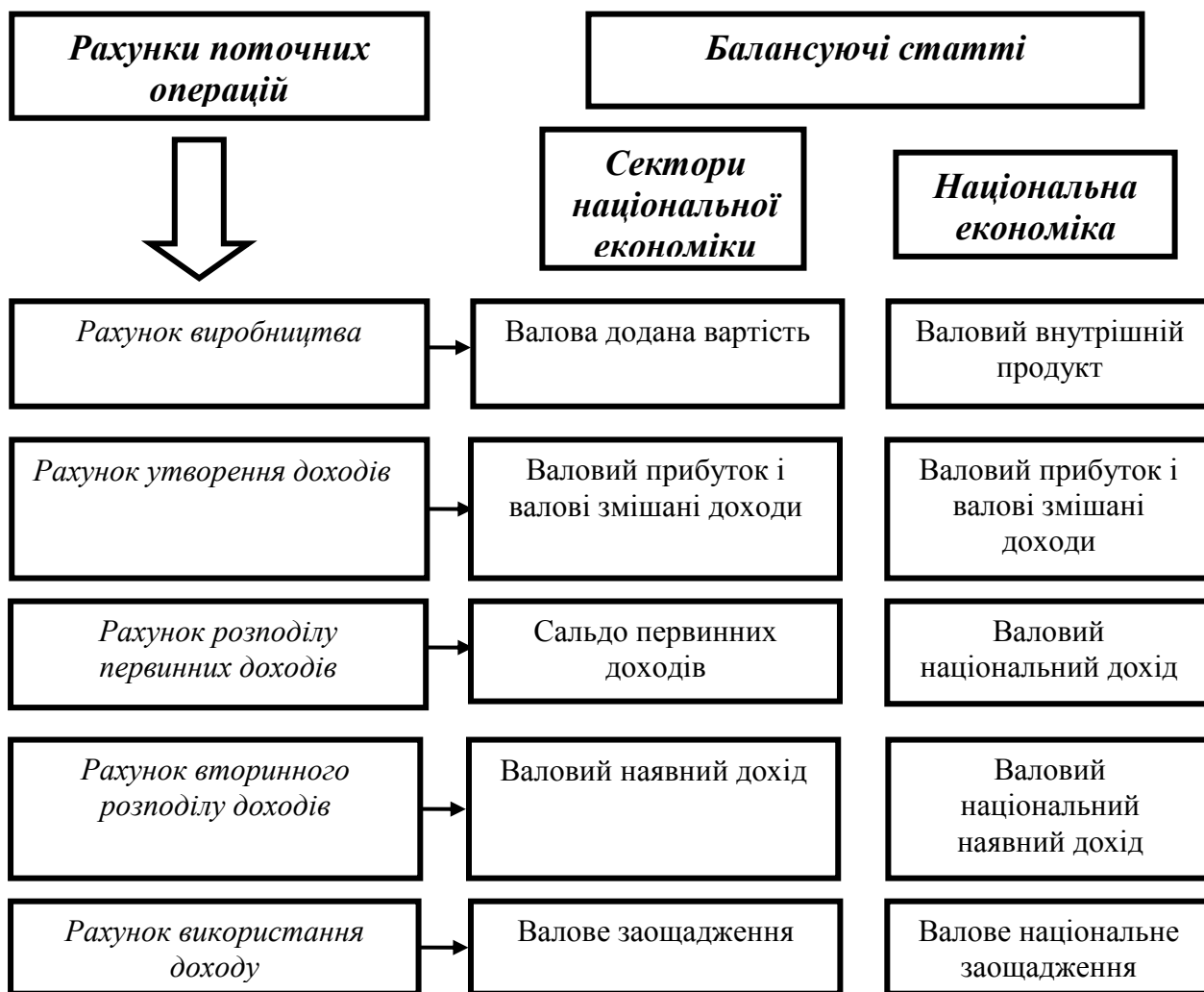

Рис. 2.6. Балансуючі статті рахунків поточних операцій

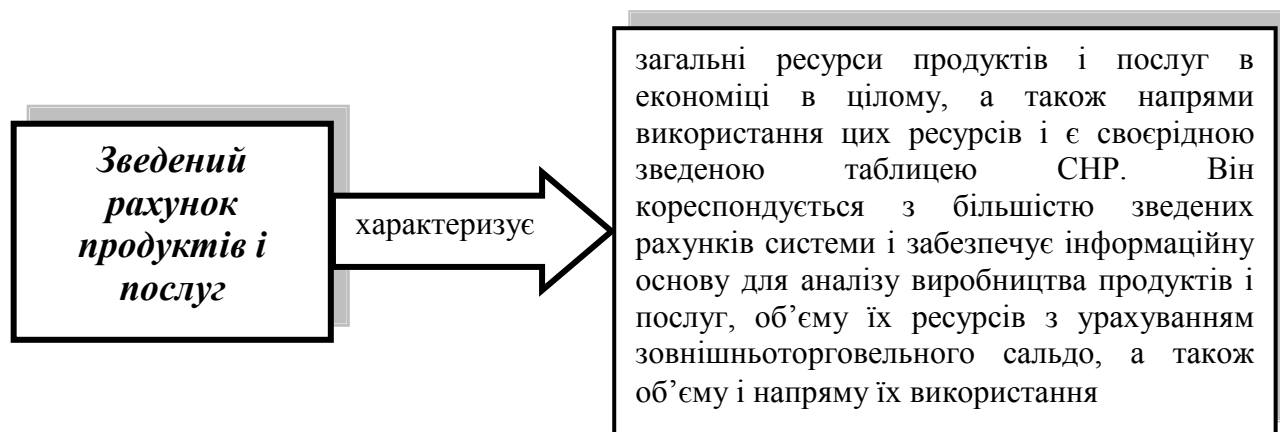

Рис. 2.7. Поняття зведеного рахунку продуктів і послуг

Таблиця 2.2

Зведений рахунок продуктів і послуг

(у фактичних цінах)

Використання	Ресурси
4. Проміжне споживання	1. Валовий випуск продуктів і послуг
5. Кінцеве споживання на економічній території	2. Чисті податки на продукти і імпорт
6. Валове накопичення основних фондів (ОК)	3. Імпорт продуктів і послуг
7. Зміна запасів матеріальних оборотних коштів	
8. Експорт продуктів і послуг	
Всього (4+...+8)	Всього (1+...+3)

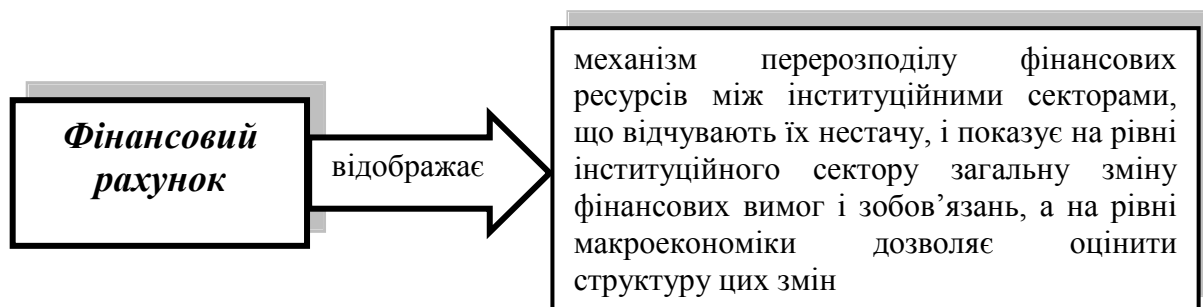

Рис. 2.8. Поняття фінансового рахунку

Таблиця 2.3

Фінансовий рахунок України, млн. грн.

Зміни в зобов'язаннях і чистому багатстві	Зміни в активах
Чисте кредитування (+) Чисте запозичення (-)	Чисте прийняття фінансових активів
Чисте прийняття фінансових зобов'язань	Монетарне золото і спеціальні права запозичення
Готівкові гроші та депозити	Готівкові гроші та депозити
Цінні папери, крім акцій	Цінні папери, крім акцій
Кредити та позики	Кредити та позики
Акції та інші види участі в капіталі	Акції та інші види участі в капіталі
Інша кредиторська заборгованість	Інша дебіторська заборгованість

2.3.

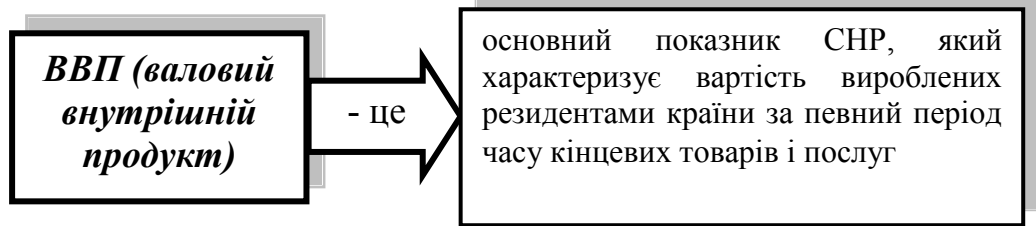

Рис. 2.9. Поняття ВВП

Таблиця 2.4

Розрахунок ВВП різними методами

Метод розрахунку	Розрахункові формули
Виробничий метод (на стадії виробництва ВВП)	$ВВП = ВВ - ПС + ЧППрІ, \quad (2.1)$ де <i>ВВ</i> - валовий випуск; <i>ПС</i> - проміжне споживання; <i>ЧППрІ</i> - чисті податки на продукти і імпорт
Розподільний метод (на стадії розподілу ВВП)	$ВВП = ОП + ЧПВІ + ВП + ВЗД, \quad (2.2)$ де <i>ОП</i> - оплата праці найманих робітників; <i>ЧПВІ</i> - чисті податки на виробництво і імпорт; <i>ВП</i> - валовий прибуток; <i>ВЗД</i> - валові змішані доходи
Метод кінцевого використання (на стадії кінцевого використання ВВП)	$ВВП = КС + ВН + (Е - І), \quad (2.3)$ де <i>КС</i> - кінцеве споживання товарів та послуг; <i>ВН</i> - валове нагромадження; <i>(Е - І)</i> - сальдо експорту і імпорту товарів та послуг

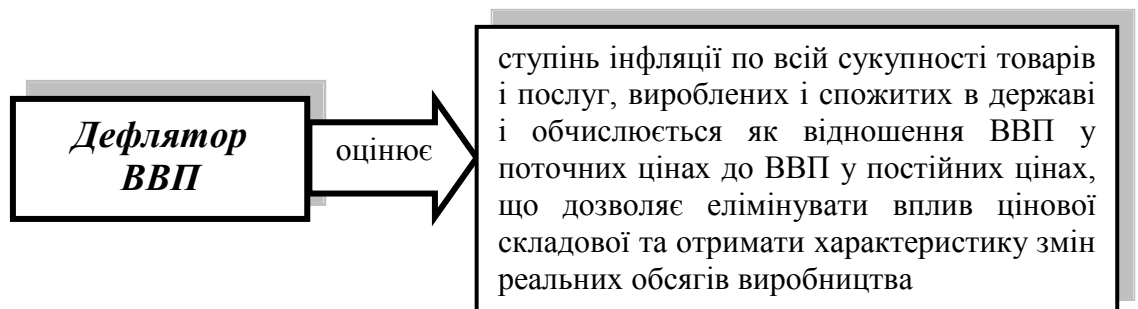

Рис. 2.10. Поняття дефлятора ВВП

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

?

Питання для самоконтролю

1. Дайте загальне визначення системі національних рахунків.
2. Назвіть основні сектори економіки України.
3. Яка класифікація економічних операцій використовується в СНР?
4. Назвіть основні показники результатів функціонування економіки.
5. Назвіть і охарактеризуйте три методи розрахунку ВВП.

Тестові завдання (дайте всі вірні відповіді)

2.1. Система національних рахунків – це система статистичного обліку на:

- A) рівні підприємства; C) мікрорівні;
B) макrorівні; D) рівні фізичної особи.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

2.2. Інституційна одиниця – це:

- A) одиниця, яка є юридичною особою;
B) одиниця, яка є юридичною особою, але не веде повний набір бухгалтерських рахунків;
C) одиниця, яка веде не повний набір бухгалтерських рахунків.
D) одиниця, яка веде повний набір бухгалтерських рахунків.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

2.3. В сектор «Нефінансові підприємства» входить:

- A) транспортне підприємство; C) органи МВС;
B) страхова компанія; D) завод машинобудування.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

2.4. В сектор «Фінансові підприємства» входять:

- A) підприємства, які зайняті виробництвом і реалізацією продуктів і нефінансових послуг;
B) державні та комерційні установи, що надають фінансові і страхові послуги;
C) державні установи, що надають неринкові послуги;
D) суспільні організації, що надають неринкові послуги для домашніх господарств.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

2.5. В сектор «Загальнодержавне управління» входить:

- A) органи МВС; C) пенсійний фонд;
B) підприємство зв'язку; D) казначейство.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

2.6. В сектор «Некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства» входить:

- A) транспортне підприємство; C) політична партія;
B) страхова компанія; D) профспілкова організація.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

А) підприємство зв'язку; С) присадибне господарство;
В) пенсійний фонд; Д) індивідуальна педагогічна діяльність;

A) випуску; C) податків і субсидій на виробництво;
B) проміжного споживання; D) податків і субсидій на продукти.

А) оплати праці найманих працівників; В) податків і субсидій на виробництво;
С) валового прибутку і змішаного доходу; Д) податків і субсидій на продукти.

В) валового заощадження;
С) сальдо експорту-імпорту товарів і послуг;
Д) оплати праці найманих працівників.

25

4. Субсидії на виробництво і на імпорт (-)	655,6
5. Випуск в основних цінах	30859,4
6. Податки на продукти і імпорт	2160,4
7. Субсидії на продукти і імпорт (-)	653,4
8. Проміжне споживання	14436,4
9. Витрати на кінцеве споживання, у тому числі:	
домашніх господарств	8389,7
державних установ	3361,6
некомерційних організацій, обслуговуючих домашні господарства	371,8
10. Валове накопичення, у тому числі.	
валове накопичення основного капіталу	3623,4
зміна запасів матеріальних оборотних засобів	587,4
11. Чистий експорт товарів і послуг	1596,1
12. Індекс-дефлятор ВВП (до попереднього року)	1,6
Визначити та зробити висновки:	
- ВВП в ринкових цінах трьома методами (виробничим, розподільним, методом кінцевого використання);	
- ВВП в постійних цінах.	

ТЕМА 3

СТАТИСТИКА ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ

3.1. Поняття платіжного балансу та розвиток міжнародних розрахунків

3.2. Принципи побудови та джерела інформації для платіжного балансу

3.3. Основні статистичні показники та напрями статистичного аналізу платіжного балансу

3.1.

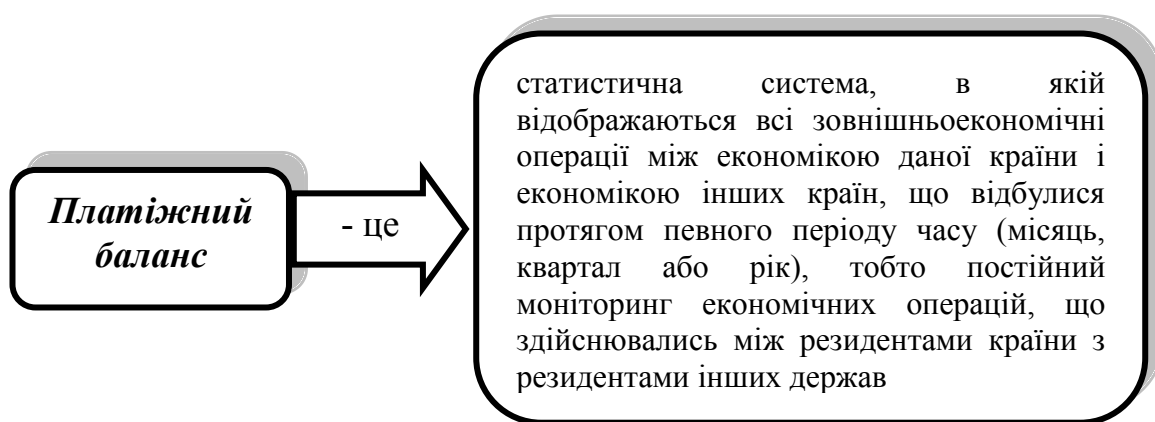

Рис. 3.1. Поняття платіжного балансу

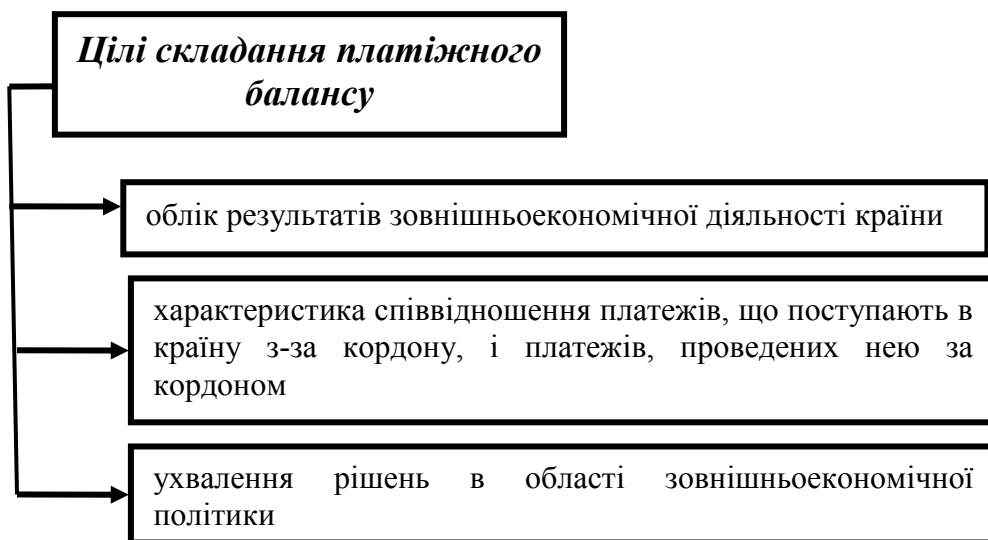

Рис. 3.2. Цілі складання платіжного балансу

Таблиця 3.1

Розвиток міжнародних розрахунків

Вчений, організація, рік	Зміст розвитку
Шотландський економіст Джеймс Стюарт, 1767 р.	Увів в економічний лексикон поняття «платіжний баланс»
Шотландський економіст і філософ Адам Сміт (1723-1790), англійський економіст Давид Рікардо (1772-1823), інші видатні діячі того часу	Розвили систему складання балансу міжнародних розрахунків (БМР)
Наприкінці ХІХ ст.	Подальше вдосконалення практики обліку міжнародних операцій, формування системи державних органів (казначейство, державний митний комітет, бюджетні й кредитні установи тощо), які збирають і аналізують інформацію про міжнародні розрахунки
Ліга Націй, 1924 р.	Поклала початок складанню й уніфікації платіжних балансів. Рекомендована Лігою Націй схема платіжних балансів (1927 р.) мала дві частини: поточні й капітальні операції
Ліга Націй, 1947 р.	Опублікувала схему платіжного балансу. Надалі розробку методології складання платіжного балансу здійснює Міжнародний валютний фонд, який публікує рекомендації зі складання платіжного балансу в Посібнику (Керівництві) з платіжного балансу. Зараз при складанні платіжного балансу використовується нове 6 (шосте) видання Посібника з платіжного балансу, опубліковане МВФ в 2008 р. Новий Посібник зберігає основні принципи, але містить ряд нових елементів, які гармонізовано з СНР 2008 р. Це поточні рахунки й рахунки нагромадження, у яких реєструються економічні операції резидентів з іншим світом; рахунки, у яких реєструються інші зміни активів, не пов'язані з економічними операціями; баланси активів і пасивів на початок і кінець періоду (міжнародна інвестиційна позиція)

3.2.

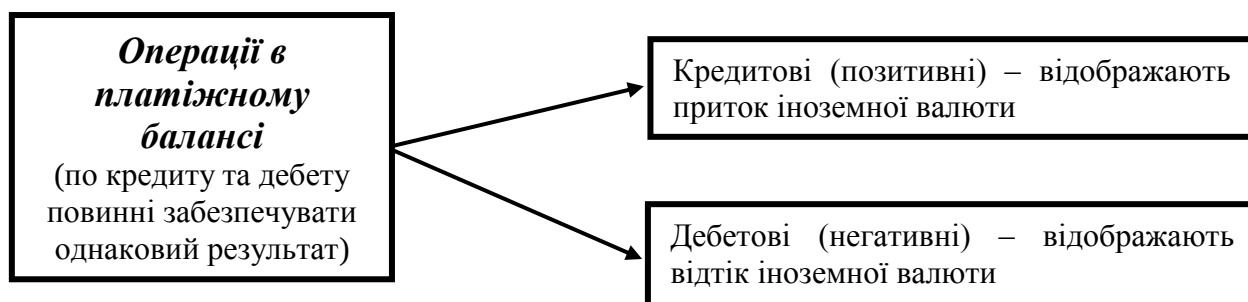

Рис. 3.3. Види операцій у платіжному балансі

Таблиця 3.2

Визначення базових понять при складанні платіжного балансу

Поняття	Визначення
Економічна територія країни	це географічна територія, що знаходиться під юрисдикцією уряду даної країни, в межах якої можуть вільно переміщатися робоча сила, товари і капітал
Центр економічних інтересів	ідентифікується в тому випадку, якщо економічний суб'єкт має на території даної держави майно, виробничі приміщення, будови, що використовуються протягом довгого часу для здійснення економічних операцій
Резидент/нерезидент	відповідно до міжнародної практики резидентом вважається домашнє господарство або юридичні особи, що знаходяться в країні більше року і мають в ній центр свого економічного інтересу. Якщо фізична особа знаходиться за межами економічної території країни більше року, вона перестає вважатися резидентом
Ринкова ціна	для реєстрації операцій в платіжному балансі використовують ринкові ціни, тобто ціни, за якими проводяться реальні операції між незалежними покупцями і незалежними продавцями
Розрахункова одиниця	при підготовці платіжного балансу країна повинна використовувати ту розрахункову одиницю, яка застосовується у внутрішніх розрахунках і обліку. Для перерахунку даних в долари рекомендується використовувати курс національної валюти до долара, фактично діючий на ринку на дату складання платіжного балансу
Час здійснення операції	оскільки кожна операція в платіжному балансі має представлятися двома записами, то ці записи повинні бути зроблені одночасно, в мить, коли економічні цінності створюють, перетворюють, обмінюють, передають або ліквідують. Виникнення фінансових вимог і зобов'язань звичайно зв'язано переходом права власності на які-небудь матеріальні цінності від одного учасника операції до іншого

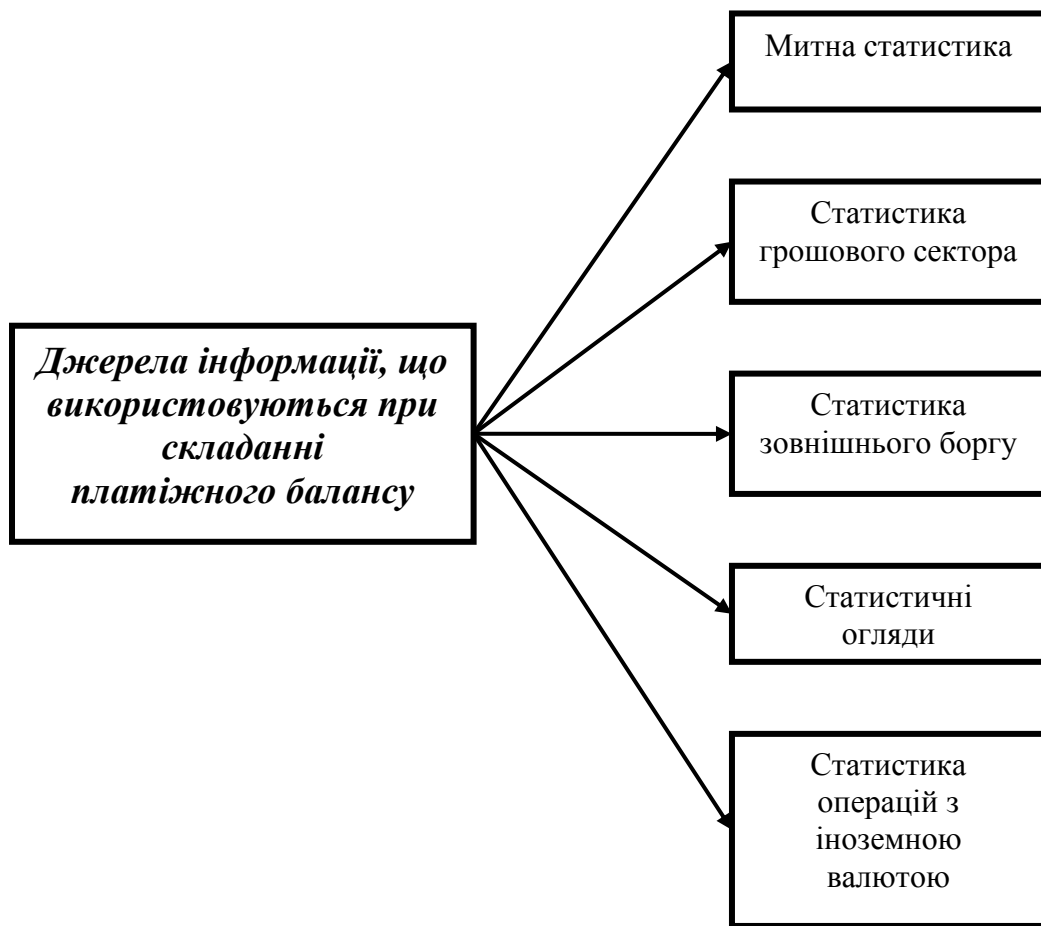

Рис. 3.4. Джерела інформації для складання платіжного балансу

Таблиця 3.3

Принципи побудови рахунків платіжного балансу

№	Назва операції	Кредит (+)	Дебет (-)
Рахунок поточних операцій			
1	Товари і послуги	Експорт товарів і послуг	Імпорт товарів і послуг
2	Доходи	Доходи, отримані в країну	Доходи, передані в інші країни
3	Поточні трансферти	Трансферти отримані	Трансферти передані
Рахунок операцій з капіталом і фінансовий			
4	Капітальні трансферти й нефінансові активи	Капітальні трансферти отримані й продаж нефінансових активів	Капітальні трансферти передані й придбання нефінансових активів
5	Операції фінансовими активами й зобов'язаннями	Надходження інвестицій, тобто збільшення зобов'язань країни перед нерезидентами й зменшення вимог країни до нерезидентів	Вибуття інвестицій, тобто зменшення зобов'язань країни перед нерезидентами й збільшення вимог країни до нерезидентів

3.3.

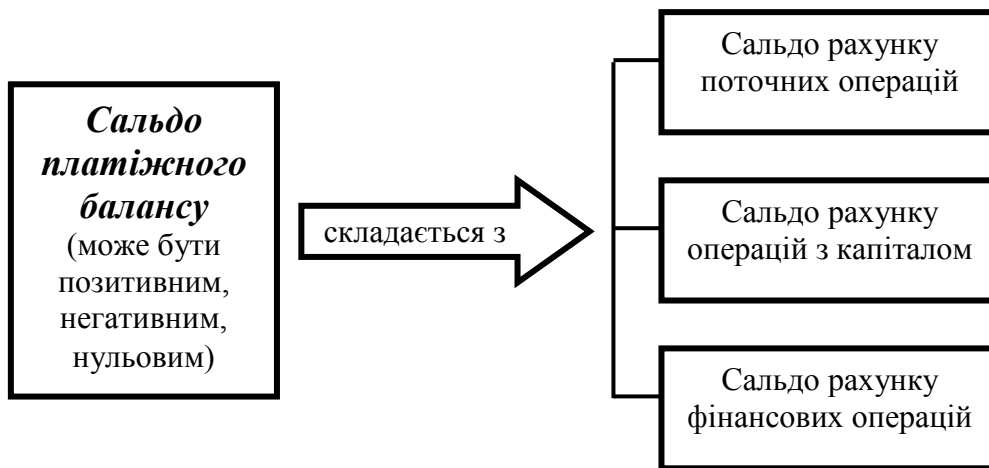

Рис. 3.5. Поняття сальдо платіжного балансу

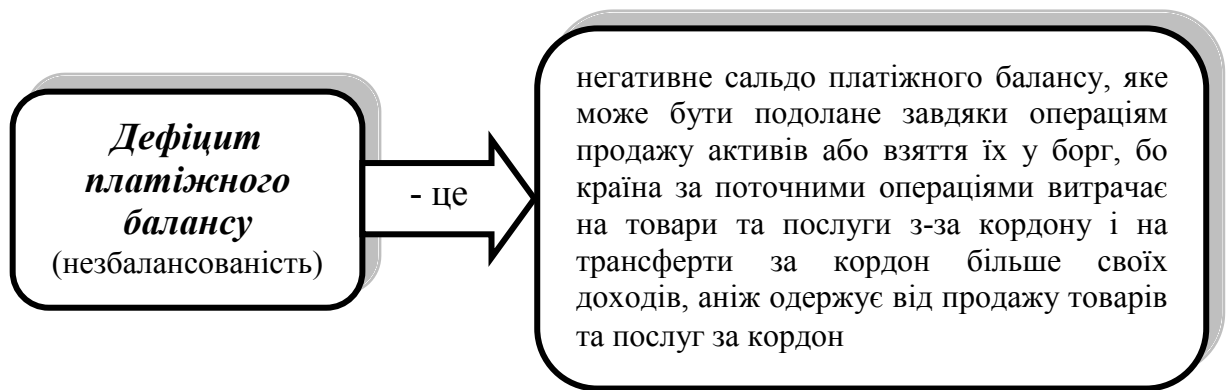

Рис. 3.6. Поняття дефіциту платіжного балансу

Таблиця 3.4

Основні статистичні показники аналізу платіжного балансу

Показник	Методика розрахунку
Міжнародна інвестиційна позиція (МІП)	Визначається як різниця між активами і пасивами фінансового рахунку $МІП = А - П \quad (3.1)$
Коефіцієнт (рівень) чистих іноземних активів	Відношення МІП до ВВП $К = МІП / ВВП \quad (3.2)$
Коефіцієнт стану зовнішньоекономічних зв'язків	Відношення сальдо зведеного платіжного балансу ($\Delta ПБ$) до ВВП $К = \Delta ПБ / ВВП \quad (3.3)$

Таблиця 3.5

Схема платіжного балансу

		Платежі країни за кордон (дебетові статті)	Надходження валюти в країну (кредитові статті)
А		1	2
1. Рахунок (баланс) поточних операцій			
1.1	Товари	Імпорт	Експорт
1.2	Послуги (транспортні, будівельні, фінансові)	Отримані резидентами	Надані резидентами
1.3	Доходи (оплата праці, доходи від прямих і портфельних інвестицій у вигляді дивідендів на акції і відсотків по облігаціях, відсотки за кредити)	Сплачені резидентами, переведені за кордон на користь нерезидентів	Зароблені резидентами і що поступили з-за кордону від нерезидентів
1.4	Поточні трансферти (односторонні виплати), у тому числі грошові перекази, пенсії, добродійні внески	Переведені резидентами	Отримані від нерезидентів
2. Рахунок (баланс) операцій з капіталом і фінансових операцій			
2.1	Рахунок операцій з капіталом		
2.1.1	Капітальні трансферти (передача прав власності на основний капітал)	Переведені резидентами	Отримані від нерезидентів
2.1.2	Придбання / реалізація нефінансових активів (землі, інтелектуальної власності)	Придбання активів	Реалізація активів
2.2	Фінансовий рахунок		
2.2.1	Прямі інвестиції резидентів (вкладення в акціонерний капітал, реінвестований прибуток)	Сальдо переказу (-) вітчизняного капіталу за межу і його повернення (+) в країну	
2.2.2	Прямі інвестиції нерезидентів в економіку країни	Сальдо припливу (+) іноземного капіталу в країну і його відтоку (-)	
2.2.3	Портфельні інвестиції резидентів	Різниця між сумами, отриманими резидентами від продажу цінних паперів, випущених нерезидентами, і сумами, резидентами, що витрачають, на придбання цінних паперів нерезидентів	
2.2.4	Портфельні інвестиції нерезидентів	Різниця між сумами, отриманими від нерезидентів за придбані ними цінні папери, випущених резидентами, і сумами, резидентами, що витрачають, на викуп своїх цінних паперів у нерезидентів	
2.2.5	Інші інвестиції	Кредити і позики надані	Кредити і позики отримані
Продовження табл. 3.5			
А		1	2

3.	Помилки і пропуски		
Зведений баланс (сума пп. 1, 2, 3) позитивний або негативний			
4.	Резерви і пов'язані з ними статті (балансуючі статті), що покривають загальний баланс з протилежним знаком		
4.1	Резервні активи		
4.1.1	Монетарне золото		
4.1.2	СДР		
4.1.3	Резервна позиція в МВФ		
4.1.4	Іноземна валюта		
4.1.5	Інші вимоги		
4.2	Кредити МВФ		
4.3	Виняткове фінансування		

Таблиця 3.6

Характеристика основних розділів платіжного балансу

Розділ	Його зміст
1. Рахунок (баланс) поточних операцій	містить інформацію щодо діяльності, що стосується руху товарів, послуг, доходів і трансфертів, які мають місце в зовнішньоторговельній діяльності і дає можливість оцінити вартість чистих доходів або чистих витрат країни
2. Рахунок (баланс) операцій з капіталом і фінансових операцій	
2.1. Рахунок операцій з капіталом	відображує операції, які включають одержання або оплату капітальних трансфертів, а також придбання або реалізацію нематеріальних активів і прав власності
2.2. Фінансовий рахунок	відображує операції з активами та зобов'язаннями (пасивами) резидентів перед нерезидентами
3. Зведений баланс (сальдо)	складається з сальдо рахунків поточних операцій, операцій з капіталом, фінансових операцій. Може бути позитивним, негативним, нульовим

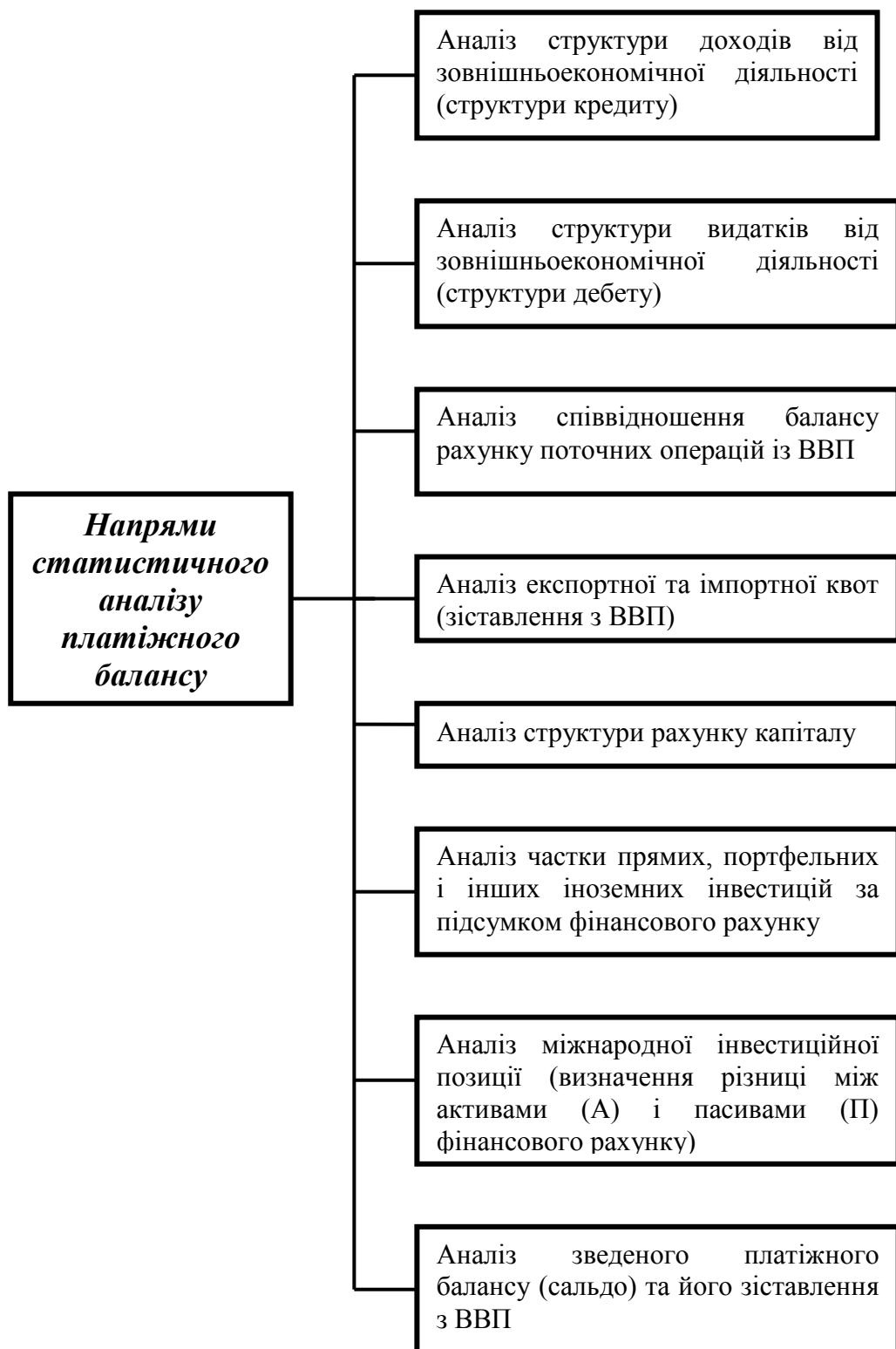

Рис. 3.7. Напрями статистичного аналізу платіжного балансу

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

?

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняттю «платіжний баланс» та назвіть основні цілі складання платіжного балансу.
2. Яка організація на даний час здійснює розробку та вдосконалення методології складання платіжного балансу ?
3. Назвіть базові поняття, якими керуються при складанні платіжного балансу.
4. Назвіть рахунки СНР, що використовуються при складанні платіжного балансу.
5. Назвіть основні напрями статистичного аналізу платіжного балансу.

Тестові завдання (дайте всі вірні відповіді)

3.1. Платіжний баланс складається з метою:

- A) облік результатів зовнішньоекономічної діяльності країни;
- B) характеристика співвідношення платежів, що поступають в країну з-за кордону, і платежів, проведених нею за кордоном;
- C) ухвалення рішень в області зовнішньоекономічної політики;
- D) характеристика основних засобів підприємства.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

3.2. Методологія складання платіжного балансу викладена в:

- A) Посібнику (Керівництві) з платіжного балансу;
- B) Балансі міжнародних розрахунків;
- C) Посібнику зі статистики державних фінансів;
- D) Посібнику з грошово-кредитної і банківської статистики.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

3.3. Економічна територія країни – це територія:

- A) даної країни без території посольств, консульств за рубежом, в межах якої **особи** і товари можуть вільно переміщатися;
- B) даної країни, в межах якої можуть вільно переміщатися **тільки** гроші;
- C) що знаходиться під юрисдикцією уряду даної країни, в межах якої можуть вільно переміщатися робоча сила, товари і капітал.
- D) певного регіону країни.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

3.4. Основним методом, що використовується при складанні платіжного балансу, є:

- A) кореляційний; C) індексний;
- B) балансовий; D) коефіцієнтний.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

3.5. Дані яких джерел інформації використовуються при складанні платіжного балансу:

- A) Митної статистики; C) Статистики зовнішнього боргу;
- B) Статистики грошового сектора; D) Статистики операцій з іноземною валютою.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

3.6. Який показник платіжного балансу не відображається в рахунку поточних операцій?

- A) товари і послуги; C) резервні активи;
- B) доходи; D) поточні трансферти.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

3.7. Яким може бути сальдо платіжного балансу:

- A) тільки позитивним; C) позитивним і негативним;
- B) тільки негативним; D) позитивним, негативним і нульовим.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

3.8. Міжнародна інвестиційна позиція (МІП) визначається як:

- A) різниця між активами і пасивами фінансового рахунку;
- B) відношення МІП до ВВП;
- C) відношення сальдо зведеного платіжного балансу до ВВП;
- D) відношення ВВП до МІП.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

3.9. Коефіцієнт (рівень) чистих іноземних активів визначається як:

- A) різниця між активами і пасивами фінансового рахунку;
- B) відношення МІП до ВВП;
- C) відношення сальдо зведеного платіжного балансу до ВВП;
- D) відношення активів до МІП.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

3.10. Коефіцієнт стану зовнішньоекономічних зв'язків – це:

- A) різниця між активами і пасивами фінансового рахунку;
- B) відношення МІП до ВВП;
- C) відношення сальдо зведеного платіжного балансу до ВВП;
- D) відношення пасивів до МІП.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

Практичні завдання

3.1. Підготуйте дайджест про організацію та методологію побудови платіжного балансу України на підставі ознайомлення з джерелами наукової та навчальної інформації. Складіть перелік найбільш актуальних проблем розвитку цієї галузі статистики.

3.2. За даними сайтів Державної служби статистики, Міністерства фінансів та Національного банку України зробити візуалізацію процесів, що відбуваються на Рахунку поточних операцій платіжного балансу України за останні 24 місяці. Результати візуалізації відобразити за допомогою графічного методу. Зробити висновки.

3.3. За даними сайтів Державної служби статистики, Міністерства фінансів та Національного банку України зробити візуалізацію процесів, що відбуваються на Рахунку операцій з капіталом та фінансових операцій

платіжного балансу України за останні 24 місяці. Результати візуалізації відобразити за допомогою графічного методу. Зробити висновки.

3.4. За даними сайтів Державної служби статистики, Міністерства фінансів та Національного банку України проаналізувати дані зведеного платіжного балансу України за останні 24 місяці. Результати візуалізації відобразити за допомогою графічного методу. Зробити висновки.

3.5. За даними сайтів Державної служби статистики, Міністерства фінансів та Національного банку України проаналізувати темпи зростання експорту-імпорту товарів, експорту-імпорту товарів та послуг за даними зведеного платіжного балансу України за останні 24 місяці. Результати візуалізації відобразити за допомогою графічного методу. Зробити висновки.

ТЕМА 4

СТАТИСТИКА ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ

- 4.1. Сутність, значення та завдання статистики державних фінансів
- 4.2. Статистика державного бюджету
- 4.3. Система показників статистики державного бюджету
- 4.4. Статистичні методи вивчення показників державного бюджету
- 4.5. Статистичний аналіз бюджетного дефіциту та державного боргу

4.1.

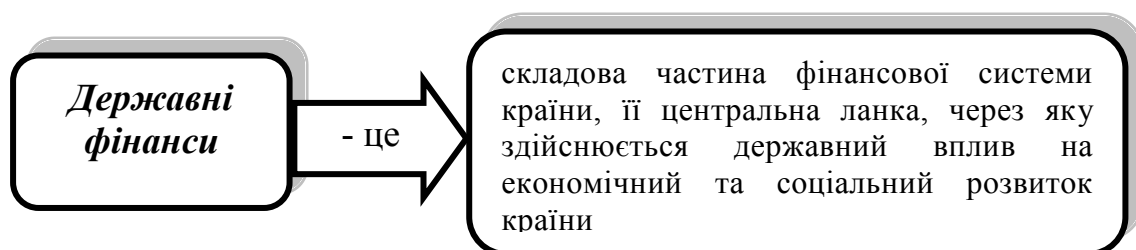

Рис. 4.1. Поняття державних фінансів

Рис. 4.2. Фінансова система України

Рис. 4.3. Мета функціонування фінансової системи

Рис. 4.4. Структура державних фінансів України

Рис. 4.5. Функції державних фінансів

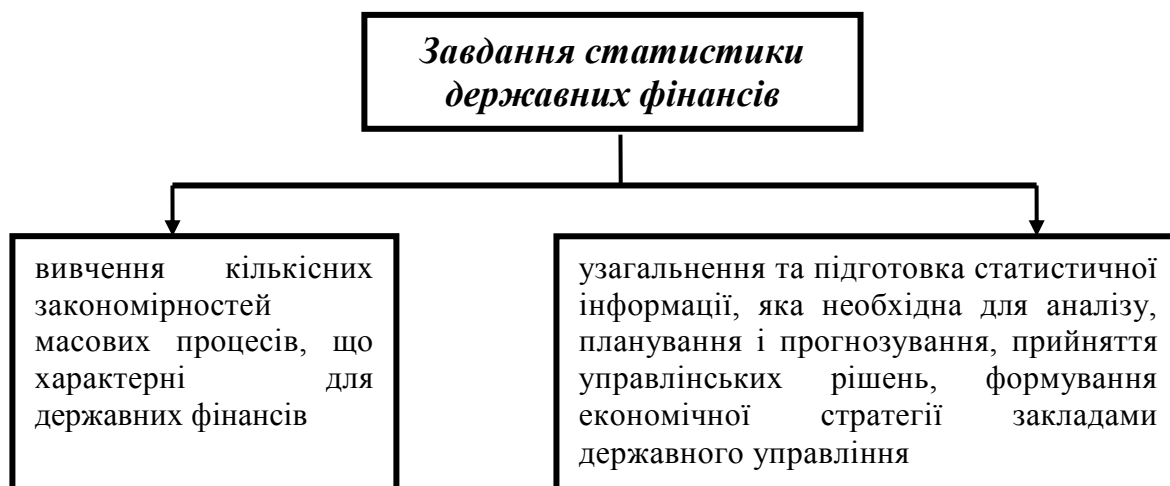

Рис. 4.6. Завдання статистики державних фінансів

4.2.

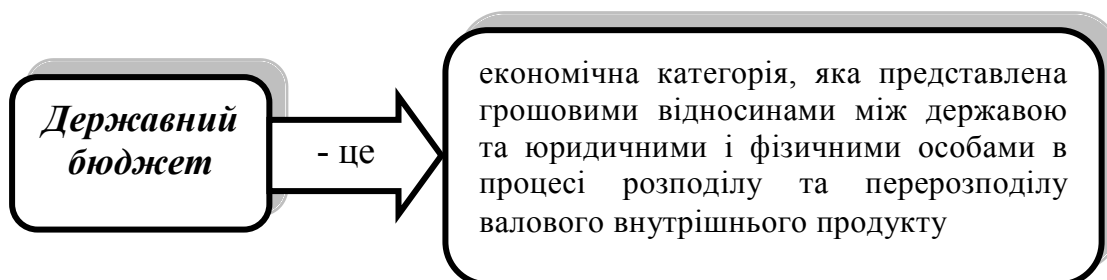

Рис. 4.7. Поняття державного бюджету

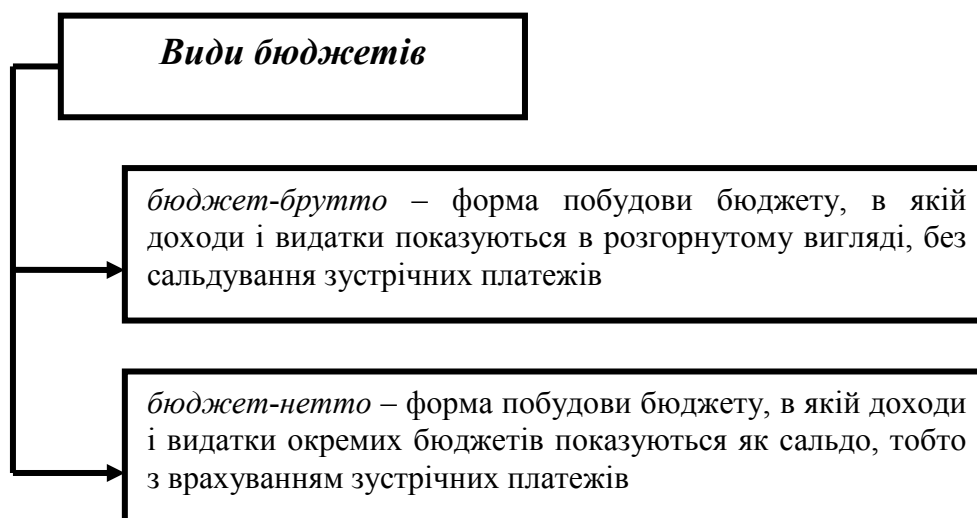

Рис. 4.8. Види бюджетів

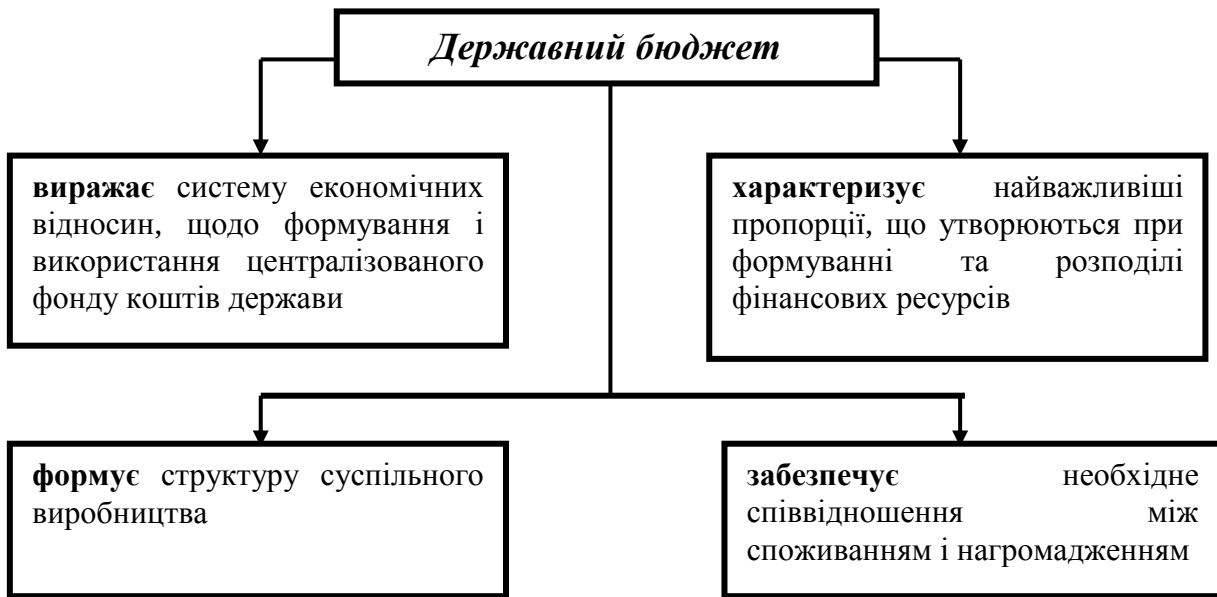

Рис. 4.9. Функції державного бюджету

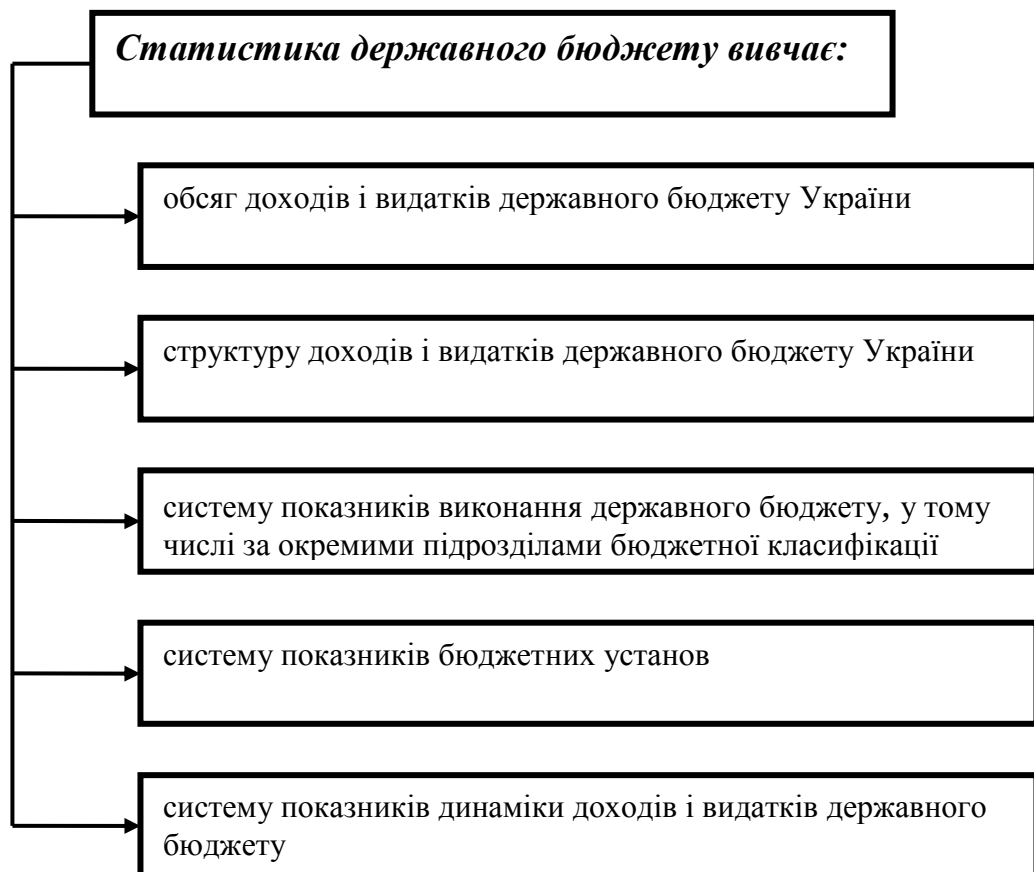

Рис. 4.10. Об'єкти статистичного вивчення державного бюджету

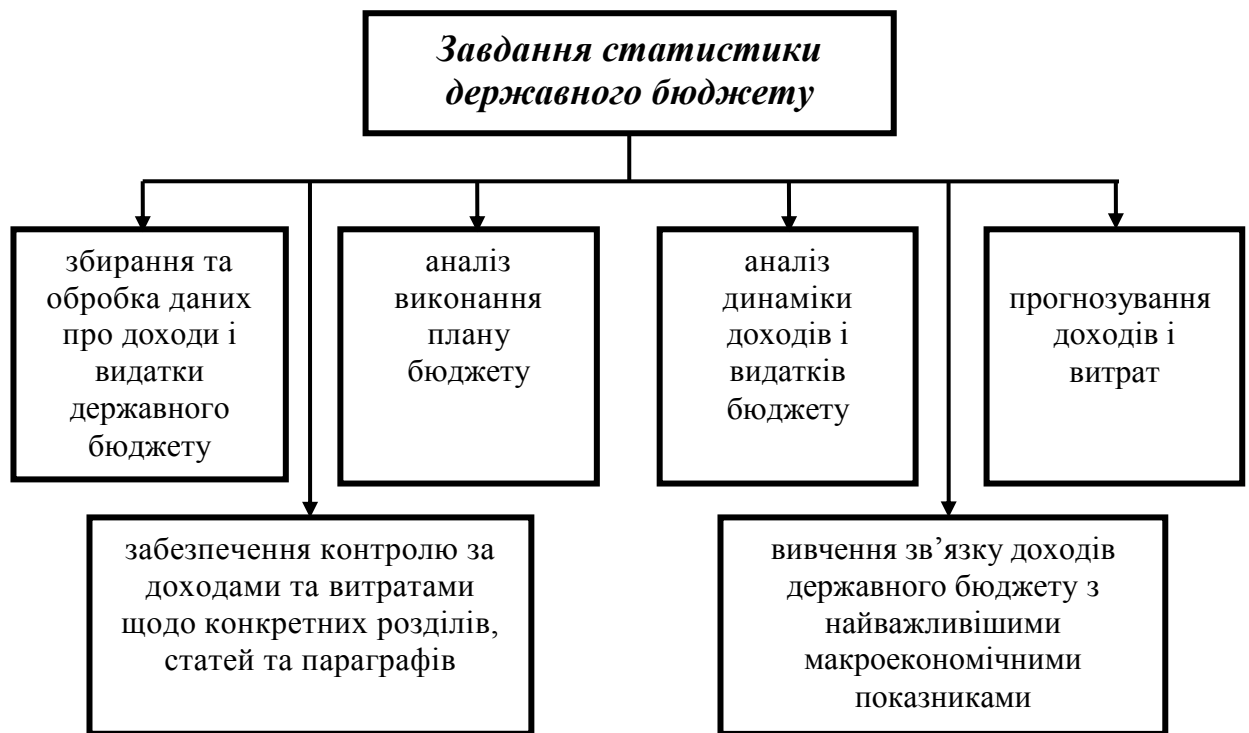

Рис. 4.11. Завдання статистики державного бюджету

4.3.

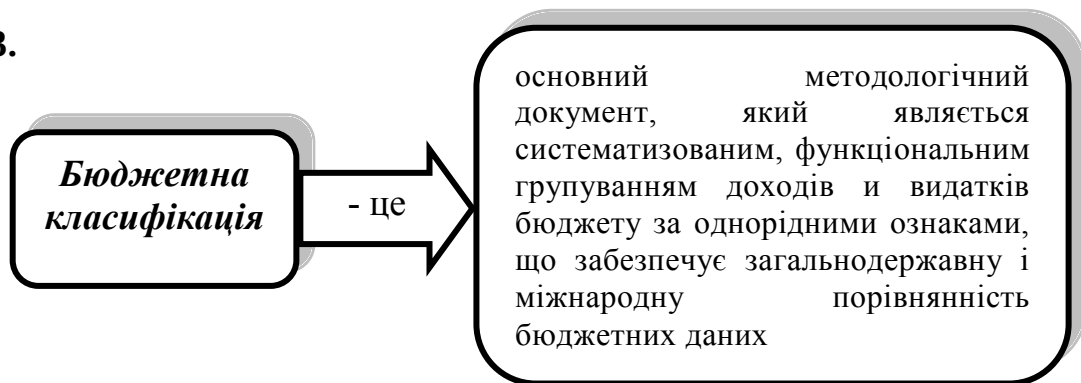

Рис. 4.12. Поняття бюджетної класифікації

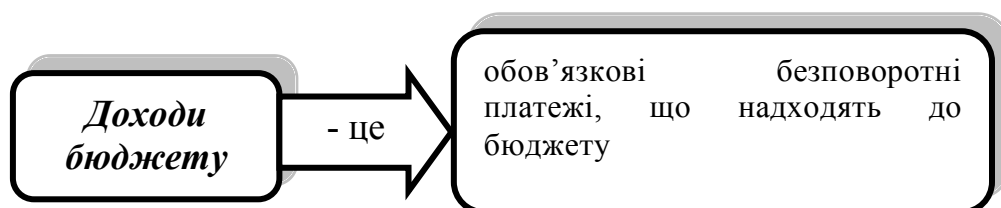

Рис. 4.13. Поняття доходів бюджету

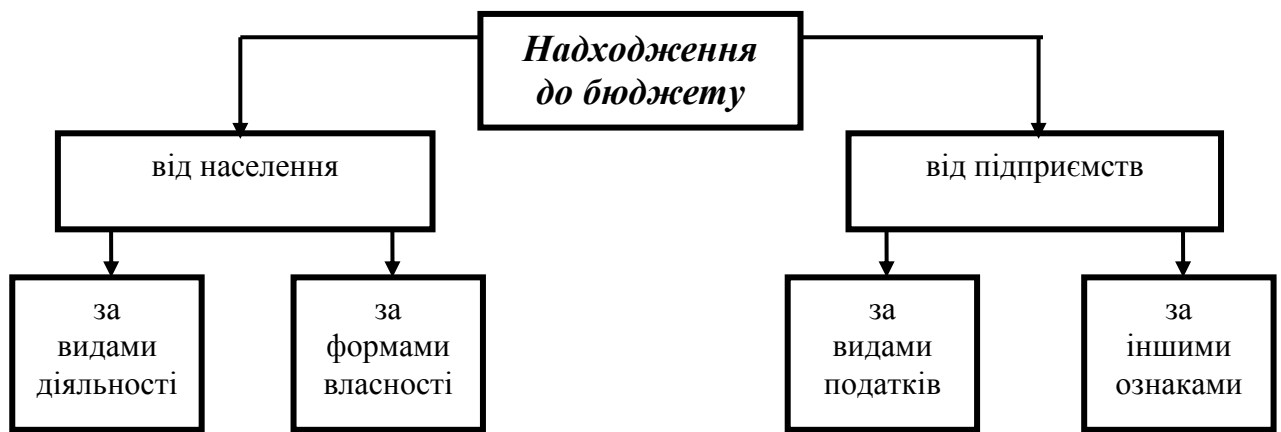

Рис. 4.14. Надходження до бюджету

Рис. 4.15. Поняття видатків бюджету

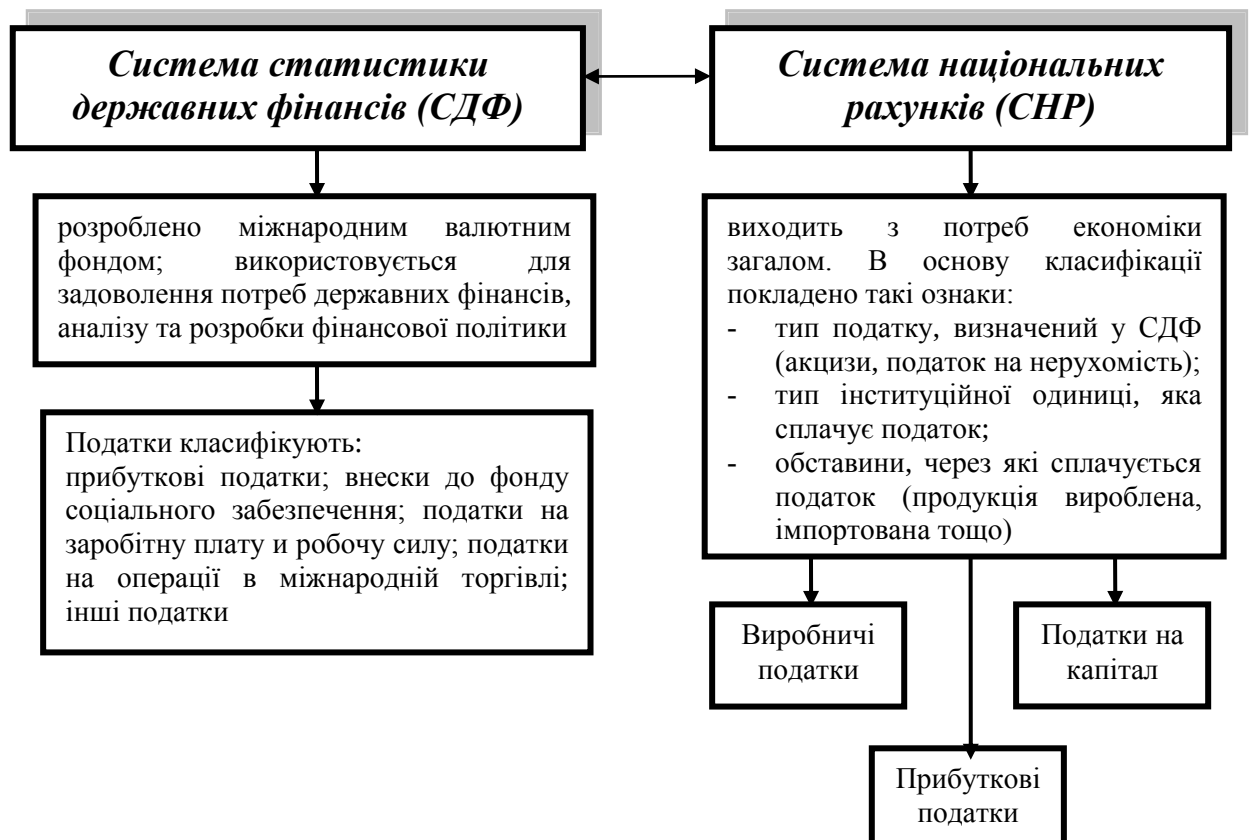

Рис. 4.16. Класифікації податкових платежів за міжнародними стандартами зі статистики та обліку

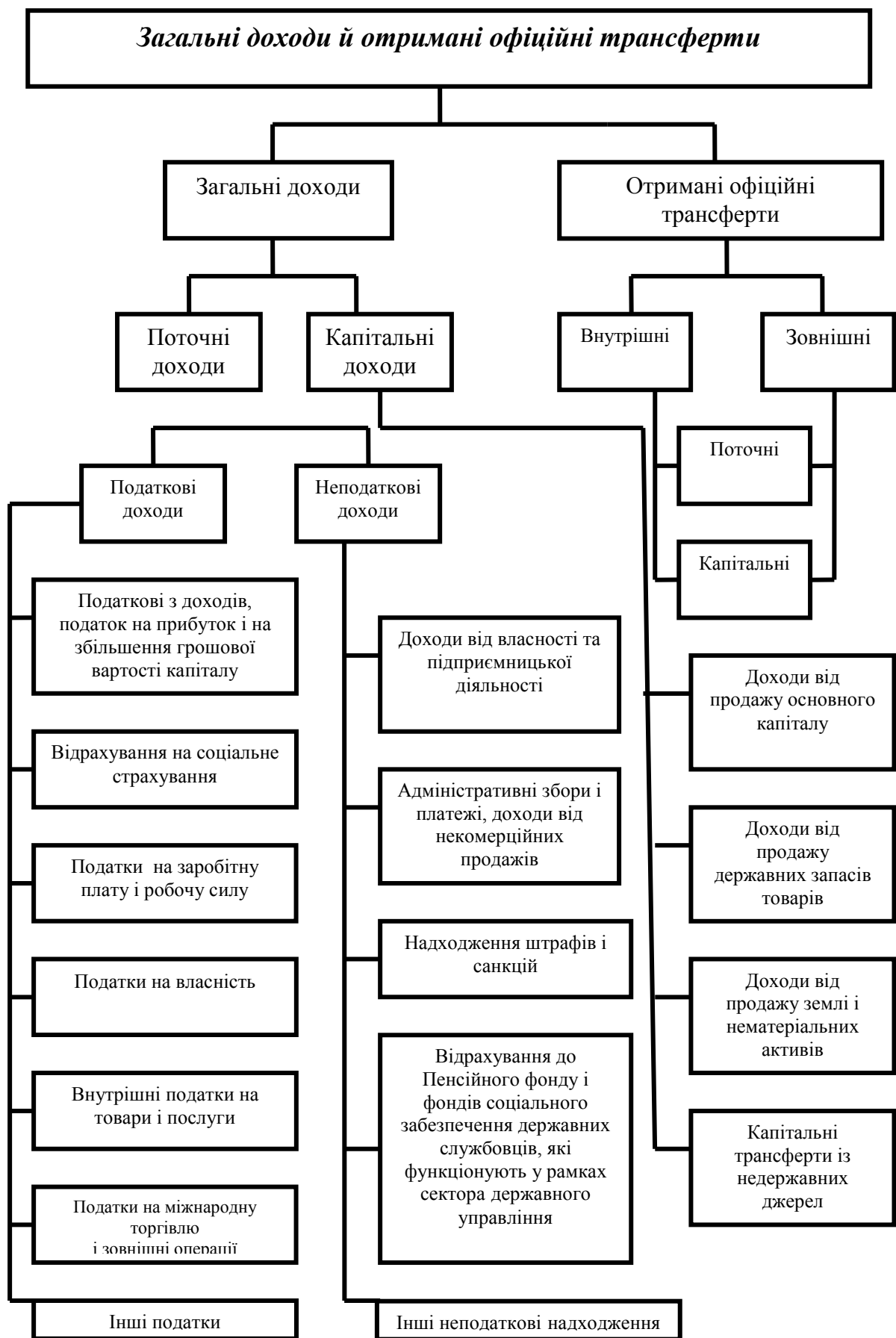

Рис. 4.17. Класифікація доходів Державного бюджету і отриманих офіційно трансфертів в міжнародній статистиці державних фінансів

Система показників державного бюджету та їх аналіз

Показник	Методика розрахунку і зміст показника
А	1
Структура доходів (видатків) бюджету	відношення окремих груп бюджетної класифікації до загального обсягу доходів (витрат) бюджету у процентах
Показники виконання плану	характеризують ступінь використання бюджету в його прибутковій і видатковій частинах згідно з основними підрозділами бюджетної класифікації. Показник виконання плану – це відношення фактичного обсягу доходів (витрат) бюджету до плану, виражене у процентах
Показники динаміки доходів і видатків бюджету, мережі, штатів та контингентів бюджетних установ	визначають за допомогою показників рядів динаміки – абсолютного приросту, темпу зростання, темпу приросту, абсолютного значення одного процента приросту, середнього рівня ряду динаміки, середнього темпу зростання
Основні показники бюджетних закладів	характеризують мережу, штати (чисельність персоналі і фонди заробітної плати), контингенти бюджетних закладів, середній розмір бюджетних витрат на душу населення або відповідного контингенту (дітей дошкільного віку, учнів, студентів та ін.). При цьому середні показники бюджетних установ визначають за формулами середньої арифметичної або середньої хронологічної моментного ряду динаміки
Показники динаміки бюджетних витрат	Індекс змінного складу: $I_h^{з.с.} = \frac{\sum h_1 N_1}{\sum N_1} : \frac{\sum h_0 N_0}{\sum N_0} = \frac{\sum h_1 N_1}{\sum h_0 N_0} : \frac{\sum N_1}{\sum N_0}, \quad (4.1)$ де h_0, h_1 - бюджетні витрати на душу населення або контингенту відповідно у базисному та звітному періоді, $h = \frac{B}{N}$; B – загальний обсяг витрат; N_0, N_1 - середньооблікова чисельність населення або бюджетного контингенту відповідно у базисному та звітному періоді. Індекс фіксованого складу: $I_h^{ф.с.} = \frac{\sum h_1 N_1}{\sum N_1} : \frac{\sum h_0 N_1}{\sum N_1} = \frac{\sum h_1 N_1}{\sum h_0 N_1}. \quad (4.2)$ Індекс структурних зрушень: $I_N^{с.з.} = \frac{\sum h_0 N_1}{\sum N_1} : \frac{\sum h_0 N_0}{\sum N_0} = \frac{\sum h_0 N_1}{\sum h_0 N_0} : \frac{\sum N_1}{\sum N_0} \quad (4.3)$

Продовження табл.4.1	
А	1
Абсолютний розмір зміни бюджетних витрат	$\Delta B = \sum h_1 N_1 - \sum h_0 N_0, \quad (4.4)$ у тому числі за рахунок: • середнього розміру бюджетних витрат на душу населення або контингенту $\Delta B(h) = (h_1 - h_0) \sum N_1; \quad (4.5)$ • середньоблікової чисельності населення $\Delta B(N) = (\sum N_1 - \sum N_0) h_0. \quad (4.6)$ Якщо в розрахунках використовують індекси, то зміну витрат за рахунок окремих чинників визначають за допомогою системи формул: $\Delta B(N) = B_0 (I_N - 1); \quad (4.7)$ $\Delta B(h) = B_0 (I_h - 1) I_N \quad (4.8)$
Аналітичне вирівнювання з метою виявлення основної тенденції зміни показників у часі	динаміка доходів і витрат державного бюджету: $\bar{y}_t = a_0 + a_1 t, \quad (4.9)$ де y_t - вирівняне значення доходів або витрат; a_0, a_1 - параметри рівняння; t – порядковий номер року

4.5.

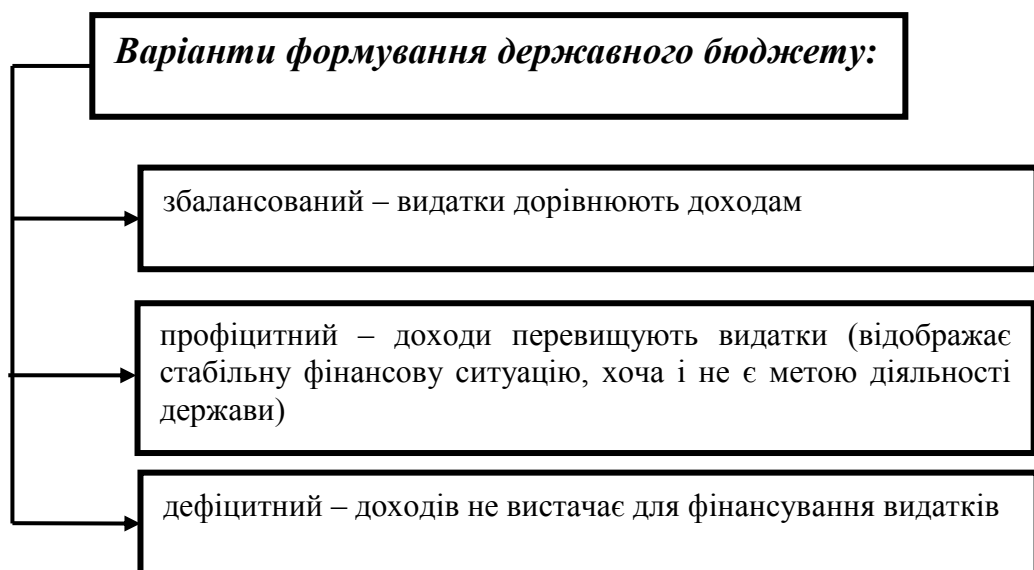

Рис. 4.18. Варіанти формування державного бюджету

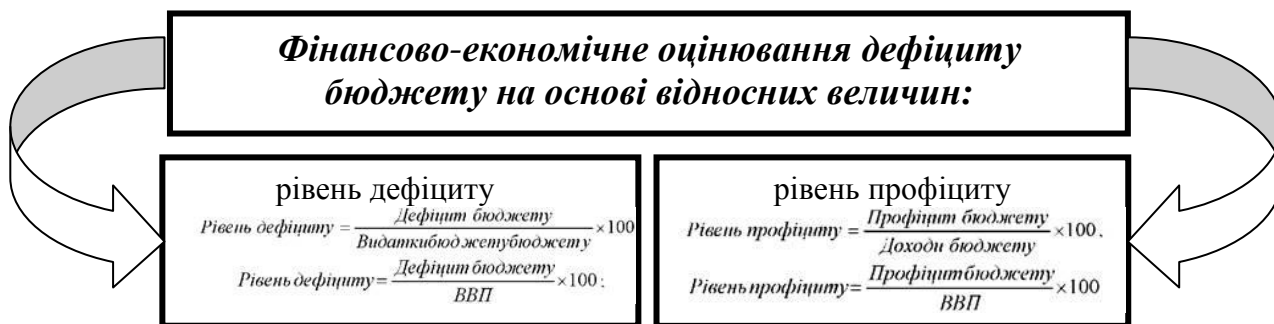

Рис. 4.19. Фінансово-економічне оцінювання дефіциту

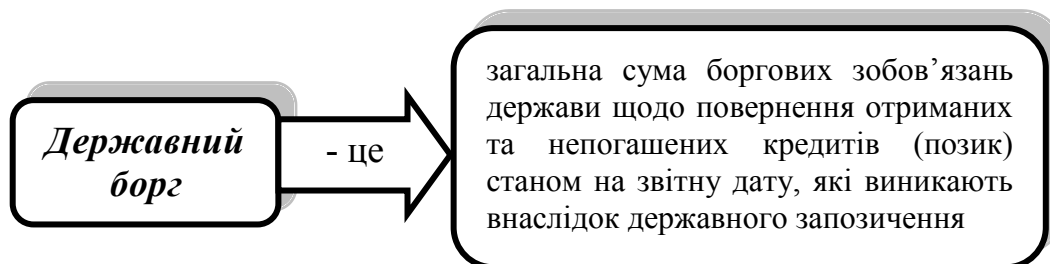

Рис. 4.20. Поняття державного боргу

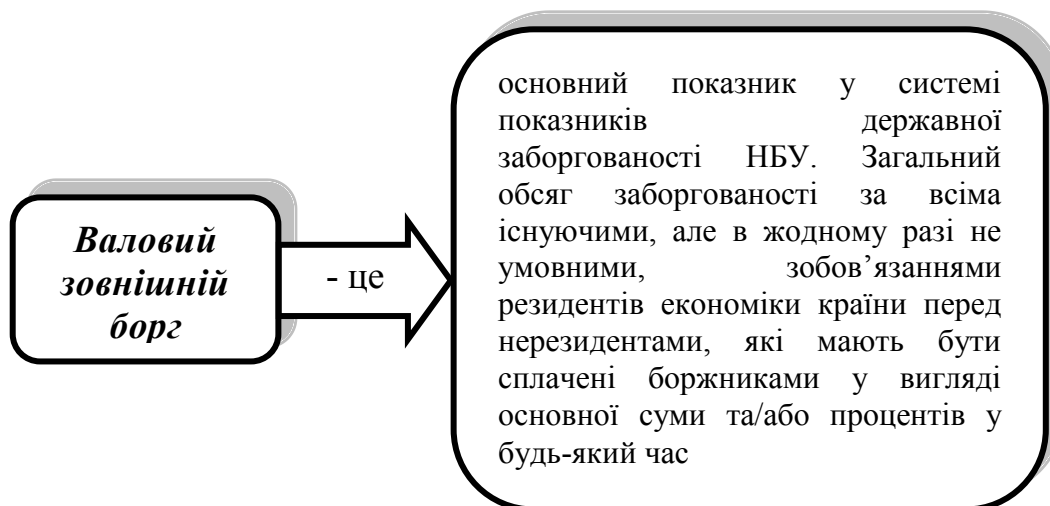

Рис. 2.21. Поняття валового зовнішнього боргу

Таблиця 4.2

Статистичне вивчення державного боргу

Показник	Методика розрахунку і зміст показника
А	1
Показники динаміки	визначають за допомогою показників рядів динаміки – абсолютного приросту, темпу зростання, темпу приросту, абсолютного значення одного процента приросту, середнього рівня ряду динаміки, середнього темпу зростання

Продовження табл.4.2	
А	1
Відносні величини структури боргу	визначають структуру боргу за строком виникнення, терміном погашення, позичальниками, ознакою умовності (державний та гарантований), валютою, процентними ставками
Показники структурних зрушень державного боргу	
Відносна величина боргу	питома вага державного боргу у ВВП країни
Борг на душу населення	показує, яка сума державного боргу припадає на кожного громадянина країни
Співвідношення між державним боргом та індивідуальними доходами	визначають як суму боргу у розрахунку на 1000 грошових одиниць індивідуального доходу, дозволяє оцінити обтяжливість боргу для населення країни

Таблица 4.3

Класифікація державного боргу

Критерій	Групи	Підгрупи
За типом кредитора	Внутрішній борг	Заборгованість перед юридичними особами
		Заборгованість перед банківськими установами
		Заборгованість перед іншими органами управління
		Внутрішня заборгованість, не включена до інших категорій
		Коригування, пов'язане з різницями у вартісних оцінках
	Зовнішній борг	Заборгованість за позиками, наданими міжнародними організаціями економічного розвитку
		Заборгованість за позиками, наданими іноземними державами, в тому числі за позиками, наданими під гарантії Уряду
		Заборгованість за позиками, наданими іноземними комерційними банками
		Заборгованість, не включена до інших категорій
		Коригування, пов'язане з різницями у вартісних оцінках
За типом боргового зобов'язання	Внутрішній борг	Заборгованість за довгостроковими облігаціями
		Заборгованість за середньостроковими облігаціями
		Заборгованість за короткостроковими облігаціями і векселями
		Заборгованість за кредитами, одержаними на фінансування дефіциту бюджету
		Заборгованість за іншими зобов'язаннями
	Зовнішній борг	Заборгованість за довгостроковими облігаціями
		Заборгованість за середньостроковими облігаціями
		Заборгованість за короткостроковими облігаціями і векселями
		Заборгованість за позиками, що належать до інших категорій
		Заборгованість за іншими зобов'язаннями

Система показників державного боргу та їх аналіз

Показник	Складові показника
<i>Абсолютні та відносні характеристики динаміки</i>	
<i>Відносні величини структури зовнішнього боргу загалом, а також:</i>	• у розрізі секторів — державного управління; органів грошово-кредитного регулювання; банківського сектору та інших секторів економіки (табл. 4.5). У структурі валового зовнішнього боргу НБУ виділяє всі види заборгованості резидентів України перед нерезидентами, які класифікуються за секторами економіки: державне управління, органи грошово-кредитного регулювання, банки, інші сектори, а також зобов'язання за кредитами підприємств прямого інвестування (міжфірмовий борг); • у розрізі позичальників — при цьому зовнішній державний борг поділяється на такі компоненти: 1. заборгованість за позиками, наданими міжнародними організаціями економічного розвитку; 2. заборгованість за позиками, наданими закордонними органами управління; 3. заборгованість за позиками, наданими іноземними комерційними банками; 4. заборгованість, не включена до інших категорій (облігації зовнішньої державної позики); • у розрізі початкових термінів погашення — коротко - та довгострокові зобов'язання; • у розрізі фінансових інструментів — при цьому борг класифікується на такі компоненти: 1. боргові цінні папери; 2. торгові кредити; 3. кредити; 4. валюта і депозити; 5. інші боргові зобов'язання та зобов'язання за кредитами підприємств прямого інвестування (міжфірмовий борг)
<i>Показники структурних зрушень зовнішнього боргу</i>	
<i>Відносні характеристики зовнішнього боргу</i>	низка показників, які використовуються для оцінювання боргової безпеки країни

Складові елементи валового зовнішнього боргу

Елементи	Класифікація у розрізі початкових термінів погашення	Класифікація у розрізі фінансових інструментів
Борг секторів економіки		
державне управління	довгостроковий	боргові цінні папери; кредити; інші боргові зобов'язання
органи грошово-кредитного регулювання	короткостроковий	кредити
	довгостроковий	боргові цінні папери; кредити
банки	короткостроковий	інструменти грошового ринку; кредити; валюта і депозити
	довгостроковий	боргові цінні папери; кредити; валюта і депозити
інші сектори	короткостроковий	боргові цінні папери; кредити; інші боргові зобов'язання
	довгостроковий	боргові цінні папери; кредити; торгові кредити
Зобов'язання за кредитами підприємств прямого інвестування (міжфірмовий борг)	не розподіляється ні між секторами економіки, ні за початковим терміном погашення	

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

?

Питання для самоконтролю

1. В чому сутність державних фінансів, яка їх структура?
2. В чому полягає мета функціонування фінансової системи?
3. Назвіть функції державних фінансів.
4. Чим відрізняються міжнародні класифікації податкових платежів в системі статистики державних фінансів та в системі національних рахунків?
5. Назвіть та поясніть суть статистичних методів аналізу державного бюджету.

Тестові завдання (дайте всі вірні відповіді)

4.1. Державні фінанси - це:

А) складова частина фінансової системи країни, її центральна ланка, через яку здійснюється державний вплив на економічний та соціальний розвиток країни;

В) сукупність різних сфер фінансових відносин, кожна з яких має свої особливості у формуванні та використанні грошових фондів, відрізняється роллю у соціально-економічному розвитку суспільства;

С) відображення специфічних форм та методів розподілу та перерозподілу ВВП;

Д) система економічних відносин щодо формування й використання централізованого фонду грошових коштів держави.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

4.2. Державний бюджет - це:

А) план утворення доходів державного бюджету;

В) формування структури суспільного виробництва;

С) економічна категорія, яка представлена грошовими відносинами між державою та юридичними і фізичними особами в процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту;

Д) сукупність грошових розрахунків, які застосовуються у взаємовідносинах держави, підприємств, установ і населення протягом року.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

4.3. Бюджет-брутто відрізняється від бюджет-нетто на:

А) величину внутрішнього обороту грошових коштів;

В) величину сальдо зустрічних платежів, що мають місце в бюджетній системі країни;

С) величину чистого скорочення державних касових залишків;

Д) величину коштів державного бюджету, спрямованих в місцеві бюджети.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

4.4. Бюджетною класифікацією називається:

А) процес підготовки до складання бюджету;

В) бюджетна резолюція;

С) процес поділу витрат бюджету;

Д) функціональне групування доходів и видатків бюджету за однорідними ознаками.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

4.5. При застосуванні класифікації СДФ податки класифікуються за:

А) однією ознакою; С) трьома ознаками;

В) двома ознаками; Д) податковою базою.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

4.6. Відповідно до СНР податкові платежі об'єднують у такі групи:

А) виробничі податки, прибуткові податки, податки на капітал;

В) податкові платежі, пов'язані з основною та неосновною діяльністю;

С) платежі від домашніх господарств, державних підприємств, некомерційних організацій;

Д) платежі від домашніх господарств, державних підприємств, комерційних та некомерційних організацій.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

4.7. Структура доходів (видатків) бюджету визначається як:

А) відношення окремих груп бюджетної класифікації до ВВП;

В) відношення окремих груп бюджетної класифікації до загального обсягу доходів (витрат) бюджету у процентах;

С) різниця між загальним обсягом доходів і загальним обсягом витрат бюджету;

Д) відношення окремих операцій закладів державного управління до загального обсягу доходів бюджету у процентах.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

4.8. Індекс середніх бюджетних витрат на душу населення змінного складу - це:

А) $\frac{\sum h_1 N_1}{\sum N_1} : \frac{\sum h_0 N_1}{\sum N_1}$; С) $\frac{\sum h_1 N_0}{\sum N_1} : \frac{\sum h_0 N_0}{\sum N_0}$;
В) $\frac{\sum h_0 N_1}{\sum N_1} : \frac{\sum h_0 N_0}{\sum N_0}$; D) $\frac{\sum h_1 N_1}{\sum N_1} : \frac{\sum h_0 N_0}{\sum N_0}$.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

4.9. Валовий зовнішній борг - це:

А) зобов'язання банків за борговими цінними паперами, залученими кредитами та депозитами;

В) загальний обсяг заборгованості за всіма існуючими, але в жодному разі не умовними, зобов'язаннями резидентів економіки країни перед резидентами, які мають бути сплачені боржниками у вигляді основної суми та/або процентів у будь-який час;

С) загальний обсяг заборгованості за всіма існуючими, але в жодному разі не умовними, зобов'язаннями резидентів економіки країни перед нерезидентами, які мають бути сплачені боржниками у вигляді основної суми та/або процентів у будь-який час;

Д) зобов'язання реального сектору економіки України за борговими цінними паперами, залученими кредитами та кредиторською заборгованістю (торгові кредити та прострочена заборгованість за ними).

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

4.10. Відносна величина боргу визначається співвідношенням:

А) між загальною сумою державного боргу та надходженнями за експортними операціями;

В) між загальною сумою державного боргу та ВВП;

С) між загальною сумою державного боргу та доходами бюджету;

Д) між загальною сумою державного боргу та доходами населення.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

Практичні завдання

4.1. За даними сайту Державної служби статистики України (Доходи Державного бюджету України за останні 5 років):

- провести дослідження, використовуючи характеристики динамічних рядів;

- визначити загальну суму затверджених доходів та структуру надходжень;

- проаналізувати структурні зрушення.

Результати представте із використанням табличного методу. Зробити висновки.

4.2. За даними сайту Державної служби статистики України (Видатки Державного бюджету України за останні 5 років):

- проаналізувати структуру видатків та структурні зрушення;

- використовуючи дані завдання 4.1, розрухувати дефіцит бюджету для кожного року і дати оцінку динаміці цього показника.

Результати представте із використанням табличного методу. Зробити висновки.

4.3. Використовуючи дані завдання 4.1:

- визначити основну тенденцію динамічного ряду надходжень до бюджету України шляхом аналітичного вирівнювання за рівнянням прямої лінії;
- екстраполюйте величину доходів на 3 роки.

Результати представте із використанням табличного та графічного методів. Зробити висновки.

4.4. Витрати на освіту в середніх спеціальних навчальних закладах у регіоні збільшились на 17,6 % і в поточному році становили 11,6 млн. грн. При цьому питоми витрати на одного учня збільшились на 5 %. Визначити зміни загального обсягу витрат за рахунок зміни чисельності учнів і питомих витрат. Зробити висновки.

4.5. За даними сайту Державної служби статистики України (Державний борг України за останні 5 років):

- проаналізувати динаміку державного боргу України;
- оцінити зміни у його структурі у розрізі державного та гарантованого боргу;
- визначити величину зовнішнього та внутрішнього боргу України

Результати представте із використанням табличного методу. Зробити висновки.

РОЗДІЛ II

ОСОБЛИВОСТІ СТАТИСТИЧНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ У ВИВЧЕННІ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ

ТЕМА 5

СТАТИСТИКА КРЕДИТУ

- 5.1. Поняття кредиту та завдання його статистичного вивчення
- 5.2. Основні класифікації та система показників статистики кредиту
- 5.3. Статистика коротко- і довгострокового кредитування
- 5.4. Аналіз кредитних процентних ставок і кредитного ризику

5.1.

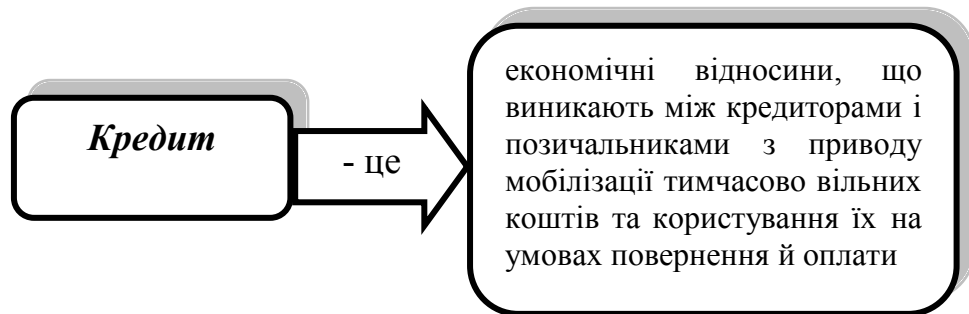

Рис. 5.1. Поняття кредиту

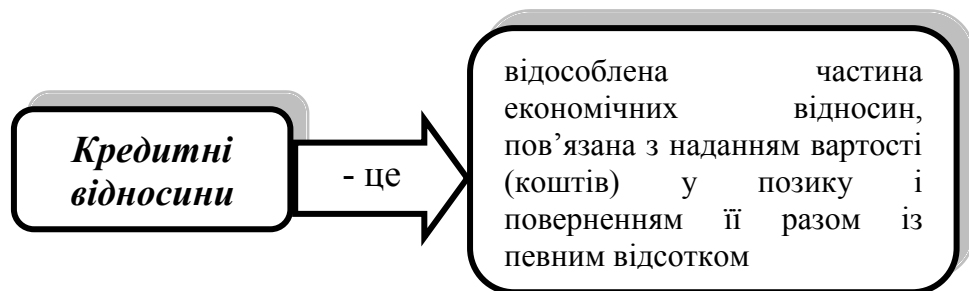

Рис. 5.2. Поняття кредитних відносин

Рис. 5.3. Поняття кредитних ресурсів

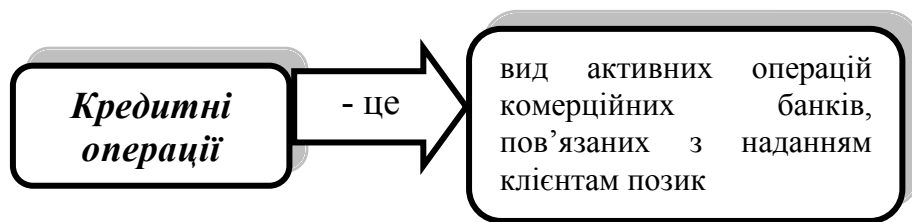

Рис. 5.4. Поняття кредитних операцій

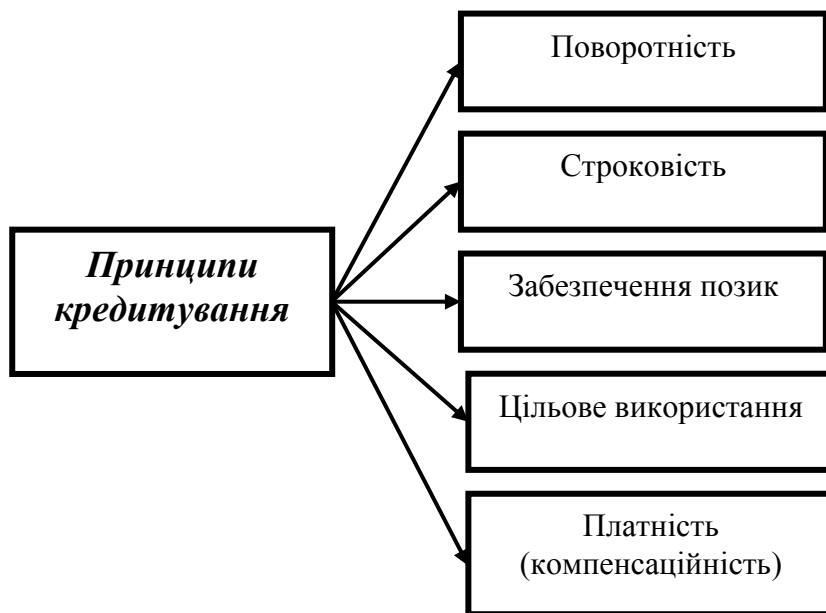

Рис. 5.5. Принципи кредитування

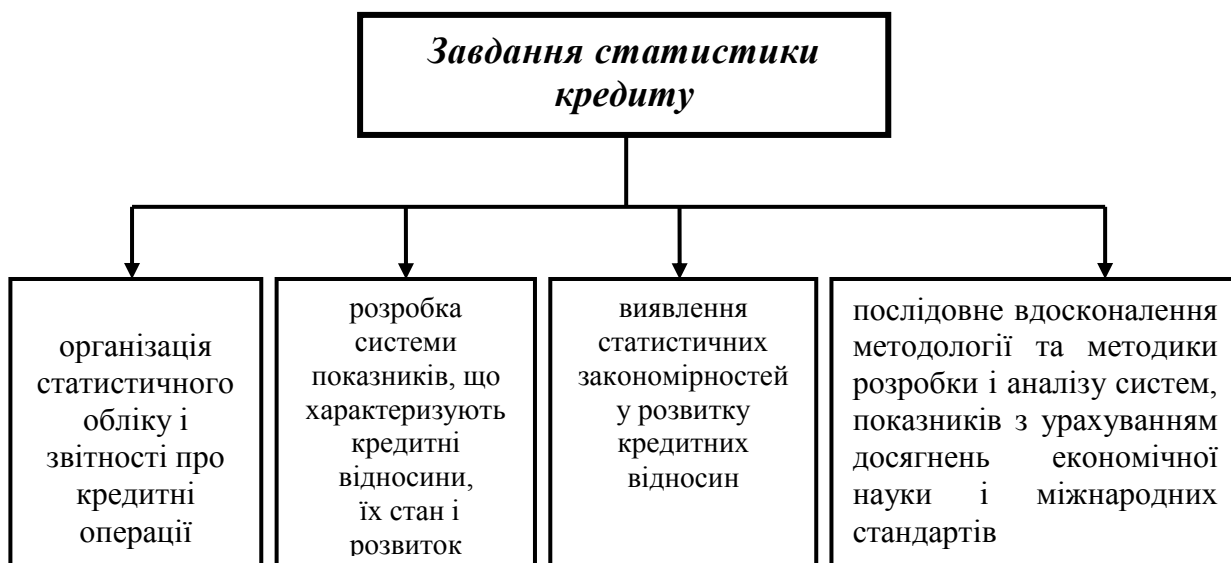

Рис. 5.6. Основні завдання статистики кредиту

5.2.

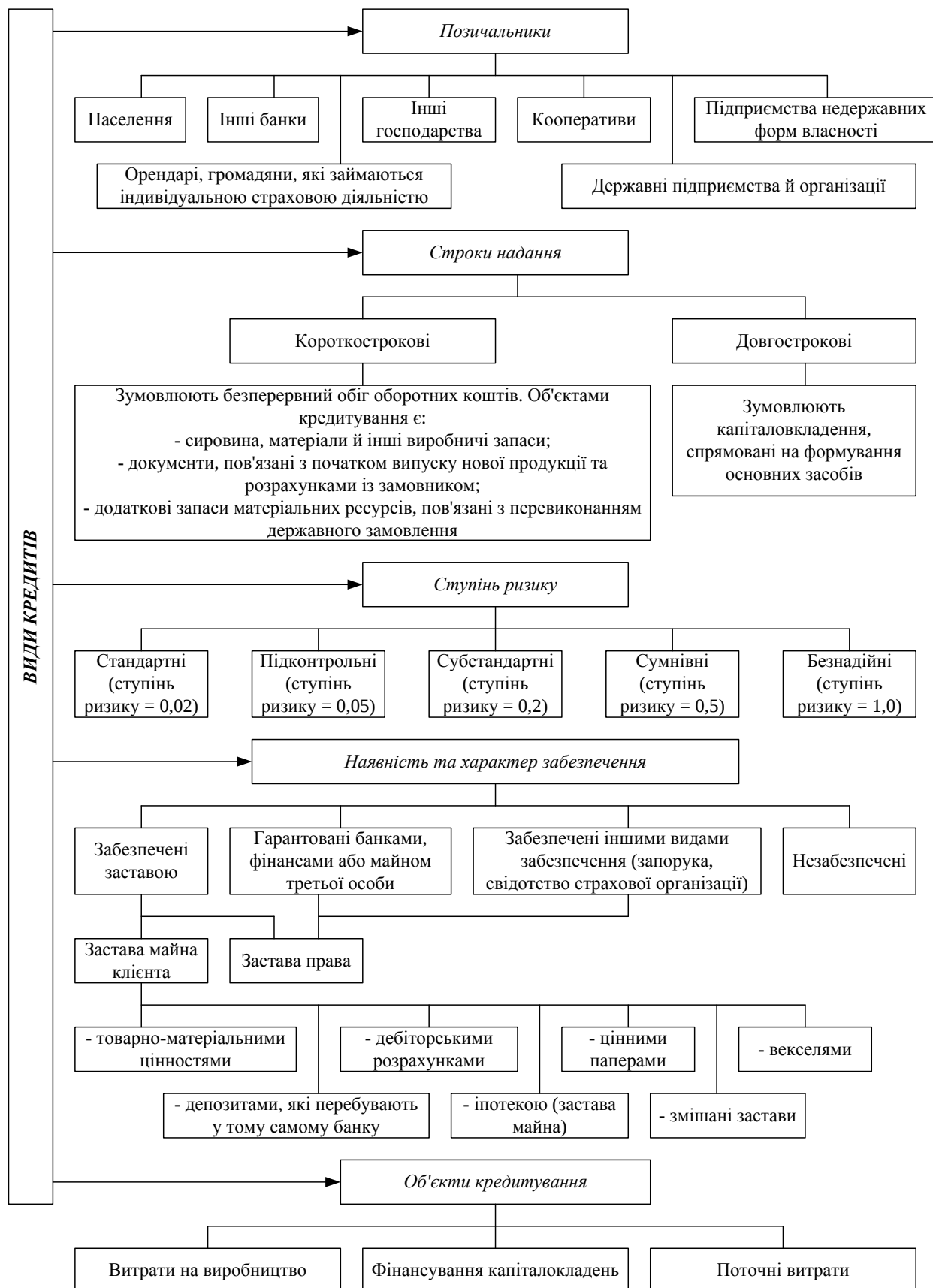

Рис. 5.7. Види кредитів, що використовуються для статистичного вивчення кредитування

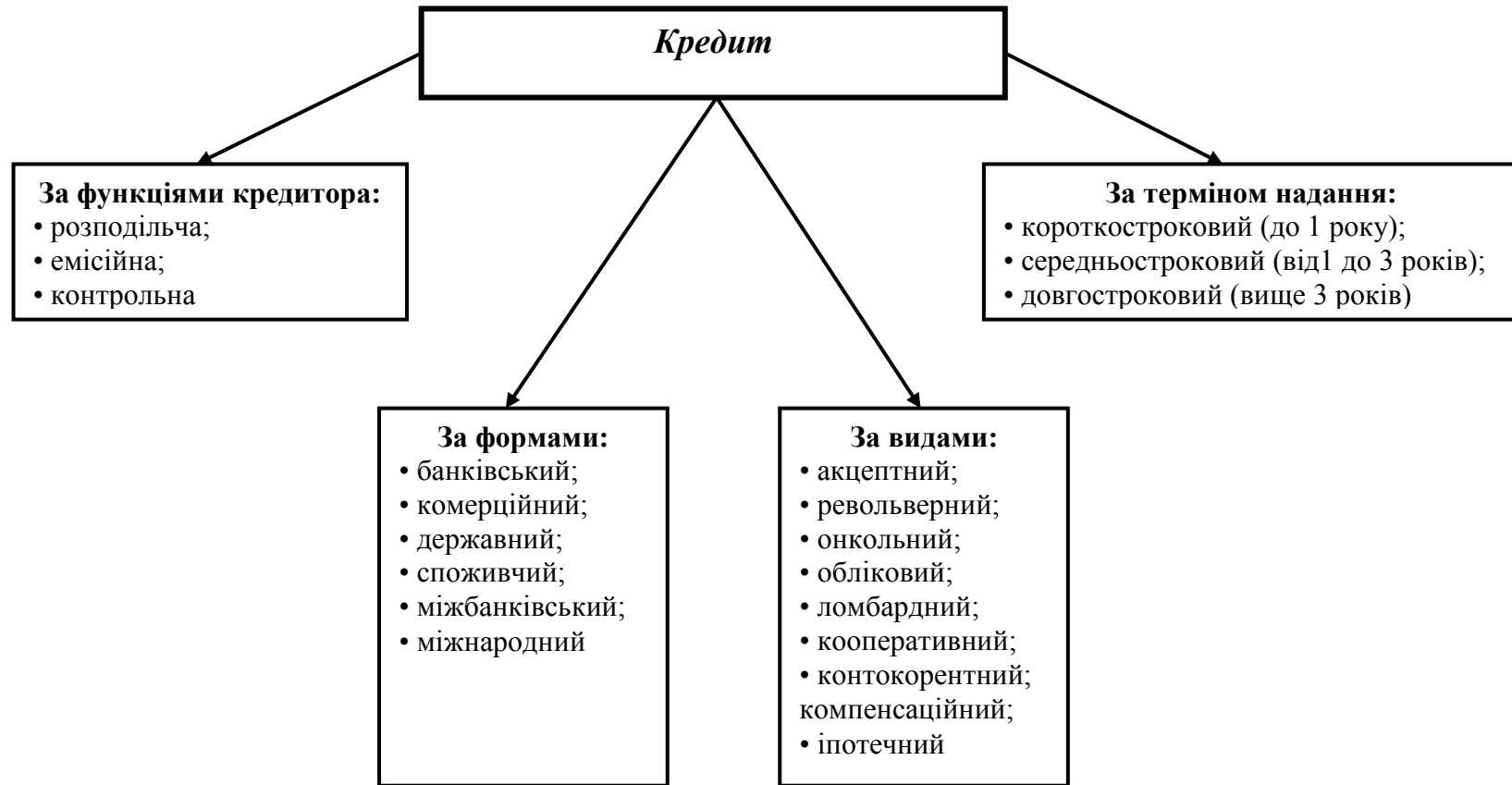

Рис. 5.8. Класифікації кредиту за певними ознаками

Таблиця 5.1

Система показників статистики кредиту

Показник	Методика розрахунку і зміст показника
Залишки заборгованості	Показують у звітності за станом на визначену дату: $\bar{3} = \frac{\frac{1}{2}3_1 + 3_2 + \dots + 3_{n-1} + \frac{1}{2}3_n}{n}, \quad (5.1)$ де 3 – залишки кредиту на дату
Середній розмір позички	$\bar{K} = \frac{\sum_{i=1}^n K_i \cdot t_i}{\sum_{i=1}^n t_i}, \quad (5.2)$ де K_i - сума i -тої позички; t_i - термін i -тої позички; n – кількість наданих позичок; i – процентна ставка для виду позички
Середній термін користування позичками	За умови їх неперервної оборотності: $\bar{t} = \frac{\sum_{i=1}^n K_i}{\sum_{i=1}^n \frac{K_i}{t_i}} \quad (5.3)$
Середня процентна ставка	$\bar{i} = \frac{\sum_{i=1}^n i_i \cdot K_i \cdot t_i}{\sum_{i=1}^n K_i \cdot t_i} \quad (5.4)$

5.3.

Таблиця 5.2

Статистичний аналіз оборотності кредитів

Показник	Методика розрахунку і зміст показника
A	1
Статистичний аналіз оборотності кредиту проводять для короткострокових кредитів	
Тривалість обороту короткострокового кредиту	Показник характеризує середнє число днів користування кредитом: $t = \bar{K} : \frac{O_n}{D} \quad \text{або} \quad t = \frac{\bar{K}}{m} \quad (5.5)$ де $\bar{K}$ - середні залишки кредиту; O_n - оборот кредиту з погашення; D – число календарних днів за період; m – одноденний оборот з погашення

Продовження табл.5.2	
А	1
Кількість оборотів кредиту	Характеризує число оборотів, здійснених короткостроковим кредитом за визначений період: $n = \frac{O_n}{K} \quad (5.6)$
Аналіз оборотності кредитів	Для характеристики зміни середньої тривалості користування короткостроковим кредитом застосовуються індекси: - індекс змінного складу показує зміну середньої тривалості користування кредитом у звітному році щодо базового: $I_t = \frac{\sum \bar{K}_1}{\sum m_t} : \frac{\sum \bar{K}_0}{\sum m_0} \text{ або } I_t = \frac{\sum t_1 \cdot m_1}{\sum m_1} : \frac{\sum t_0 \cdot m_0}{\sum m_0} \quad (5.7)$ - індекс постійного складу показує як впливає на зміну середньої тривалості користуванням кредиту зміна тривалості користуванням кредиту окремих елементів сукупності: $I_t = \frac{\sum t_1 \cdot m_1}{\sum m_1} : \frac{\sum t_0 \cdot m_1}{\sum m_1} \quad (5.8)$ - індекс структурних зрушень показує як впливає на зміну середньої тривалості користуванням кредиту зміна в структурі одноденного погашення кредиту: $I_s = \frac{\sum t_0 \cdot m_1}{\sum m_1} : \frac{\sum t_0 \cdot m_0}{\sum m_0} \quad (5.9)$ - мультиплікативна залежність: $I_t = I_t \cdot I_s$ (5.10) - абсолютний приріст середніх залишків кредиту: $\Delta \bar{K} = \sum \bar{K}_1 - \sum \bar{K}_0 ; \quad (5.11)$ - абсолютний приріст середніх залишків кредиту за рахунок середньої тривалості користування кредитом: $\Delta \bar{K}_t = (\bar{t}_1 - \bar{t}_0) \sum m_1 ; \quad (5.12)$ - абсолютний приріст середніх залишків кредиту за рахунок зміни одноденного погашення кредиту: $\Delta \bar{K}_m = (\sum m_1 - \sum m_0) \cdot \bar{t}_0 \quad (5.13)$ $\Delta \bar{K} = \Delta \bar{K}_t + \Delta \bar{K}_m \quad (5.14)$ - абсолютний приріст середньої тривалості користування кредитом: $\Delta \bar{t} = \bar{t}_1 - \bar{t}_0 ;$ (5.15) - абсолютний приріст середньої тривалості користування кредитом за рахунок індивідуальних значень тривалості користування кредитом окремими підприємствами: $\Delta \bar{t}_i = \sum t_1 \cdot d_{m_1} - \sum t_0 \cdot d_{m_1} ; \quad (5.16)$ - абсолютний приріст середньої тривалості користування кредитом за рахунок структурних зрушень в одноденному обороті з погашення: $\Delta \bar{t}_s = \sum t_0 \cdot d_{m_1} - \sum t_0 \cdot d_{m_0} \quad (5.17)$ де d_{m_0}, d_{m_1} - структура одноденного обороту з погашення кредитів відповідно в базисному та звітному роках

Статистичний аналіз ефективності використання кредитів

Показник	Методика розрахунку і зміст показника
А	1
Для довгострокового кредитування	
Показник ефективності	$E = \frac{P}{3} \text{ або } \frac{P}{K}, \quad (5.18)$ де P – результат економічної діяльності; 3 – затрати; K – розмір кредиту
Термін окупності капітальних вкладень	$T = \frac{K}{B - C}, \quad (5.19)$ де K – капітальні вкладення; B – вартість річного випуску товарів та послуг; C – собівартість річного випуску товарів та послуг
Динаміка ефективності	- індекс змінного складу: $I_e = \frac{\sum E_1 \cdot K_1}{\sum K_1} : \frac{\sum E_0 \cdot K_0}{\sum K_0}; \quad (5.20)$
	- індекс постійного складу: $I_e = \frac{\sum E_1 \cdot K_1}{\sum E_0 \cdot K_1}; \quad (5.21)$
	- індекс структурних зрушень: $I_s = \frac{\sum E_0 \cdot K_1}{\sum K_1} : \frac{\sum E_0 \cdot K_0}{\sum K_0} \quad (5.22)$

4.4.

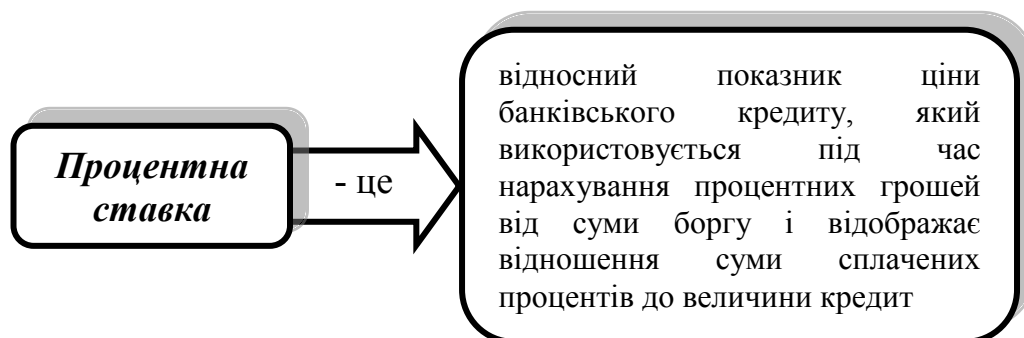

Рис. 5.9. Поняття процентної ставки

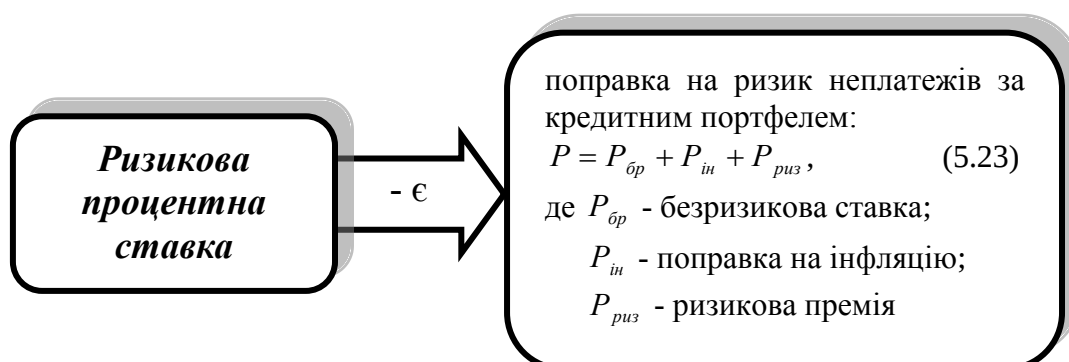

Рис. 5.10. Поняття ризикової процентної ставки

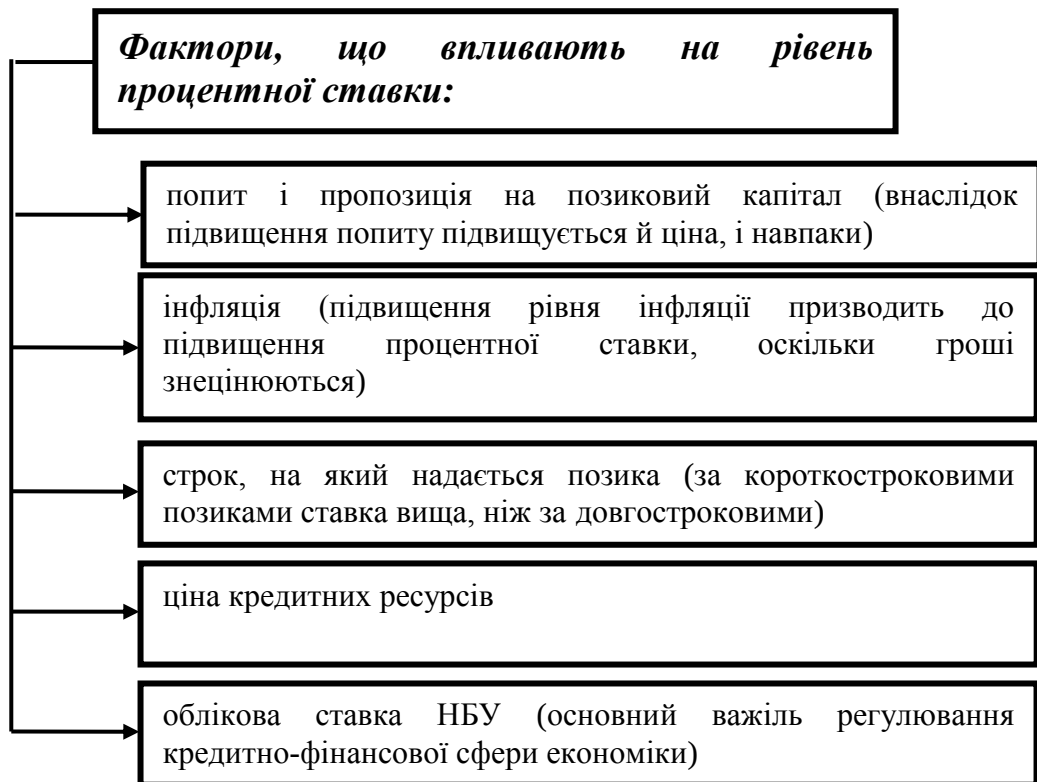

Рис. 5.11. Фактори, що впливають на рівень процентної ставки

Рис. 5.12. Види ризиків

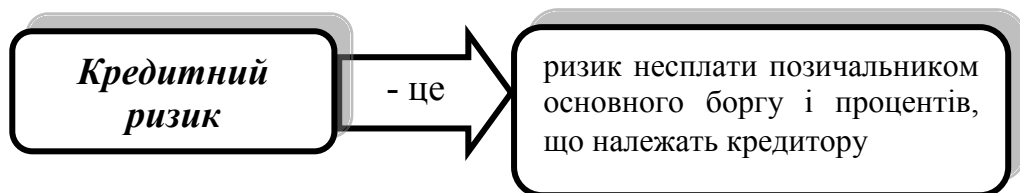

Рис. 5.13. Поняття кредитного ризику

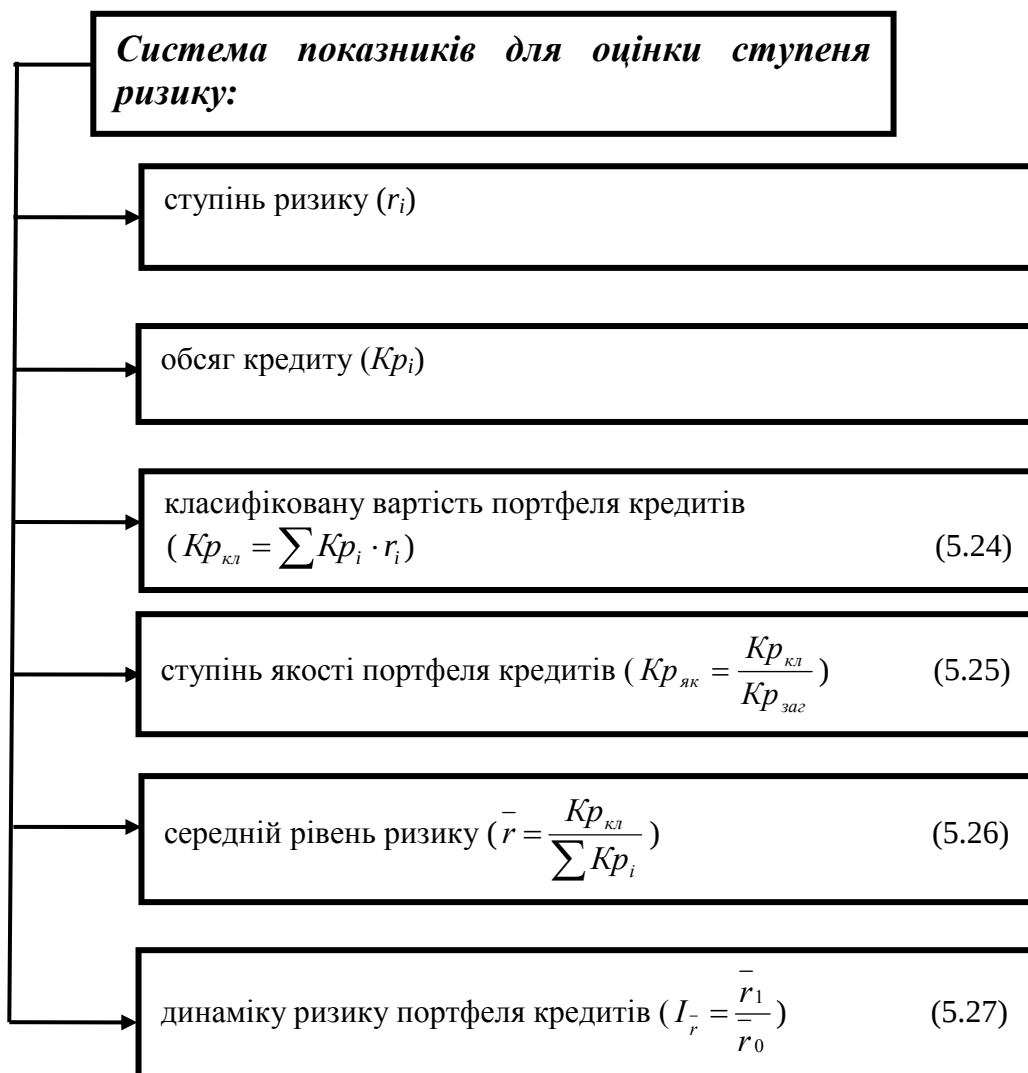

Рис. 5.14. Система показників для оцінки ступеня ризику

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

?

Питання для самоконтролю

1. Що таке кредит і які задачі його статистичного вивчення?
2. Найважливіші групування та класифікації кредитів.
3. Індексний метод аналізу обертання кредитів.
4. Фактори, що впливають на рівень процентної ставки.
5. Система показників кредитного ризику.

Тестові завдання (дайте всі вірні відповіді)

5.1. Форма мобілізації тимчасово вільних грошових ресурсів підприємств, організацій і населення з метою їх цільового використання у вигляді строкових позик – це:

- A) кредитні відносини; C) кредитні ресурси;
- B) кредит; D) кредитні операції.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C, 4) D.

5.2. Кошти, які акумулюються Національним банком і використовуються для надання послуг державі та комерційним банкам – це:

- A) кредитні операції; C) кредитні ресурси держави;
- B) оборотність кредитів; D) кредитні відносини.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C, 4) D

5.3. Кредитні операції – це:

- A) наявність передумов для одержання позик і спроможність повернути їх;
- B) система регулювання, управління та вивчення ринку, спрямована на задоволення потреб споживачів;
- C) вид активних операцій, пов'язаних з наданням клієнтам позик;
- D) операції, за допомогою яких банк розміщує власний і залучений капітали.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C, 4) D.

5.4. Принципами кредитування є:

- A) поворотність та строковість;
- B) забезпечення позик;
- C) цільове використання та платність (компенсаційність);
- D) усе перелічене.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C, 4) D.

5.5.. Кредити групують за ступенем ризику на:

- A) коротко-, середньо- та довгострокові;
- B) ризикові та безризикові;
- C) забезпечені та (або) незабезпечені заставою;
- D) стандартні, підконтрольні, субстандартні, сумнівні, безнадійні.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C, 4) D.

5.6. Залишки заборгованості кредиту у звітності показують:

- A) станом на визначену дату; C) за базовий період;
- B) за звітний період; D) не показують у звітності.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C, 4) D.

5.7. Тривалість використання короткострокового кредиту характеризує:

- A) число оборотів, здійснених короткостроковим кредитом;
- B) середнє число днів користування кредитом;
- C) загальне число днів користування кредитом;
- D) кількість днів у періоді.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C, 4) D.

5.8. Яка з наведених формул характеризує число оборотів, здійснених короткостроковим кредитом:

A) $\frac{O_n}{K}$; B) $\frac{\bar{K}}{O_n}$; C) $\frac{O_n}{\bar{K}}$; D) $\frac{K}{O_n}$.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C, 4) D.

5.9. Ризикова процентна ставка включає:

- A) безризикову ставку; C) ризикову премію;
B) поправку на інфляцію; D) усе перелічене.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

5.10. Ризик несплати позичальником основного боргу і процентів, що належать кредитору – це:

- A) кредитні операції; C) кредит;
B) кредитний ризик; D) нічого з переліченого.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C, 4) D.

Практичні завдання

5.1. Маємо наступні дані про залишки заборгованості з кредиту і оборотах з погашення, тис. грн.:

Підприємство	Залишок заборгованості з кредиту							Оборот з погашення	
	01.01	01.02	01.03	01.04	01.05	01.06	01.07	1 квартал	2 квартал
1	1050	910	980	840	945	770	1015	6370	6020
2	2450	2240	2170	2310	2450	2590	2730	7000	7840

Визначити для кожного підприємства і для двох підприємств разом:

- середні залишки заборгованості за кредитом за 1 і 2 квартали;
- швидкість обороту позичок для кварталів і за півріччя;
- індекси оборотів з погашення, залишків заборгованості, швидкості обороту позичок;
- покажіть взаємозв'язок обчислених індексів.

Зробити висновки.

5.2. Маємо наступні дані про отримані фірмою кредити:

Номер кредиту	Розмір кредиту, тис. грн..	Термін кредиту, міс.	Річна процентна ставка, %
1	84	3	15
2	70	9	20
3	140	6	25

Визначити середню процентну ставку і суму кредиту. Зробити висновки.

5.3. Маємо наступні дані про кредитування підприємств одного з секторів економіки за два роки (млн. грн.):

Показники	Рік	
	базовий	звітний
Видано кредиті	44,216	57,255
Погашено позик за рік	65,017	103,777
Залишок позик на кінець року	196,328	277,324

Визначити за кожний рік:

- залишки позик на початок року;
- середні залишки позик за кожний рік;
- число оборотів, тривалість одного обороту позики у місяцях.

Зробити висновки.

5.4. Маємо наступні дані про кредити банку за рівнем ризику в минулому році:

Показник и	Обсяг заборгованості по кредитах, млн. грн.						Середній рівень ризик
	Разом	у тому числі за ступенем ризику					
		стан- дартні	під конт- ролем	субстан- дартні	сумнівні	безна- дійні	
Коефіцієн т ризику, %	-	2	5	20	50	100	
K_p	4,117	2,315	0,460	0,205	0,167	0,97	
$K_{p_{кл}}$		44	26	57	59	87	

Визначити обсяг класифікованих кредитів і середній рівень ризику.
Зробити висновки.

5.5. Маємо наступні дані про обсяг наданих кредитів банку за два роки (млн. грн.):

Номер банку	Базовий рік		Звітний рік	
	обсяг наданих кредитів	обсяг класифікованих кредитів	обсяг наданих кредитів	обсяг класифікованих кредитів
1	2415	260	3211	260
2	2774	210	3805	315
3	3510	190	4333	427
4	4003	560	5000	603
5	1927	105	3100	240

Визначити:

- рівень ризику за наданими кредитами в базовому та звітному році;
- загальні індекси середнього рівня ризику;
- абсолютну зміну середнього рівня ризику за рахунок загального обсягу кредитів і класифікованих кредитів;
- відхилення обсягу класифікованих кредитів за рахунок загального обсягу кредитів і середнього рівня ризику. Зробити висновки.

ТЕМА 6

СТАТИСТИКА ГРОШОВОГО ОБІГУ

- 6.1. Поняття та завдання статистики грошового обігу
- 6.2. Категорії грошей та їх види
- 6.3. Показники обсягу та складу грошової маси
- 6.4. Статистичне вивчення купюрного складу грошової маси

6.1.

Рис. 6.1. Поняття грошової системи

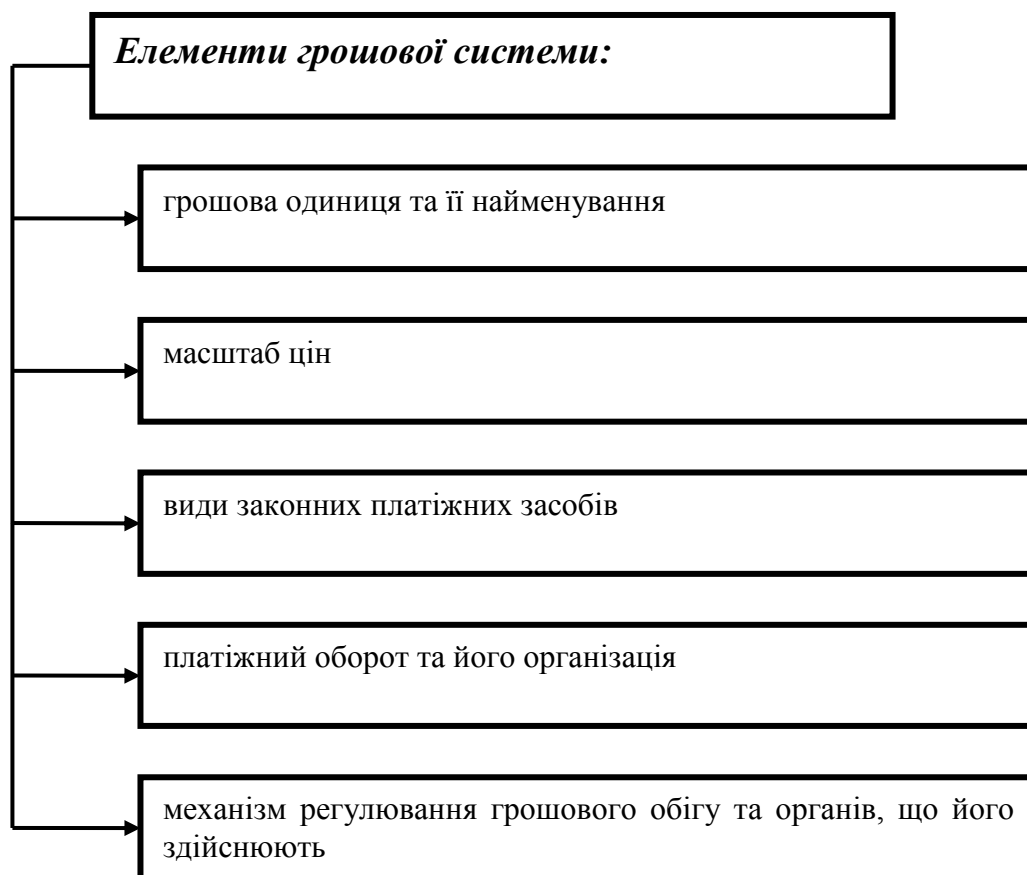

Рис. 6.2. Елементи грошової системи

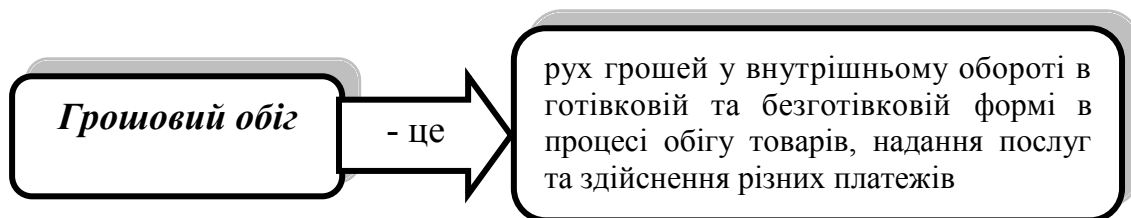

Рис. 6.3. Поняття грошового обігу

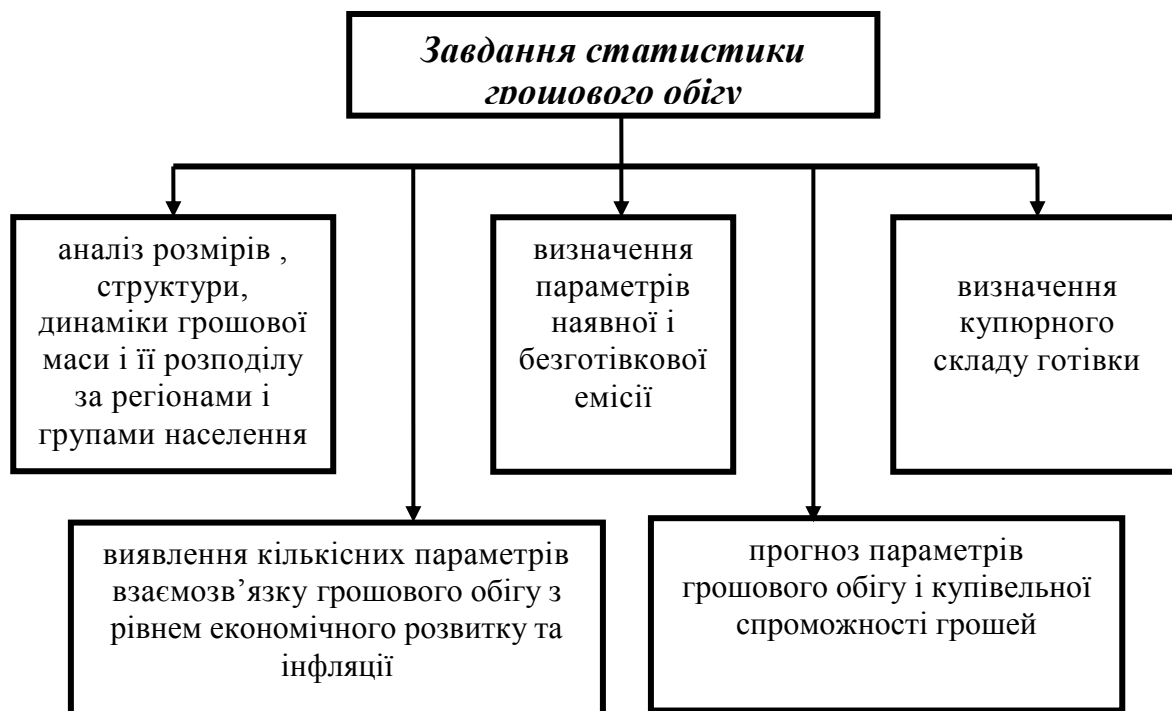

Рис. 6.4. Завдання статистики грошового обігу

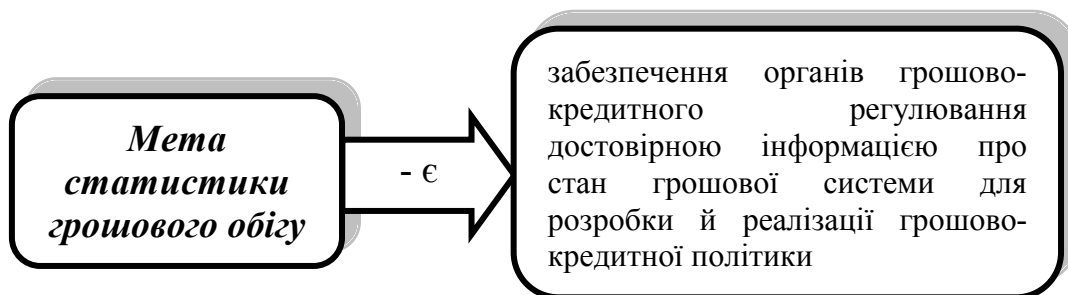

Рис. 6.5. Мета статистики грошового обігу

Рис. 6.6. Предмет статистики грошового обігу

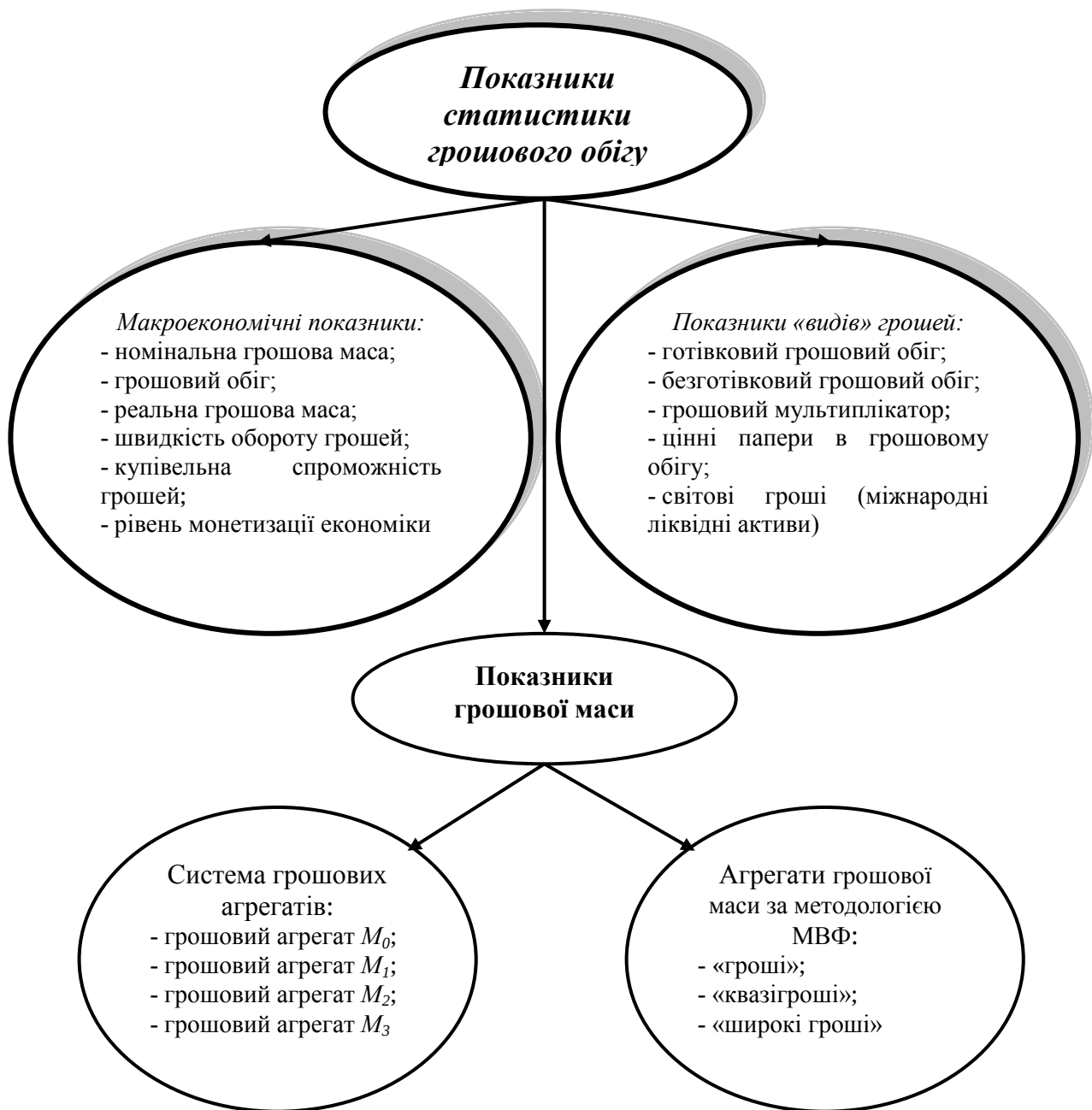

Рис. 6.7. Система показників грошового обігу

6.2.

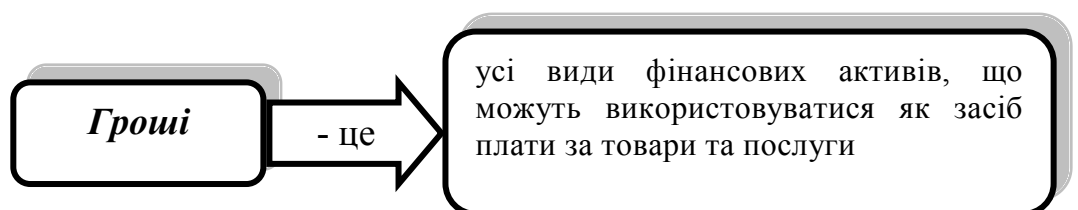

Рис. 6.8. Поняття грошей

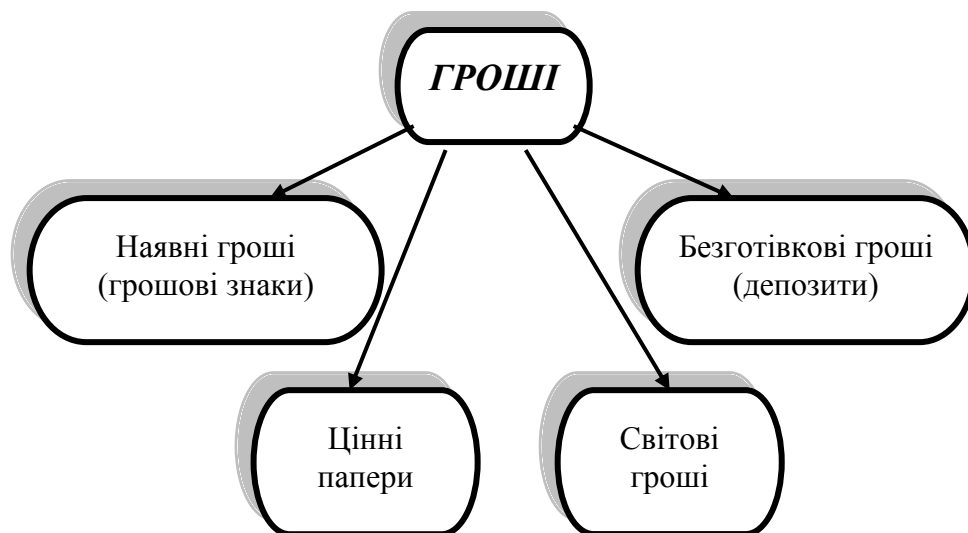

Рис. 6.9. Класифікація грошей

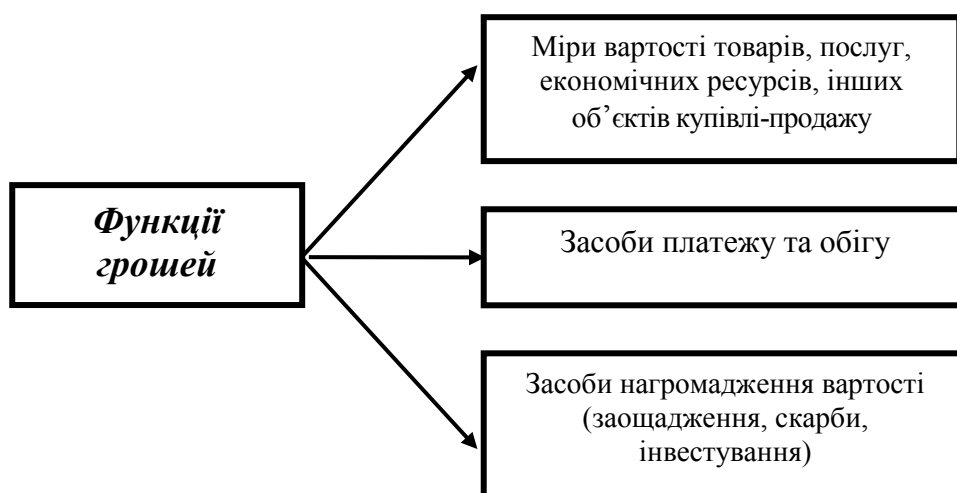

Рис. 6.10. Функції грошей

6.3.

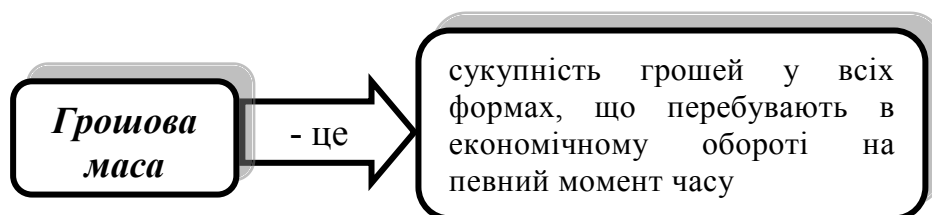

Рис. 6.11. Поняття грошової маси

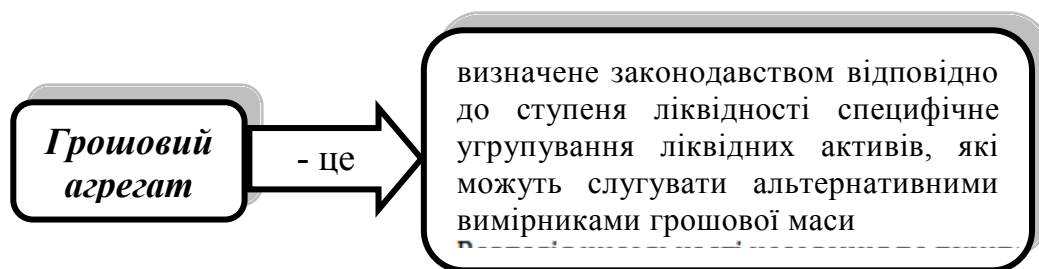

Рис. 6.12. Поняття грошового агрегату

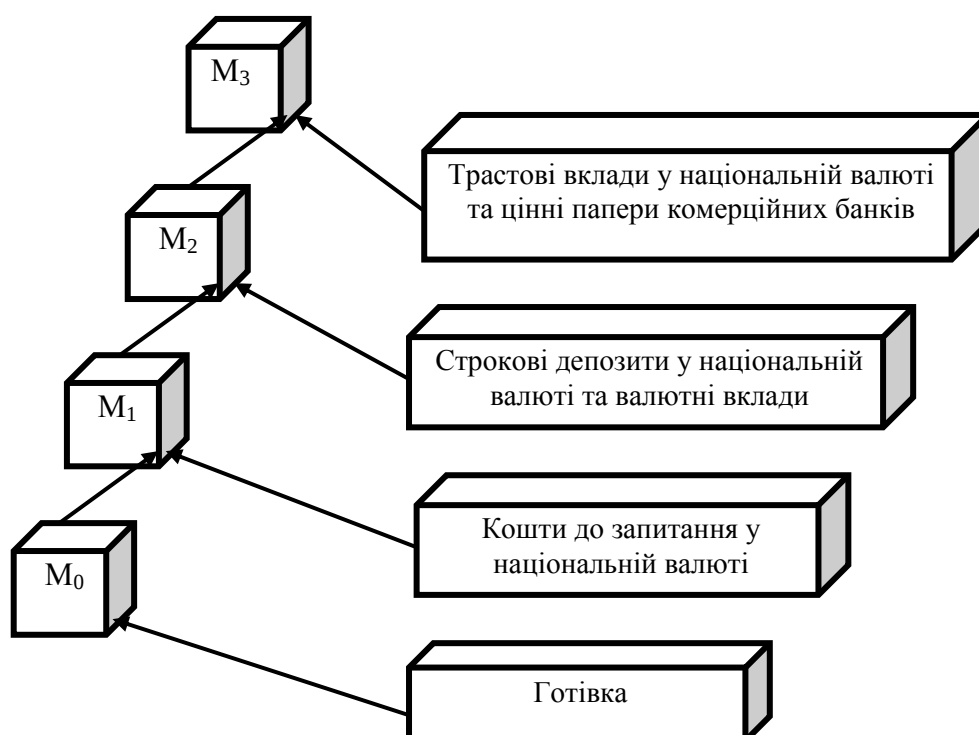

Рис. 6.13. Склад грошової маси та взаємозв'язок грошових агрегатів

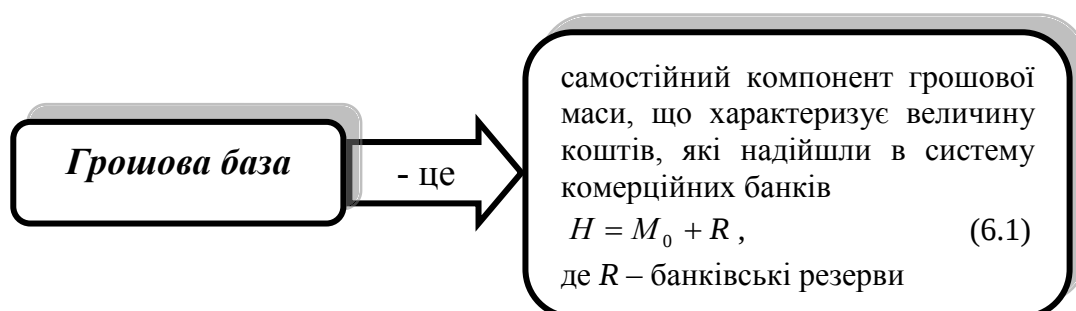

Рис. 6.14. Поняття грошової бази

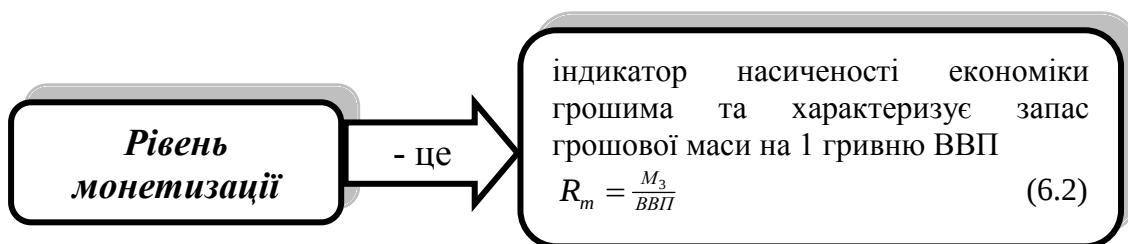

Рис. 6.15. Поняття рівня монетизації

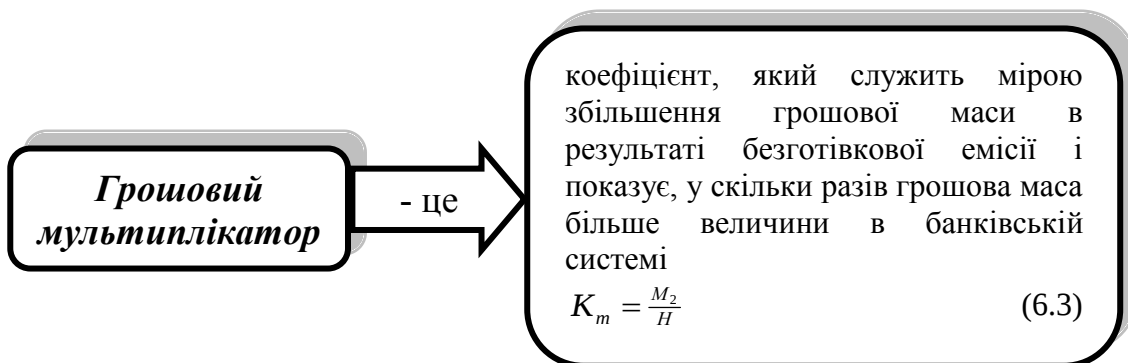

Рис. 6.16. Поняття грошового мультиплікатору

Таблиця 6.1

Показники статистичного аналізу швидкості обороту грошей

Показник	Методика розрахунку і зміст показника
Кількість оборотів грошей в обігу	$V = \frac{ВВП}{\bar{M}}, \quad (6.4)$ де $\bar{M}$ - середня за період маса грошей Цей показник характеризує швидкість обороту грошової одиниці. Швидкість обороту різних видів ліквідних активів: - швидкість обороту готівки $V_r = \frac{ВВП}{M_0}; \quad (6.5)$ - швидкість обороту грошової маси (M_2) $V = \frac{ВВП}{M_2} \quad (6.6)$
Тривалість одного обороту грошової маси	$B = \frac{\bar{M} \cdot D}{ВВП}, \quad (6.7)$ де D - кількість календарних днів у періоді
Реальний грошовий агрегат	$M_p = \frac{M_n}{I_p}, \quad (6.8)$ де M_n - номінальний обсяг грошового агрегату; I_p - індекс споживчих цін

6.4.

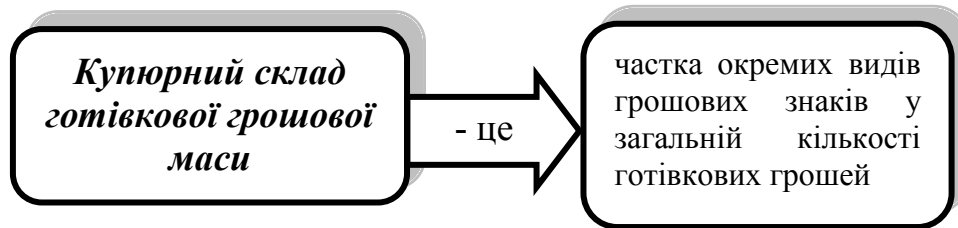

Рис. 6.17 Поняття купюрного складу готівкової грошової маси

Таблиця 6.2

Статистичні показники купюрного складу грошової маси

Показник	Методика розрахунку і зміст показника
Кількість грошових одиниць	$f = \frac{m}{N}, \quad (6.9)$ де m – сума банкнот (монет) номіналу N; N – вартість грошової одиниці (номінал)
Купюрний склад за кількістю	$d_f = \frac{f}{\sum f} \quad (6.10)$
Купюрний склад за сумою	$d_m = \frac{m}{\sum m} \quad (6.11)$
Середня купюрність	$\bar{N} = \frac{\sum Nf}{f} = \sum N \cdot d_f \quad (6.12)$ Порівняння середньої купюрності готівкових грошей у динаміці дає можливість одержати зведену оцінку зміни купюрного складу і розробити заходи його коригування

Таблиця 6.3

Показники аналізу структури і динаміки грошової маси

Показник	Методика розрахунку і зміст показника
А	1
Місячні темпи приросту грошової маси	$T_{np} = \frac{\Delta M}{M_0} \quad (6.13)$
Показник норми інфляції (рівень цін)	$p = \frac{M \cdot V}{q} \quad (6.14)$ Показує, що рівень цін постійно зростає, якщо номінальна грошова маса збільшується відносно попиту на реальні залишки

В) всі готівкові та безготівкові розрахунки, а також гроші на руках у населення;
С) сукупність грошей у всіх формах, що перебувають в економічному обороті на певний момент часу;

Д) всі гроші, що контролюються банками.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

6.5. Грошова база - це:

А) самостійний компонент грошової маси, що характеризує величину коштів, які надійшли в систему комерційних банків;

В) грошовий мультиплікатор;

С) грошовий агрегат M_1 ;

Д) грошовий агрегат L.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

6.6. Основним індикатором насиченості економіки грошима є:

А) грошовий мультиплікатор;

В) частка грошової бази у ВВП;

С) швидкість обігу грошей;

Д) рівень монетизації.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

6.7. Грошовий мультиплікатор розраховується шляхом:

А) множення грошового агрегату на загальний обсяг грошової бази – суми готівки;

В) ділення грошового агрегату до загального обсягу грошової бази – суми готівки;

С) ділення загального обсягу грошової бази – суми готівки на обсяг грошового агрегату;

Д) ділення грошового агрегату до загального обсягу грошової бази – суми готівки, що знаходяться поза банками та загальних резервів комерційних банків.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.:

6.8. Кількість оборотів грошей в обігу розраховують за формулою:

А) $\frac{ВВП}{M}$; В) $\frac{ВВП}{M_1}$; С) $\frac{ВВП}{M_0}$; Д) $\frac{M_n}{I_p}$.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

6.9. Швидкість обігу грошей характеризує:

А) середні залишки грошей за період;

В) скільки в середньому за рік оборотів здійснила грошова маса;

С) кількість оборотів, що їх робить грошовий агрегат;

Д) тривалість обороту, що їх робить грошовий агрегат.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

6.10. Під купюрним складом грошової маси розуміють:

А) кількість купюр, випущених в обіг;

В) вартість купюр, випущених в обіг;

С) питому вагу грошових знаків різної вартості в загальній масі грошей, що обертуються;

Д) середню купюрність.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

Практичні завдання

6.1. Маємо наступні дані про складові грошової маси на кінець року, млрд. грн.:

Показники	Рік	
	базовий	звітний
Готівка	9,5	12,7
Кошти до запитання	4,5	7,9
Строкові депозити в національній валюті	7,6	10,6
Трастові вклади в національній валюті та цінні папери комерційних банків	0,35	0,69
ВВП у поточних цінах	127	173

Визначити:

- грошові агрегати M_0 , M_1 , M_2 , M_3 ;
- структуру грошової маси;
- рівень монетизації економіки.

Зробити висновки.

6.2. Маємо наступні дані:

Показники	Річний обсяг, млрд. грн.	
	базовий	звітний
Грошова маса	391,3	512,6
Готівкові гроші	97,8	153,8
ВВП	633985,5	950503,0

Визначити:

- швидкість обігу готівкових грошей;
- тривалість одного обороту готівкових грошей;
- швидкість обігу грошової маси;
- тривалість одного обороту грошової маси;
- частку готівкових грошей у грошовій масі;
- вплив швидкості обігу готівкових грошей і частки готівки у грошовій масі на динаміку швидкості обігу грошей.

Зробити висновки.

6.3. Маємо наступні дані про кількість випущених банкнот:

Вартість банкнот, грн.	1	2	5	10	20	50	100
Випуск грошей в обіг, тис. шт.	1500	1320	1170	780	540	420	300

Визначити розмір середньої вартості банкноти, яку було випущено в обіг.

6.4. Маємо наступні дані:

млрд. грн.

Показники	Квартали			
	1	2	3	4
ВВП	1245	1431	1485	1530
Грошова маса, всього	615	717	753	792
у тому числі готівка	210	225	240	276

Визначити:

- обіговість готівкової маси та готівкових грошей за кожний квартал та в цілому за рік;

- тривалість одного обертання грошової маси і готівки (в днях) за кожний квартал та в цілому за рік;

- коефіцієнти приросту грошової маси та готівкових грошей;

- долю готівкових грошей в загальному обсязі грошової маси.

Зробити висновки.

6.5. За даними сайту Державної служби статистики України (використовуючи дані про грошову масу та грошову базу України за останні 5 років):

Визначити:

- показники динаміки цих показників;

- грошовий мультиплікатор по роках та показники його динаміки;

- темпи зростання, приросту та абсолютне значення зростання грошової маси грошової бази за 5 років.

Результати представте із використанням табличного та графічного методів. Зробити висновки.

ТЕМА 7

СТАТИСТИКА ОЩАДНОЇ СПРАВИ

7.1. Значення та економічна роль банків стосовно ощадної справи

7.2. Показники діяльності банків відносно ощадної справи

7.3. Методи аналізу показників ощадної справи

7.1.

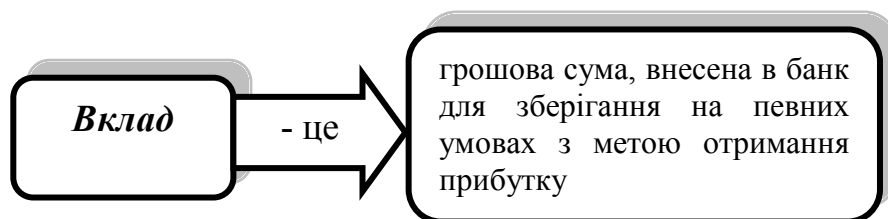

Рис. 7.1. Поняття вкладу

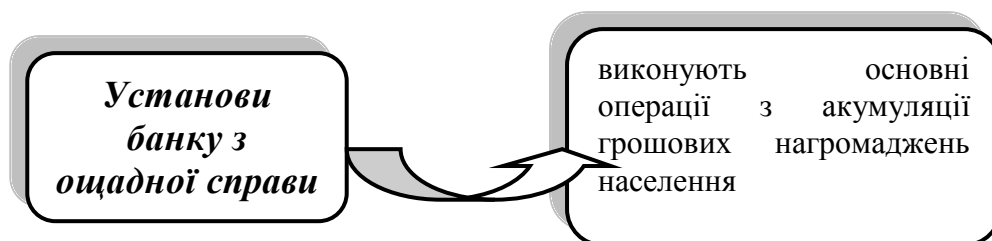

Рис. 7.2. Поняття установ банку з ощадної справи

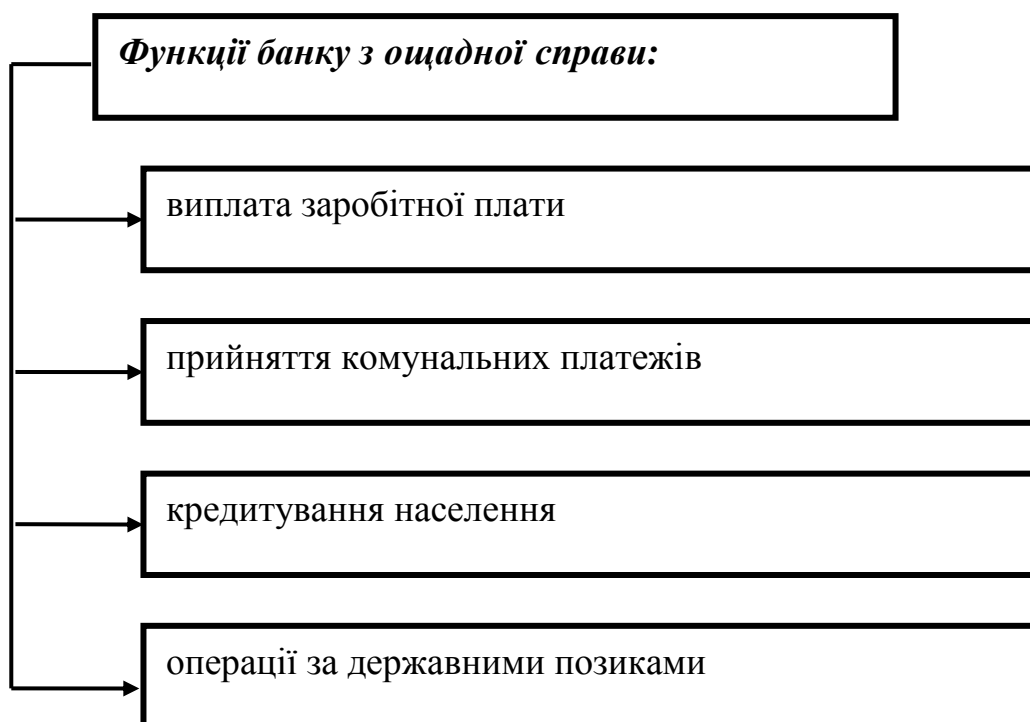

Рис. 7.3. Функції банку з ощадної справи

Рис. 7.4. Поняття ощадної справи

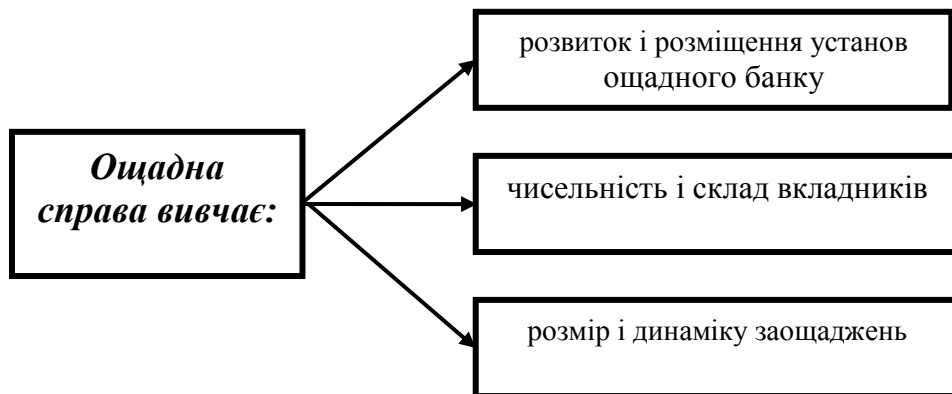

Рис. 7.5. Цілі вивчення ощадної справи

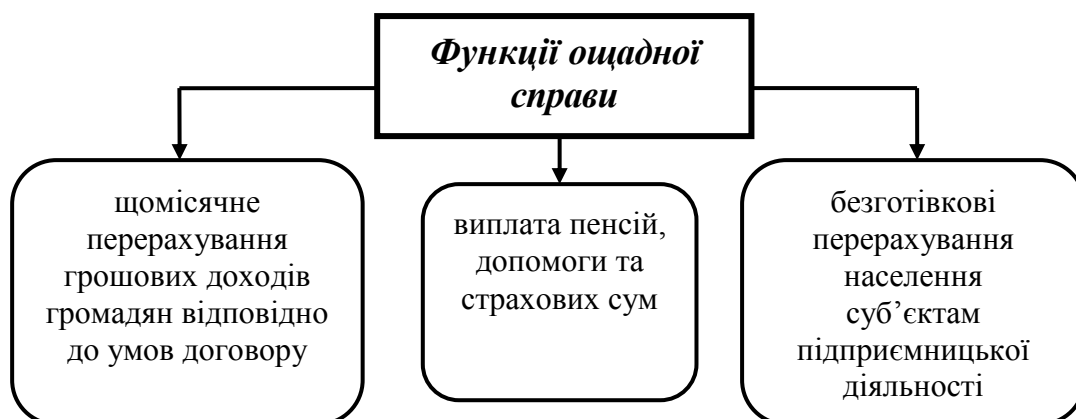

Рис. 7.6. Функції ощадної справи

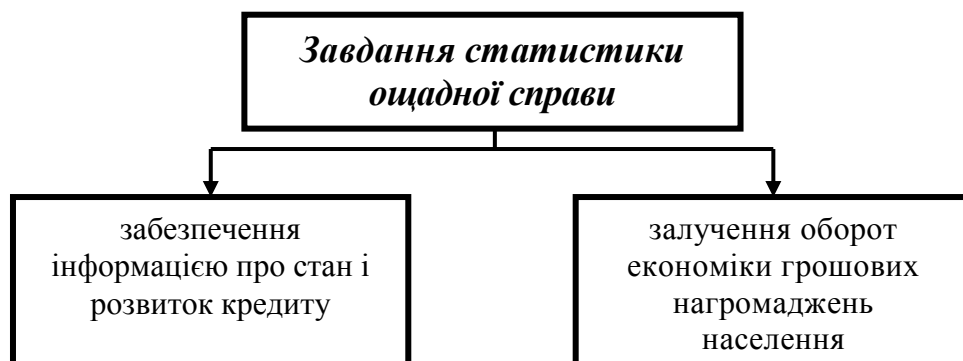

Рис. 7.7. Завдання статистики ощадної справи

Система показників банків з ощадної справи

Показник	Методика розрахунку і зміст показника
Абсолютні показники	• кількість банків з ощадної справи та їх склад; • чисельність і склад вкладників; • суми внесених вкладів
Відносні показники інтенсивності	Визначають у розрахунку на 1000 або 10000 осіб: • кількість вкладників на певну кількість осіб; • кількість ощадних установ на певну кількість населення, яка припадає на одну установу банку з ощадної справи
Середні показники	• середній розмір вкладу: $\bar{a} = \frac{\sum a}{N}$, (7.1) де a – залишки вкладів; N – чисельність вкладників (приймають такою, що дорівнює кількості поточних рахунків); • середній термін зберігання вкладів: $\bar{t} = \frac{\sum ta}{\sum a} \quad (7.2) \quad \text{або} \quad \bar{t} = \frac{\sum d_1}{\sum d_0} D, \quad (7.3)$ де $\sum d_1$ - сума фактично нарахованих на рахунки вкладників процентів за певний період часу; $\sum d_0$ - умовна сума процентів, яка була б нарахована на рахунки вкладників, якби б вклади зберігалися весь календарний період; D – кількість календарних днів досліджуваного періоду • коефіцієнт припливу вкладів: $K_{\text{прип}} = \frac{\sum P_1}{3_{\text{п}}} \cdot 100$, (7.4) де $\sum P_1$ - сума припливу вкладів за звітний період; $3_{\text{п}}$ - залишки вкладів на початок періоду
Ступінь осідання вкладів на рахунках вкладників	$O_c = \frac{Pr}{H} \quad (7.5)$ де Pr - сума припливу вкладів (у відсотках); H - загальна сума надходження вкладів за певний період часу

Статистичний аналіз показників ощадної справи

Показник	Методика розрахунку і зміст показника
Індексний метод	Використання індексного методу дає можливість оцінити не лише динаміку її показників, а й розрахувати вплив кожного з факторів в частині загальних змін: • індекс змінного складу дає можливість розрахувати сукупний вплив чинників – розмір вкладу на одного вкладника та чисельності вкладників на динаміку середнього розміру вкладу: $I_a^{з.с.} = \frac{\sum a_1 N_1}{\sum N_1} : \frac{\sum a_0 N_0}{\sum N_0} = \frac{\bar{a}_1}{\bar{a}_0} \quad (7.6)$ де a – розмір вкладу на одного вкладника; N – чисельність вкладників; • індекс постійного складу дає можливість оцінити вплив на динаміку середнього розміру вкладу лише величини вкладу на одного вкладника: $I_a^{п.с.} = \frac{\sum a_1 N_1}{\sum a_0 N_1} \quad (7.7)$ • індекс структурних зрушень характеризує вплив чисельності вкладників на загальну динаміку: $I_a^{с.з.} = \frac{\sum a_0 N_1}{\sum a_0 N_0} : \frac{\sum N_1}{\sum N_0} \quad (7.8)$ Взаємозв'язок індексів: $I_a^{п.с.} \cdot I_a^{ф.с.} = I_a^{з.с.} \quad (7.9)$
Вплив факторів на абсолютний приріст загального обсягу вкладів	• зміни середнього розміру вкладу на одного вкладника: $\Delta a N_{(\bar{a})} = (\bar{a}_1 - \bar{a}_0) N_1; \quad (7.10)$ • зміни кількості вкладників: $\Delta a N_{(N)} = (N_1 - N_0) \bar{a}_0 \quad (7.11)$ Взаємозв'язок: $\Delta a N_{(\bar{a})} + \Delta a N_{(N)} = \Delta a N = \bar{a}_1 N_1 - \bar{a}_0 N_0 \quad (7.12)$
Коефіцієнт еластичності	Рівняння взаємозв'язку між розміром вкладу і рівнем доходу клієнта (функція рівня доходу клієнта): $y = f(x), \quad (7.13)$ де y – розмір вкладу; x – рівень доходу вкладника. $K_{эл}$ характеризує у відсотковому вимірнику зміну середнього рівня вкладу в залежності від величини доходу клієнта на один відсоток. $K_{эл} = \frac{\Delta y}{y_0} : \frac{\Delta x}{x_0} \quad (7.14)$

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

?

Питання для самоконтролю

1. Що вивчає статистика ощадної справи?
2. Назвіть функції банків з ощадної справи.
3. Сутність і склад системи показників банків з ощадної справи.
4. Як розраховують середній розмір вкладу і середній термін зберігання вкладів?
5. Методика індексного аналізу середнього розміру вкладу.

Тестові завдання (дайте всі вірні відповіді)

7.1. Вклад – це грошова сума:

- A) основне призначення якої забезпечити дохід клієнту;
- B) по якій нараховують клієнту відсотки;
- C) якою володіє банк і може бути повернута клієнту за його вимогою;
- D) внесена в банк для зберігання на певних умовах з метою отримання доходу.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

7.2. До функцій банку з ощадної справи відносяться:

- A) операції за державними позиками;
- B) виплата заробітної плати;
- C) кредитування населення;
- D) прийняття комунальних платежів.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

7.3. Діяльність банків з ощадної справи можна досліджувати за допомогою статистичних показників:

- A) чисельність і склад вкладників;
- B) кількість банків з ощадної справи та їх склад;
- C) кількість вкладників на певну кількість осіб;
- D) суми внесених вкладів.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

7.4. Середній розмір вкладу розраховують як відношення:

- A) загальної суми припливу вкладів на кількість вкладників;
- B) загальної суми відпливу вкладів на кількість вкладників;
- C) загальної кількості вкладників на певну дату на число банків з ощадної справи на ту саму дату;
- D) суми залишків вкладів на загальне число вкладників.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

7.5. Середній термін зберігання вкладів розраховують за формулою:

- A) $\frac{\sum a}{N}$; B) $\frac{\sum ta}{\sum a}$; C) $\frac{\sum a}{\sum ta}$; D) $\frac{\sum N}{a}$.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

7.6. Коефіцієнт припливу вкладів розраховують шляхом:

- А) ділення загальної суми припливу вкладів у звітному періоді до їх залишку на початок періоду;
 В) множенням загальної суми припливу вкладів на середній розмір вкладу;
 С) ділення загальної суми припливу вкладів у звітному періоді до їх залишку на кінець періоду;
 Д) ділення загальної суми припливу вкладів у звітному періоді на середньорічний розмір вкладу.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

7.7. Ступінь осідання вкладів на рахунках клієнтів розраховують як відношення суми:

- А) припливу вкладів до кількості вкладників;
 В) припливу вкладів до загальної суми надходження вкладів;
 С) припливу вкладів до середньорічного вкладу;
 Д) відпливу вкладів до їх залишку на кінець року.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

7.8. Індекс змінного складу ощадної справи дає можливість:

- А) оцінити вплив на динаміку середнього розміру вкладу лише величини вкладу на одного вкладника;
 В) характеризувати вплив чисельності вкладників на загальну динаміку;
 С) розрахувати сукупний вплив чинників – розмір вкладу на одного вкладника та чисельності вкладників на динаміку середнього розміру вкладу;
 Д) характеризувати у відсотковому вимірнику зміну середнього рівня вкладу в залежності від величини доходу клієнта на один відсоток.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

7.9. Індекс постійного складу ощадної справи дає можливість:

- А) оцінити вплив на динаміку середнього розміру вкладу лише величини вкладу на одного вкладника;
 В) характеризувати вплив чисельності вкладників на загальну динаміку;
 С) розрахувати сукупний вплив чинників – розмір вкладу на одного вкладника та чисельності вкладників на динаміку середнього розміру вкладу;
 Д) характеризувати у відсотковому вимірнику зміну середнього рівня вкладу в залежності від величини доходу клієнта на один відсоток.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

7.10. Коефіцієнт еластичності розраховують за формулою:

- А) $\frac{\Delta x}{y_0} : \frac{\Delta y}{x_0}$; В) $\frac{\Delta y}{y_0} \times \frac{\Delta x}{x_0}$; С) $\frac{\Delta x}{y_0} \times \frac{\Delta y}{x_0}$; Д) $\frac{\Delta y}{y_0} : \frac{\Delta x}{x_0}$.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

Практичні завдання

7.1. Маємо наступні дані про рух вкладів по відділенню банку:

- залишок вкладів на початок року	900 тис. грн.;
- надійшло вкладів за рік	360 тис. грн.;
- видано вкладів за рік	240 тис. грн.;
- залишок вкладів на кінець року	1020 тис. грн..

Визначити:

- середній залишок вкладів;
- середній термін зберігання вкладів;
- суму припливу вкладів;
- коефіцієнт припливу вкладів;
- коефіцієнт осідання вкладів.

Зробити висновки.

7.2. Визначити процент осідання вкладів у відділеннях банку, якщо сума надходжень по вкладах зросла з 1860 тис. грн. до 2100 тис. грн., а сума припливу вкладів у звітному році порівняно з попереднім роком збільшилась на 4,5 %. Зробити висновки.

7.3. Маємо наступні дані про вклади населення в банк:

Населення	Середній розмір вкладу, тис. грн. за рік		Кількість вкладників, тис. чол. за рік	
	базовий	звітний	базовий	звітний
Міські жителі	32,1	47,7	210	252
Сільські жителі	36,9	52,2	180	174

Визначити індекси:

- середнього вкладу змінного складу;
- постійного складу;
- структурних зрушень.

Дати інтерпретацію розрахованих індексів. Зробити висновки.

7.4. Середній розмір вкладу в банк зріс у звітному році на 50 %, а середньодушовий грошовий дохід – на 18 %. Визначити коефіцієнт еластичності середнього розміру вкладу від рівня доходу. Зробити висновки.

7.5. Маємо наступні дані про вклади населення за два роки (млн. грн.):

Показник	Рік	
	базовий	звітний
Залишки вкладів	1498	6657
у тому числі:		
- до запитання	672	2723
- строкові	826	3934
Залишки вкладів в державному банку	917	3815
у тому числі:		
- до запитання	483	2145
- строкові	434	1680
Залишки вкладів в комерційних банках	581	2842
у тому числі:		
- до запитання	189	588
- строкові	392	2254

Визначити:

- динаміку вкладів населення в державному банку, комерційних банках та загалом;

- залишки вкладів в державному банку та комерційних банках в абсолютному вираженні та у відсотках до загального обсягу.

Результати представте із використанням табличного методу. Зробити висновки.

7.6. Маємо наступні дані про вибіркове обстеження вкладів до відділень банку:

Розмір вкладу, тис.грн.	До 1,0	1,0–5,0	5,0–10,0	10,0–15,0	15,0–20,0	20,0–25,0	30,0 і більше
Кількість вкладів	288	387	690	1233	15648	1800	1260

Визначити:

- середній розмір вкладу;

- моду і медіану;

- середнє квадратичне відхилення та дисперсію.

Зробити висновки.

ТЕМА 8

СТАТИСТИКА СТРАХУВАННЯ

8.1. Роль страхування в умовах ринкової економіки та завдання статистики

8.2. Найважливіші класифікації і групування у статистиці страхової діяльності

8.3. Система показників страхової діяльності

8.4. Статистичний аналіз рейтингу надійності страхових компаній

8.1.

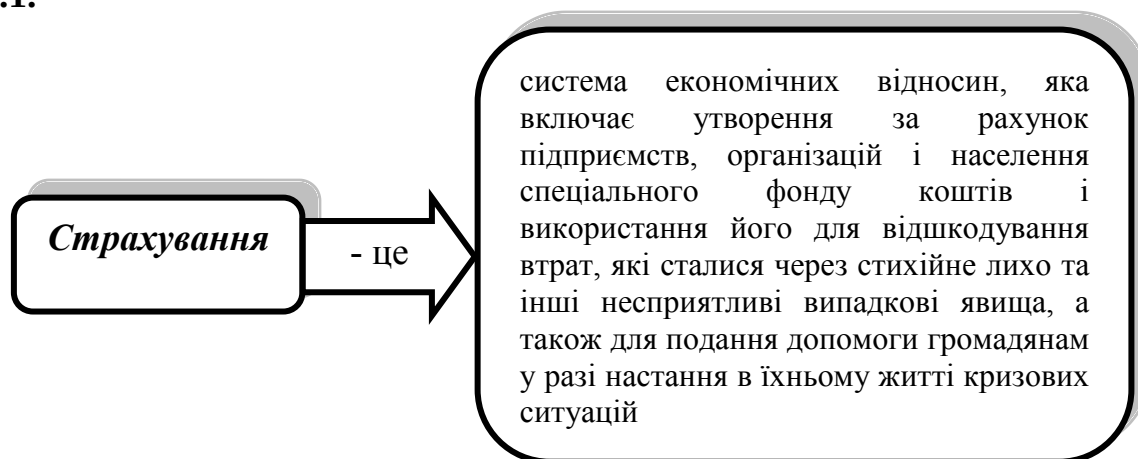

Рис. 8.1. Поняття страхування

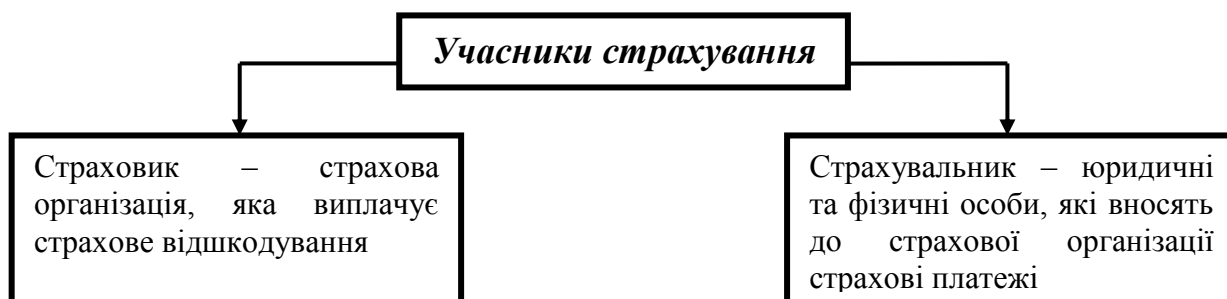

Рис. 8.2. Учасники страхування

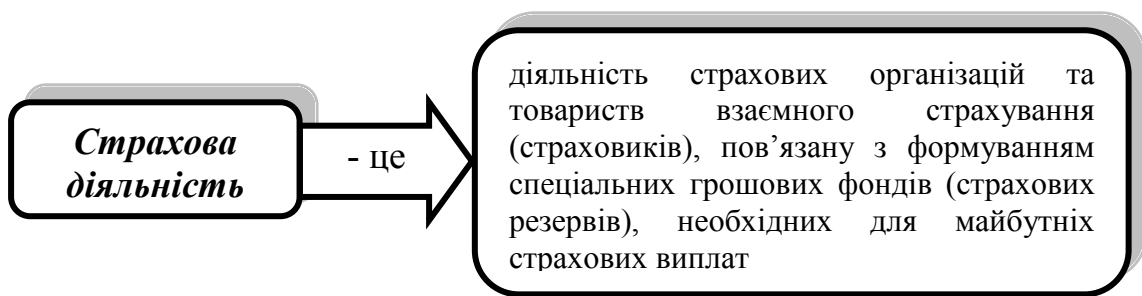

Рис. 8.3. Поняття страхової діяльності

Рис. 8.4. Предмет статистики страхування

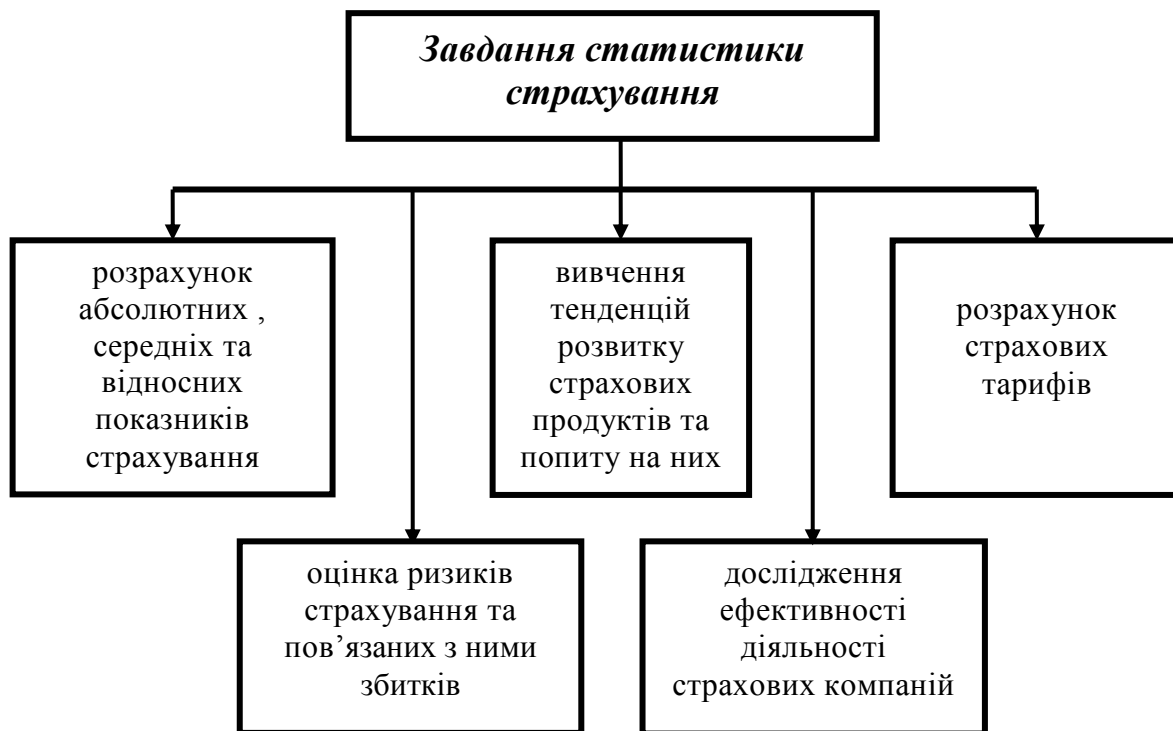

Рис. 8.5. Завдання статистики страхування

8.2.

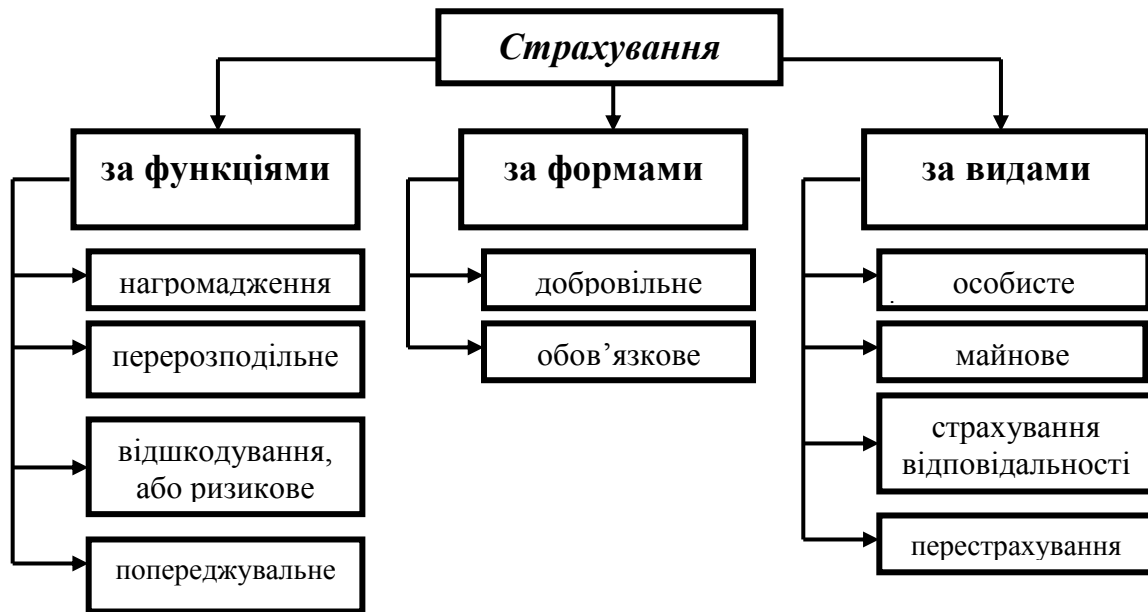

Рис. 8.6. Класифікація страхування за ознаками

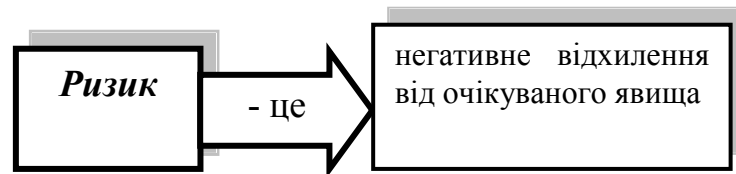

Рис. 8.7. Поняття ризику

Рис. 8.8. Значення страхового ризику

Рис. 8.9. Групи страхових ризиків

8.3.

Рис. 8.10. Показники стану та розвитку страхової справи

Таблиця 8.1

Показники, які застосовують для статистичної оцінки діяльності страхових компаній

Показник	Методика розрахунку і зміст показника
А	1
Абсолютні статистичні показники	Фінансово-економічна діяльність: - абсолютний розмір власних і прирівняних до них засобів компаній, статутного капіталу; - абсолютний розмір надходження страхових премій в цілому для портфеля і для окремих видів страхування; - абсолютний розмір страхових виплат, у тому числі для окремих видів страхування; - абсолютний розмір тарифних ставок; - абсолютний розмір різних видів страхових резервів Майнове і ризикове страхування (об'єктами майнового страхування є основні та оборотні засоби підприємств, організацій та домашнє майно громадян): - страхове поле – максимально можливе число страхових об'єктів (N_{max}); - число застрахованих об'єктів (заклучних договорів) (N); - число страхових випадків (n_c), число об'єктів, що постраждали (n_n); - страхова сума застрахованого майна (S), страхова сума об'єктів, що постраждали (S_n); - сума платежів, що надійшли (V); - сума виплат страхового відшкодування (W) Особисте страхування (базуються на таблицях смертності, середній тривалості життя населення, що отримують за результатами перепису населення, та показниками дохідності): - кількість осіб, що доживають до віку $X(l_x)$; - кількість осіб, які помирають при переході від віку x до віку $x+1(d_x)$
Відносні статистичні показники	Фінансово-економічна діяльність: - показник структури активів; - рівень платоспроможності, розрахований на основі коефіцієнтів відхилення від нормативу співвідношення премій і витрат; - відношення власних і прирівняних до них засобів до загальної суми внесків, що надійшли; - частка перестрахування в страхових операціях (не повинна перевищувати рівень 45 %, щоб не створювати залежності страхової компанії від перестраховальника); - відношення чистого прибутку до власного капіталу, що дозволяє найбільш об'єктивно оцінити діяльність компанії з погляду її фінансово-економічної ефективності; - відношення нерозподіленого прибутку до загального обсягу власних засобів; - показник рентабельності страхової діяльності (відношення чистого прибутку до загального обсягу власних засобів); - показник частки страхових агентів до всього персоналу компанії

А	1
	Майнове і ризикове страхування: - частка об'єктів, що постраждали (n/N); (8.1) - частота страхових випадків: $d_b = \frac{n_n}{N}$; (8.2) - показник виплат страхового відшкодування в розрахунку на страхові платежі: (W/P); (8.3) - страхові платежі в розрахунку на страхову суму застрахованих об'єктів (P/S); (8.4) - ступінь охоплення страхового поля: $d = \frac{N}{N_{\max}}$ (8.5) Особисте страхування: - ймовірність померти у віці x до віку $X + 1$ ($q_x = \frac{d_x}{l_x}$); (8.6) - ймовірність дожити до віку $X + 1$ ($p_x = \frac{l_{x+1}}{l_x}$) (8.7)
Середні статистичні показники	Фінансово-економічна діяльність: - прибуток, який приходить в середньому на 1 грн. власних засобів; - середній прибуток на 1 грн. отриманої страхової премії в цілому і для різних видів страхування; - середні витрати компанії з кожної 1 грн. отриманої премії на власні потреби; - середній розмір виплат з 1 грн. премії в цілому і для різних видів страхування; - премія, що приходить в середньому на одного зайнятого в компанії, на агента і т.п. Майнове і ризикове страхування: - середня страхова сума застрахованих об'єктів: $\bar{S} = \frac{\sum S}{N}$; (8.8) - середня страхова сума об'єктів, що постраждали: $\bar{S} = \frac{\sum S_n}{n}$; (8.9) - середній розмір виплаченого страхового відшкодування: $\bar{S} = \frac{\sum W}{n_n}$; (8.10) - середня сума страхового внеску: $\bar{S} = \frac{\sum V}{n_n}$; (8.11) - показник збитковості страхової суми: $q = \frac{W}{S}$; (8.12) - коефіцієнт важкості страхових подій: $K_c = \frac{\bar{W}}{\bar{S}}$ (8.13) Особисте страхування: показник дохідності страхування: $\bar{i} = \frac{\sum i \cdot f}{\sum f}$, (8.14) де i – показник дохідності для конкретної компанії; f – обсяг інвестиції компанії

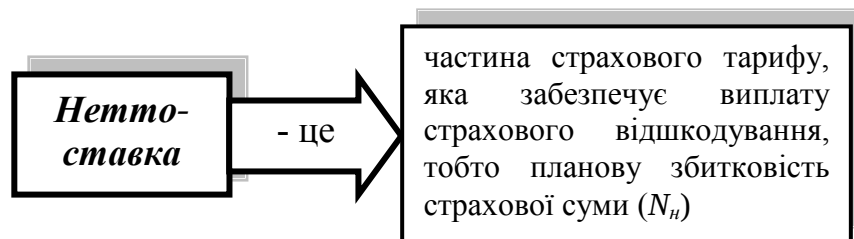

Рис. 8.11. Поняття нетто-ставки

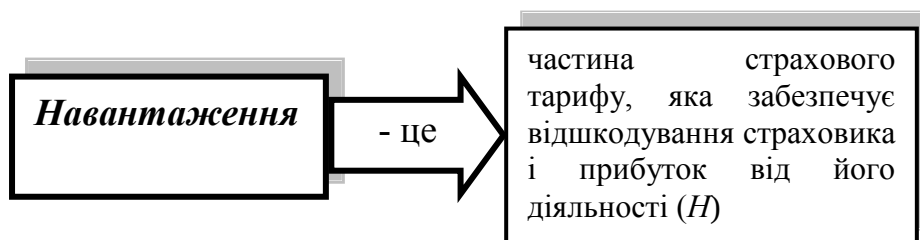

Рис. 8.12. Поняття навантаження

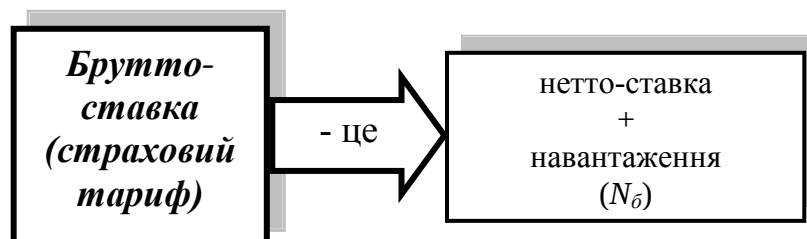

Рис. 8.13. Поняття брутто-ставки

Таблиця 8.2

Методи розрахунку тарифних ставок у страхуванні

Показник	Методика розрахунку і зміст показника
А	1
Брутто-ставка	$N_{\sigma} = N_n + H \quad \text{або} \quad N_{\sigma} = \frac{N_n}{100 - H_{(\%)}} \cdot 100 \quad (8.15)$
Нетто-ставка	- ставка на дожиття в особистому страхуванні для віку x на період n: $N_n = \frac{I_{x+n} \cdot V^n}{I_x} \cdot FV, \quad (8.16)$ де I_x - число осіб на початок страху вального періоду; I_{x+n} - число осіб, які доживуть до кінця терміну страхування; V^n - дисконтний множник: $V^n = \frac{1}{(1 + \alpha)^n}$; (8.17) α - норма дохідності, виражена в коефіцієнтах;

А	1
	FV - страхова сума; n - термін страхування; - комутаційні числа в особистому страхуванні D_x, N_x, C_x, M_x, R_x: $D_x = l_x \cdot V^x, \quad (8.18)$ де l_x - число осіб у віці x років; V^x - дисконтний множник. $N_x = D_x + D_{x+1} + \dots + D_n = \sum_{i=x}^n D_i; \quad (8.19)$ $C_x = d_x \cdot V^{x+1}; \quad (8.20)$ $M_x = C_x + C_{x+1} + \dots + C_n = \sum_{i=x}^n C_i; \quad (8.21)$ $R_x = M_x + M_{x+1} + \dots + M_n = \sum_{i=x}^n M_i \quad (8.22)$ Значення n означає граничний вік в таблиці смертності - одноразова нетто – ставка на дожиття для особистого страхування: $N_{n_x}^n = \frac{D_{x+n}}{D_x} \cdot FV; \quad (8.23)$ - одноразова нетто – ставка на випадок смерті: $N_{M_x}^n = \frac{M_x - M_{x+n}}{D_x}, \quad (8.24)$ де n – термін укладання договору; Розрахунки нетто-ставки в майновому страхуванні базуються на показниках збитковості страхових сум та ризикової надбавки: - очікувана збитковість: $x = \bar{x} + t \cdot \sigma_x$; (8.25) - загальний вигляд нетто – ставки в майновому страхуванні: $N_n = \bar{q} + t \cdot \sigma_q; \quad (8.26)$ - нетто – ставка без врахування тенденції збитковості: $N_n = \bar{q} + t \cdot \sigma_q, \quad (8.27)$ де $\bar{q} = \frac{\sum q}{n}$ - середня збитковість; (8.28) t – довірче число, що відповідає певній ймовірності; $\sigma = \sqrt{\frac{\sum (q - \bar{q})^2}{n}}; \quad (8.29)$ - нетто – ставка з врахуванням тренду збитковості: $N_n = q_{t+1} + t \cdot \sigma_t, \quad (8.30)$ де q_{t+1} - прогнозне значення на наступний рік, отримане за трендовою моделлю; σ_t - середнє квадратичне відхилення від трендового рівняння; $\sigma_t = \sqrt{\frac{\sum (q_i - q_t)^2}{n}}, \quad (8.31)$ де q_i - фактичні значення збитковості страхових сум; q_t - теоретичні значення збитковості страхових сум

8.4.

Рис. 8.14. Поняття страхової премії

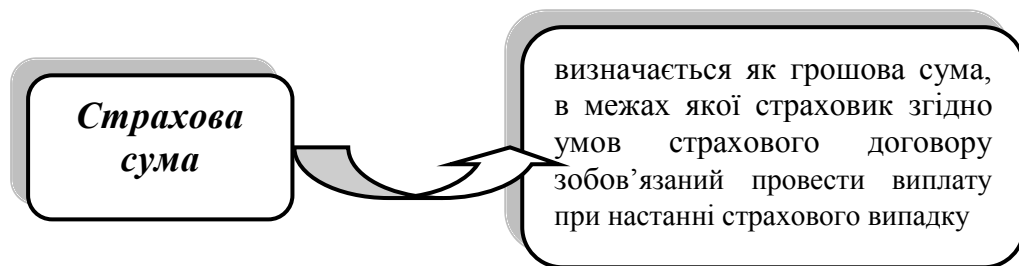

Рис. 8.15. Поняття страхової суми

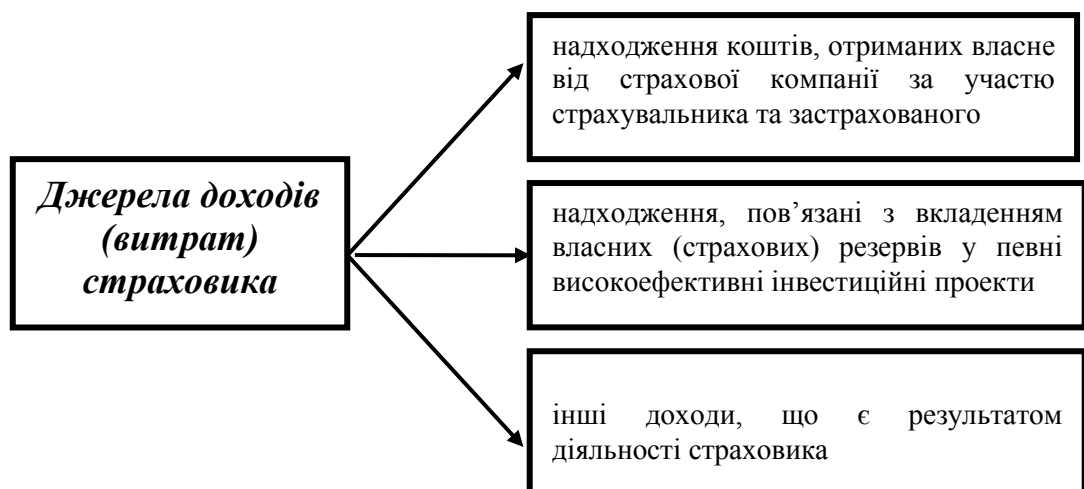

Рис. 8.16. Джерела доходів (витрат) страховика

Рис. 8.17. Аквізаційні витрати страхової компанії

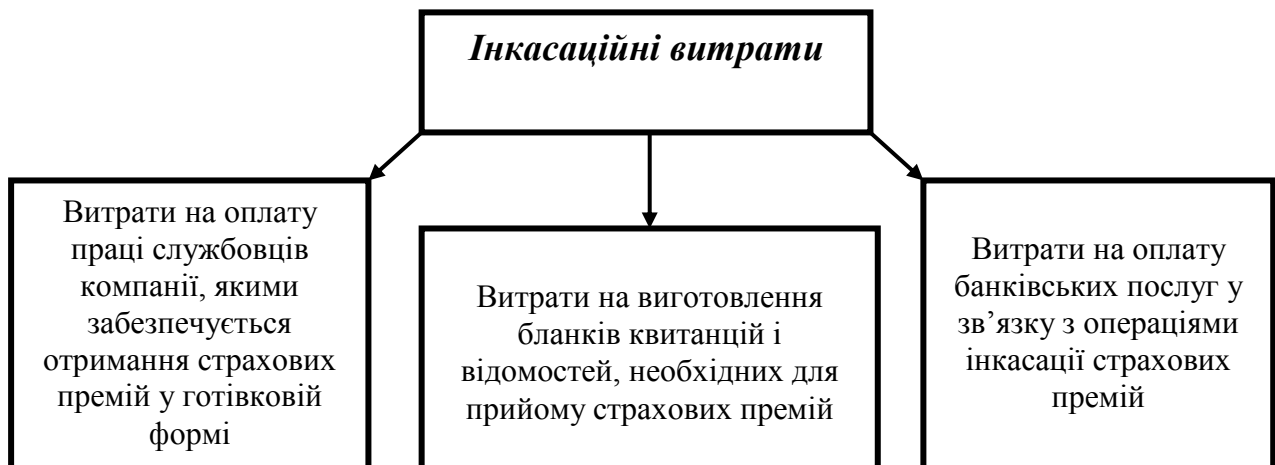

Рис. 8.18. Інкасаційні витрати страхової компанії

Рис. 8.19. Ліквідаційні витрати страхової компанії

Визначення рейтингу страхових компаній

- Поточна надійність = $\frac{\text{Страхові виплати}}{\text{Загальна сума страхових премій}}$;
- Фінансова стабільність = $\frac{\text{Статутний капітал} + \text{Власні засоби} + \text{Страхові резерви}}{\text{Сума страхових внесків}}$;
- Рентабельність страхової діяльності = $\frac{\text{Прибуток від страхової діяльності}}{\text{Сума страхових внесків}}$;
- Рентабельність інвестиційної діяльності = $\frac{\text{Прибуток від інвестицій}}{\text{Страхові резерви}}$;
- Структура активів = $\frac{\text{Оплачений статутний капітал} + \text{Інші власні засоби}}{\text{Страхові резерви}}$;
- Надійність перестраховальної діяльності = $\frac{\text{Сума переданих внесків}}{\text{Загальна сума страхових внесків}}$;
- Частка управлінських витрат = $\frac{\text{Витрати на страхову діяльність}}{\text{Загальна сума страхових внесків}}$;
- загальна кількість балів для рейтингової оцінки страхових компаній: $B = \sum_{i=1}^m R_i \cdot W_i$, (8.32)

де B – загальна кількість набраних балів;

R_i – коефіцієнт, визначений на основі рейтингової оцінки; W_i – вага кожного фактора;

m – кількість параметрів рейтингової оцінки.

- ранжування абсолютних значень відхилень показників від їх середнього значення ($K - \bar{K}$).

$$\bar{K} = \frac{\sum_{i=1}^n K_i}{n}, \quad (8.33)$$

де K_i – значення параметру для компанії;

n – кількість компаній, які беруть участь у рейтинговій оцінці.

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

?

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття страхування.
2. Які основні завдання вирішує статистика страхування?
3. Що слід розуміти під страховим ризиком?
4. Які ви знаєте показники страхової діяльності?
5. Як визначається рейтинг страхових компаній?

Тестові завдання (дайте всі вірні відповіді)

8.1. Страхове поле – це:

- А) кількість населення даного регіону;
- В) максимально можливе число страхових об'єктів;
- С) сума виплат страхового відшкодування;
- Д) число страхових випадків.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

8.2. Розрахунки в особистому страхуванні базуються на:

- А) таблицях смертності;
- В) середній тривалості життя населення, що отримують за результатами перепису населення;
- С) показниками дохідності;
- Д) усе перелічене.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

8.3. Об'єктами майнового страхування є:

- А) основні засоби підприємств та організацій;
- В) оборотні засоби підприємств та організацій;
- С) домашнє майно громадян;
- Д) усе перелічене.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

8.4. Брутто ставка складається з:

- А) нетто ставки плюс навантаження;
- С) нетто ставки мінус навантаження;

В) навантаження;

Д) страховий тариф плюс навантаження.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

8.5. Навантаження в брутто - ставці забезпечує:

А) відшкодування витрат страхування; С) виплати страхових тарифів;

В) прибуток від його діяльності; Д) виплату податків.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

8.6. Нетто - ставка характеризує:

А) собівартість страхування;

С) планову збитковість страхової суми;

В) розмір відповідальності страховика; Д) виплату податків.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

8.7. Страхова премія визначається шляхом:

А) ділення страхової суми на страховий тариф;

В) діленням страхового тарифу на страхову суму;

С) відніманням від страхової суми страхового тарифу;

Д) множенням страхової суми на страховий тариф.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

8.8. Страхова сума – це:

А) обсяг грошових виплат страховика;

В) обсяг грошових надходжень страховика;

С) грошова сума, в межах якої страховик згідно умов страхового договору зобов'язаний провести виплату при настанні страхового випадку;

Д) виплачується по закінченню терміну дії страхової угоди.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

8.9. Аквізаційні витрати пов'язані з:

А) виплатою страхових платежів;

В) виплатами по обслуговуванню страхувального процесу;

С) операціями по залученню нових страхувальників та укладання договорів страхування;

Д) виплати на виготовлення бланків страхової документації.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

8.10. Інкасаційні витрати пов'язані з витратами на:

А) оплату банківських послуг у зв'язку з операціями інкасації страхових премій;

В) оплату праці службовців компанії, якими забезпечується отримання страхових премій у готівковій формі;

С) доставку премій до місця їх зберігання;

Д) обслуговування виручки страхової компанії.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

Практичні завдання

8.1. Маємо наступні дані страхових компаній з добровільного майнового страхування за звітний рік:

- страхове поле, од.

1920000;

- число заключених договорів, од.

768000;

- страхова сума застрахованого майна, тис. грн. 1128700;
- страхові внески, тис. грн. 3400;
- страхові виплати (сума збитку), тис. грн. 940;
- число страхових випадків, од. 1535.

Визначити:

- ступінь охоплення страхового поля;
- частоту страхових випадків;
- коефіцієнт виплат;
- середню страхову суму застрахованого майна;
- середню суму страхового внеску;
- середню суму страхових виплат;
- збитковість страхової суми;
- коефіцієнт важкості страхових подій.

Зробити висновки.

8.2. Маємо наступні дані страхових компаній в звітному році:

Галузь страхування	Страхові внески, тис. грн.	Страхові виплати, тис. грн.	Страхова сума, тис. грн.	Число договорів
Особисте страхування	6960	4328	447800	509400
Майнове страхування	13624	4644	472400	182170

Визначити для кожної галузі страхування і для двох галузей разом:

- коефіцієнт виплат страхового відшкодування;
- розмір страхових платежів на 100 грн. страхової суми;
- середню страхову суму;
- збитковість страхової суми.

Зробити висновки.

8.3. Маємо наступні дані динаміки збитковості страхової компанії:

Показники			
Квартал	Страхова сума, тис. грн.	Страхове відшкодування, тис. грн.	Коефіцієнт збитковості на 100 грн. страхової суми
1	63	1,0	1,59
2	125	1,9	1,52
3	148	2,5	1,69
4	162	3,0	1,85
5	141	2,6	1,85
6	181	3,8	2,19
7	155	3,4	2,19
8	124	2,9	2,33

Визначити нетто- та бруто-ставки з імовірністю 0,954. Зробити висновки.

8.4. За даними комутаційних чисел (див. табл.) визначите одноразову нетто-ставку на випадок смерті для особи у віці 40 років терміном на 5 років.

Витяг з таблиці комутаційних чисел

Вік	Кількість осіб, що доживають до x років	На дожиття		На випадок смерті	
		$l_x \cdot V_n$	N_x	$d_x \cdot V^{x+1}$	M_x
40	92246	28283	589505	111	11103
41	91872	27341	561222	115	10992
42	91473	26436	533881	120	10877
43	91046	25538	507945	125	10757
44	90588	24676	481907	130	10632
45	90096	23825	433410	136	10502
...	...	...	...	...	...
50	87064	19859	346215	163	9770

8.5. Частка об'єктів, які постраждали внаслідок страхових випадків у звітному періоді порівняно з базисним, знизилася на 10 %, середній розмір страхового відшкодування збільшився на 5 %, а середня страхова сума застрахованих об'єктів – на 15 %. Визначити, на скільки відсотків змінилась збитковість страхової суми.

8.6. Маємо наступні дані результатів 10 страхових компаній за рік:
(коефіцієнти)

Назва страхової компанії	Поточна надійність	Фінансова стабільність	Рентабельність страхової діяльності	Рентабельність інвестиційної діяльності	Структура активів	Надійність перестраховальної діяльності	Частка управлінських витрат
СК «Тетяна»	0,34	0,38	0,12	0,65	0,07	0,48	0,10
СК «Софія»	0,37	0,48	0,16	0,62	0,16	0,47	0,25
СК «Олеся»	0,27	0,66	0,15	0,41	0,12	0,77	0,15
АСК «Ольга»	0,22	0,44	0,08	0,70	0,11	0,73	0,18
АСК «Віра»	0,48	0,52	0,22	0,20	0,25	0,38	0,11
СК «Надія»	0,45	0,73	0,19	0,26	0,22	0,39	0,31
К С «Інна»	0,24	0,56	0,25	0,51	0,02	0,34	0,20
АСК «Олена»	0,21	0,33	0,20	0,59	0,20	0,44	0,12
СК «Марія»	0,28	0,62	0,26	0,44	0,09	0,35	0,08
АСК «Алла»	0,30	0,45	0,17	0,54	0,18	0,31	0,09

Визначити рейтинг страхових компаній та віднесіть до трьох груп за ступенем надійності. Зробити висновки.

ТЕМА 9

СТАТИСТИКА ЦІН ТА ІНФЛЯЦІЇ

9.1. Соціально-економічна сутність цін і задачі статистики

9.2. Індексний метод в аналізі цін

9.3. Напрями та система індексів вивчення інфляції

9.1.

Таблиця 9.1

Групування цін за класифікаційними ознаками

Класифікаційні ознаки	Види цін
<i>Призначення товарів та послуг</i>	ціни на матеріально-технічні ресурси; ціни на споживчі товари; тарифи на послуги виробничого призначення; тарифи на споживчі послуги населенню
<i>Види діяльності</i>	ціни на промислову продукцію; ціни на сільськогосподарську продукцію; ціни на будівельну продукцію; ціни в торгівлі; тарифи на послуги виробничого і невиробничого призначення
<i>Сфери товарного обслуговування</i>	фактичні відпускні ціни підприємств; закупівельні ціни на сільськогосподарську продукцію; договірні ціни; оптові ціни; роздрібні ціни; тарифи на послуги
<i>Стадії продажу</i>	ціна підприємства; ціна попиту; ринкова ціна; довідкові ціни; біржове котирування цін; ціни аукціонів; світові ціни; базові (публіковані) ціни; ціни в зовнішній торгівлі і ін.

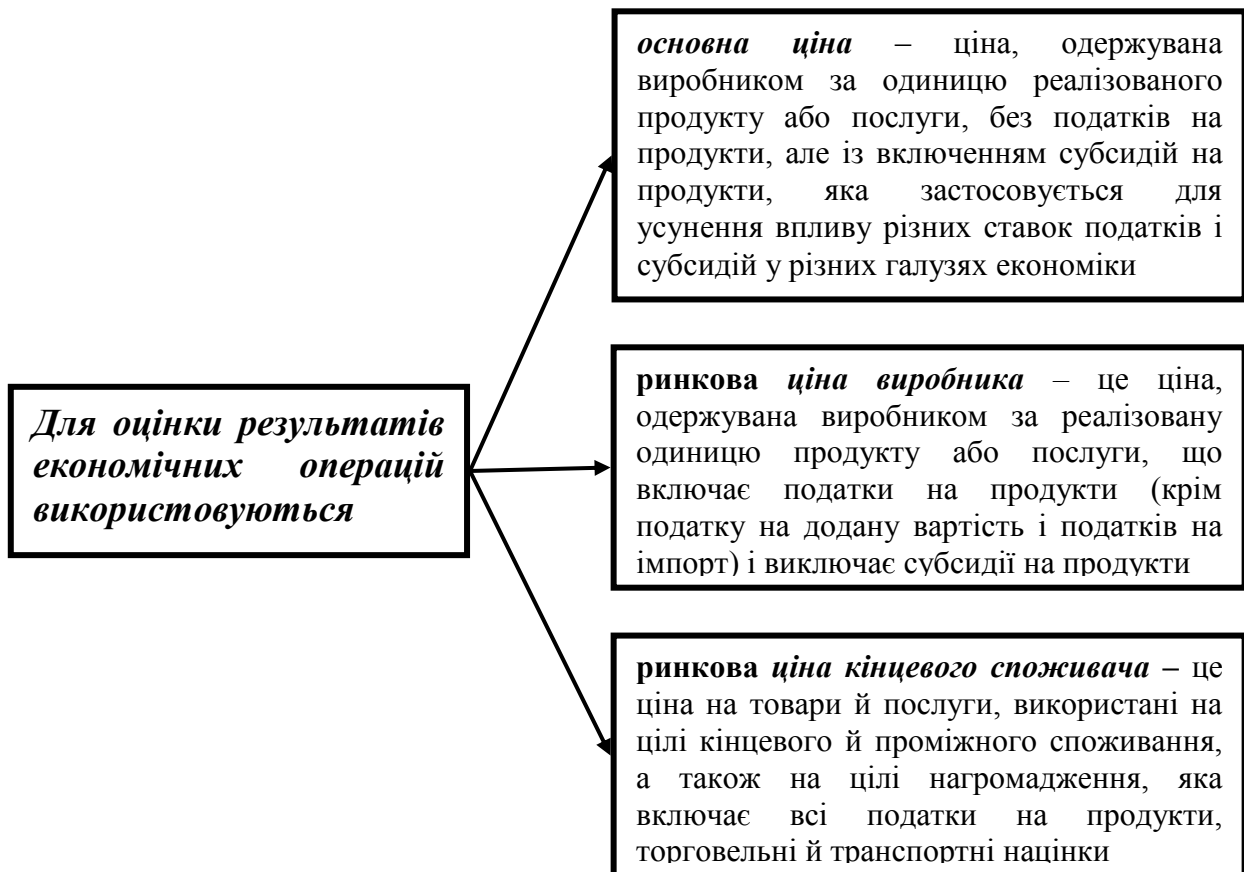

Рис. 9.1. Види цін для оцінки результатів економічних операцій

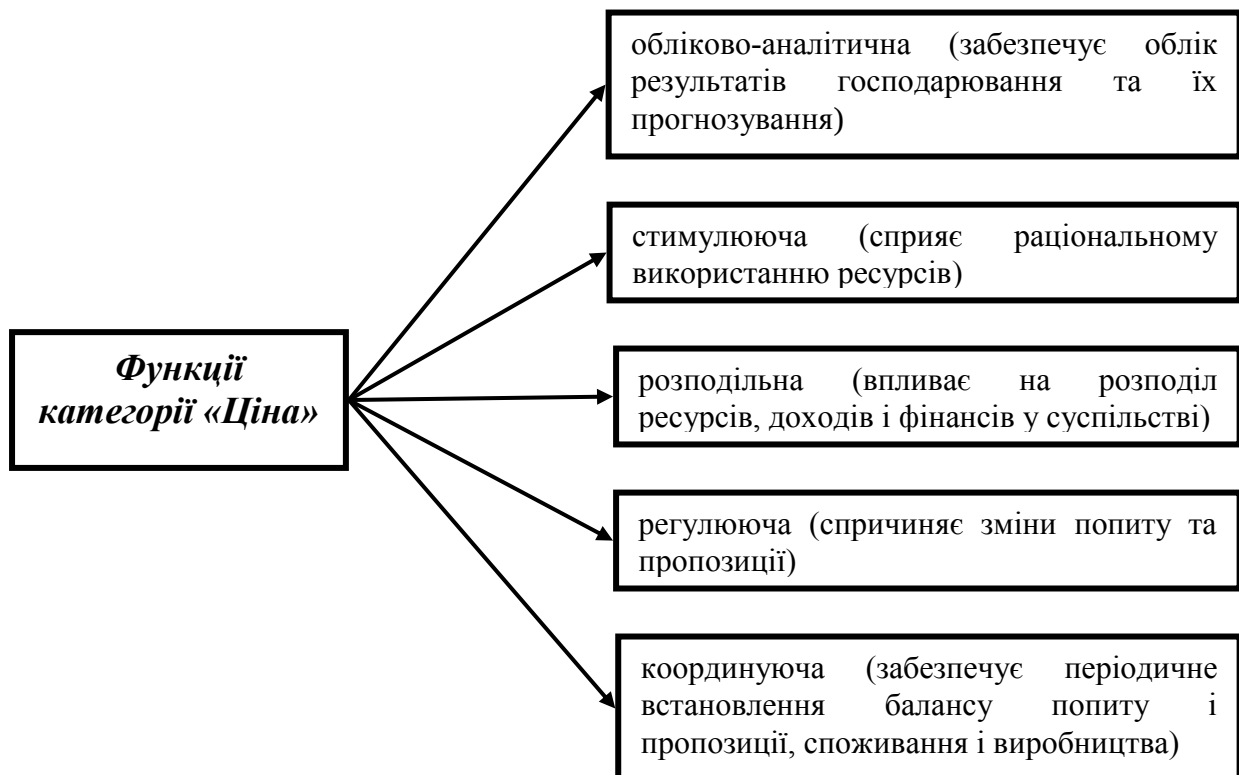

Рис. 9.2. Функції категорії «Ціна»

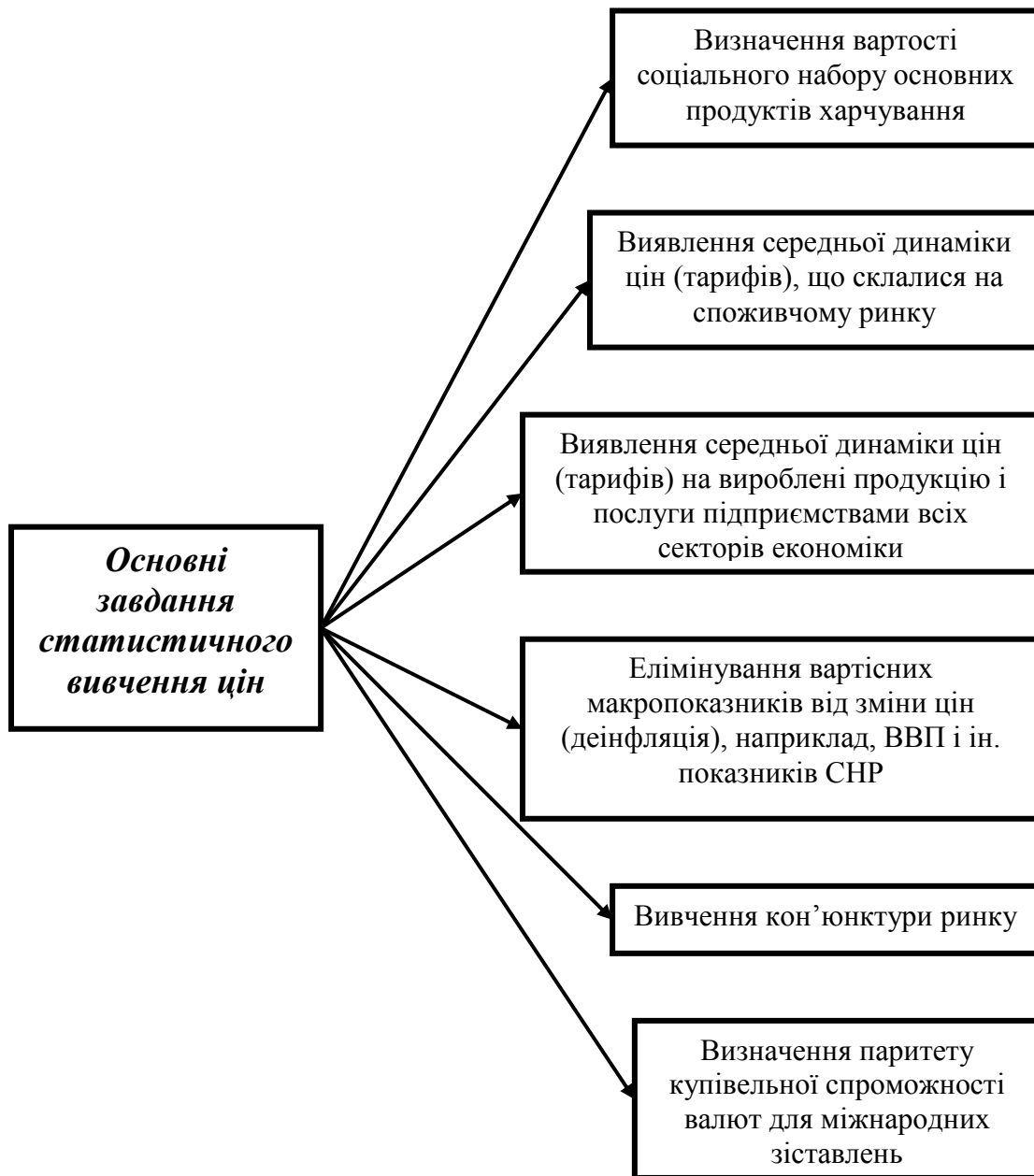

Рис. 9.3. Основні завдання статистичного вивчення цін

9.2.

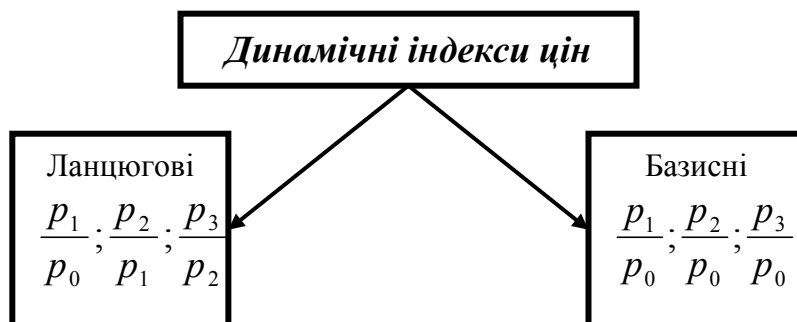

Рис. 9.4. Динамічні індекси цін

Таблиця 9.2

Індекси цін, що використовуються в статистиці

Вид індексів	Розрахункові формули	
	Агрегатний індекс	Середній індекс із індивідуальних
1. Індекс цін з вагами звітної періоду (формула Пааше) (за нею ж розраховують втрати населення від зростання цін на товари та послуги)	$\frac{\sum_j p_{1j} q_{1j}}{\sum_j p_{0j} q_{1j}} \quad (9.1)$	$\frac{\sum_j p_{1j} q_{0j}}{\sum_j \frac{p_{1j} q_{1j}}{i_p}} \quad (9.2)$
2. Індекс цін з базисними вагами (формула Ласпейреса)	$\frac{\sum_j p_{1j} q_{0j}}{\sum_j p_{0j} q_{0j}} \quad (9.3)$	$\frac{\sum_j \frac{p_{1j}}{p_{0j}} p_{0j} q_{0j}}{\sum_j p_{0j} q_{0j}} \quad (9.4)$
3. Індекс Фішера		$\sqrt{\frac{\sum_j p_{1j} q_{1j}}{\sum_j p_{0j} q_{1j}} \times \frac{\sum_j p_{1j} q_{0j}}{\sum_j p_{0j} q_{0j}}} \quad (9.5)$
4. Індекс цін змінного складу	$\frac{\frac{\sum_j p_{1j} q_{1j}}{\sum_j q_{1j}}}{\frac{\sum_j p_{0j} q_{0j}}{\sum_j q_{0j}}} \quad (9.6)$	
5. Індекс цін для просторово-територіальних зіставлень (Еджворта–Маршалла)	$\frac{\sum_j p_{Aj} (q_{Aj} + q_{Bj})}{\sum_j p_{Bj} (q_{Aj} + q_{Bj})} \quad (9.7)$	
6. Метод стандартних вагів для індексів територіальних зіставлень (модифікація попереднього індексу)	$\frac{\sum_j p_{Aj} \frac{(q_{Aj} + q_{Bj})}{2}}{\sum_j p_{Bj} \frac{(q_{Aj} + q_{Bj})}{2}} \quad (9.8)$	
	де p_1 – ціна товару (послуги) в поточному періоді; p_0 – ціна товару (послуги) в базисному періоді; q_1 – кількість товару (послуги) в поточному періоді; q_0 – кількість товару (послуг), в базисному періоді	

Система індексів для аналізу динаміки середнього рівня цін

Показник	Методика розрахунку і зміст показника
Індекс змінного складу	Характеризує зміну середніх цін під впливом цін окремих суб'єктів (p) і структури продажів (або споживання) $I_{\bar{p}} = \frac{\sum q_1 p_1}{\sum q_1} : \frac{\sum q_0 p_0}{\sum q_0} = \frac{\sum d_1 p_1}{\sum d_1 p_0} \quad (9.9)$ або $I_{\bar{p}} = I_p^p \times I_{\bar{p}}^{стр.} \quad (9.10)$
Індекс постійного складу	Характеризує зміну середніх цін за рахунок зміни цін окремих суб'єктів споживчого ринку (p) $I_{\bar{p}}^p = \frac{\sum q_1 p_1}{\sum q_1} : \frac{\sum q_1 p_0}{\sum q_1} = \frac{\sum d_1 p_1}{\sum d_1 p_0} \quad (9.11)$
Індекс структурних зрушень	Характеризує вплив структури продажів (d) на зміну середньої ціни $I_{\bar{p}}^{стр.} = \frac{\sum q_1 p_0}{\sum q_1} : \frac{\sum q_0 p_0}{\sum q_0} = \frac{\sum d_1 p_1}{\sum d_0 p_0} \quad (9.12)$
	де p_1 – ціна товару (послуги) в поточному періоді; p_0 – ціна товару (послуги) в базисному періоді; q_1 – кількість товару (послуги) в поточному періоді; q_0 – кількість товару (послуг), в базисному періоді

9.3.

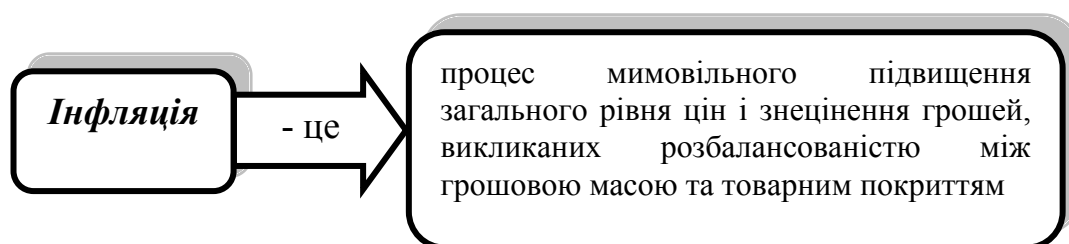

Рис. 9.5. Поняття інфляції

Напрями статистичного вивчення інфляції

Напрями вивчення	Зміст
<i>За формами прояву</i>	- цінова інфляція, що проявляється у вигляді зростання цін; - інфляція заощаджень, коли знецінення грошей проявляється у зростанні вимушених заощаджень при фіксованих державою цінах і доходах; - девальвація, за якої знецінення грошей проявляється у падінні їхнього курсу до іноземної валюти
<i>За критерієм відкритості, який є децю спорідненим із формами прояву інфляції</i>	- відкрита інфляція, що проявляється у вигляді зростання цін на товари і послуги; - прихована інфляція, яка проявляється у товарному дефіциті, спричиненому прагненням державних органів стримувати ціни
<i>За темпами знецінення грошей</i>	- повзуча інфляція, що характеризується плавним щорічним зростанням цін у межах до 10 %; у розвинутих країнах щорічне зростання цін на 3-4 % вважається фактором збалансування товарно-грошової маси і додатковим стимулом керованого зростання виробництва й вдосконалення його структури. - помірна (відкрита) інфляція, яка проявляється у прискоренні знецінення грошей у вигляді зростання цін до 20%; - галопуюча інфляція, коли зростання цін протягом року становить 20-100 %, для цього виду характерне стрибкоподібне, вкрай нерівномірне і непередбачуване зростання цін, яке не піддається регулюванню; - гіперінфляція, що характеризується надзвичайно високими темпами зростання цін — більше 100 % протягом року. Різновидом гіперінфляції є супергіперінфляція, коли середньомісячні темпи зростання цін перевищують 50 %
<i>За факторами, що зумовлюють інфляційний процес</i>	- інфляція витрат, яка характеризується зростанням заробітної плати, витрат на енергетичні та сировинні ресурси, падінням продуктивності праці, посиленням монополізації виробництва й ринку, зростанням у структурі виробництва галузей з уповільненими темпами підвищення продуктивності праці, з високою часткою витрат на заробітну плату та низькою часткою виробництва предметів споживання; - інфляція попиту, яка характеризується зростанням пропозиції грошей, і тому її ще називають монетарною інфляцією

Таблиця 9.5

Система індексів цін для вимірювання рівня та динаміки інфляційних процесів

Сектор	Індекси
Споживчий сектор	індекс споживчих цін (ІСЦ)
Виробничий сектор	- індекс цін на засоби виробництва (ІЦВ); - індекс цін на будівельно-монтажні роботи; - індекс тарифів на послуги пошти та зв'язку для підприємств, установ, організацій; - індекс тарифів на вантажні перевезення залізничним транспортом; - індекс тарифів на транспортування вантажів трубопроводами; - індекс цін реалізації сільськогосподарської продукції
Узагальнюючі показники	- дефлятор ВВП; - індекс купівельної спроможності

Таблиця 9.6

Етапи побудови індексу споживчих цін (ІСЦ) та індексу цін виробників (ІЦВ) в Україні

Індекси	Етапи побудови
ІСЦ	- визначення регіонів та базових підприємств для реєстрації цін (тарифів); - формування споживчого набору товарів (послуг)-представників; - визначення порядку збирання інформації про ціни та тарифи (термін, періодичність, інструментарій); - визначення формули розрахунків; - формування бази зважування; - розрахунок середніх цін та індивідуальних індексів цін
ІЦВ	- відбір товарів (послуг)-представників; - відбір базових підприємств, на яких проводиться спостереження за цінами виробників; - визначення порядку збирання цінової інформації; - формування бази зважування; - визначення формули розрахунку ІЦВ; - розрахунки індивідуальних та зведених індексів цін

Таблиця 9.7

Система показників для аналізу інфляції

Індекси	Розрахункові формули
Дефлятор ВВП оцінює ступінь інфляції по всій сукупності товарів і послуг, вироблених і спожитих в державі. Він обчислюється як відношення номінального ВВП ($ВВП_N$) до реального ВВП ($ВВП_R$) (розраховують за формулою Пааше)	$I = \frac{ВВП_N}{ВВП_R} = \frac{\sum p_1 q_1}{\sum p_0 q_1}, \quad (9.13)$ де p_1 – ціна товару (послуги) в поточному періоді; p_0 – ціна товару (послуги) в базисному періоді; q_1 – кількість товару (послуги) в поточному періоді; q_0 – кількість товару (послуг), в базисному періоді
Індекс споживчих цін (ІСЦ) виміряє інфляцію виключно споживчих товарів і послуг, що придбавалися кінцевими покупцями (розраховують за модифікованою формулою Ласпейреса). Відображає зростання роздрібних цін	$I_{ic} = \frac{\sum \frac{p_n}{p_{n-1}} \cdot p_{n-1} \cdot q_0}{\sum p_0 q_0}, \quad (9.14) \text{ або } I_{ic} = \sum W_0 i_p, \quad (9.15)$ де p_n – ціна товару (послуги) в поточному періоді; p_{n-1} – ціна товару (послуги) в базисному періоді; q_0 – кількість товару (послуг), спожитого в базисному періоді; $p_0 q_0$ – вартість спожитого товару (послуги) в базисному періоді; W_0 – питома вага витрат на товар (послугу) у базисному періоді
Індекс цін виробників (ІЦВ) виміряє інфляцію відносно товарів, які використовуються у виробництві у якості проміжного споживання (розраховують за модифікованою формулою Ласпейреса). Відображає зростання оптових цін, має більш обмежене застосування, ніж ІСЦ	$I_{icv} = \frac{\sum \frac{p_n}{p_{n-1}} \cdot p_{n-1} \cdot q_0}{\sum p_0 q_0} \quad (9.16)$
Індекс купівельної спроможності грошей виміряє інфляцію, показує на скільки % знецінилися гроші	$I_{к.с.} = \frac{1}{ІСЦ} \quad (9.17)$
Рівень інфляції (на основі співвідношення між товарною і грошовою масою)	Абсолютний $\Delta_{inf} = \Sigma M - \Sigma Q \quad (9.18)$ Відносний $d_{inf} = \frac{\Sigma M - \Sigma Q}{\Sigma Q}, \quad (9.19)$ де ΣM – сума грошей в обігу (M_2 – обсяг грошової маси); ΣQ – сума, на яку вироблено товарів, виконано робіт, надано послуг ($ВВП$ або $ВНП$)
Індекс інфляції оцінює рівень інфляції звітного року до рівня інфляції базисного року. Для визначення середнього індексу інфляції використовують середню геометричну з місячних індексів інфляції	$I_{ин} = \frac{\sum M_1 - \sum Q_1}{\sum M_1 - \sum Q_0} \quad (9.20)$ де M_1, M_0 – сума грошей в обігу в поточному та базисному періодах; Q_1, Q_0 – сума, на яку вироблено товарів (робіт, послуг) в поточному та базисному періодах

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

?

Питання для самоконтролю

1. Визначить роль, основні функції та види цін в умовах ринкової економіки. Які основні завдання статистичного вивчення цін?
2. Дайте визначення індексу цін. Які види індексів цін ви знаєте? Охарактеризуйте індекси цін змінного складу, фіксованого складу та індекс структурних зрушень.
3. Що означає термін «інфляція», назвіть основні показники (індекси), за допомогою яких вивчають інфляцію.
4. Охарактеризуйте порядок обчислення індексу споживчих цін та індексу цін виробників. Інтерпретуйте їхню аналітичну сутність.
5. Яким чином обчислюються узагальнюючі показники для вимірювання рівня та динаміки інфляційних процесів (індекс купівельної спроможності грошової одиниці і дефлятор ВВП)? Інтерпретуйте їхню аналітичну сутність.

Тестові завдання (дайте всі вірні відповіді)

9.1. Для оцінки результатів економічних операцій використовуються:

- A) основна ціна; C) ринкова ціна кінцевого споживача;
B) ринкова ціна виробника; D) стимулююча ціна.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

9.2. Яким чином розраховується агрегатний індекс цін за формулою Ласпейреса?

- A) $\frac{\sum p_1 q_1}{\sum p_0 q_1}$, C) $\frac{\sum p_A (q_A + q_B)}{\sum p_B (q_A + q_B)}$
B) $\frac{\sum p_1 q_0}{\sum p_0 q_0}$, D) $\sqrt{\frac{\sum p_1 q_1}{\sum p_0 q_1} \times \frac{\sum p_1 q_0}{\sum p_0 q_0}}$

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

9.3. За темпами знецінення грошей розрізняють такі види інфляції:

- A) цінова інфляція, девальвація та інфляція заощаджень;
B) повзуча, помірна, галопуюча інфляція та гіперінфляція;
C) інфляція витрат та інфляція попиту;
D) інфляція доходів та інфляція пропозиції.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

9.4. Згідно з рекомендаціями Міжнародної організації праці перегляд споживчого набору слід здійснювати:

- A) один раз на три роки; C) один раз на п'ять років;
B) один раз на десять років; D) один раз на вісім років.

Відповіді: 1) A; 2) B; 3) C; 4) D.

9.5. Дефлятор ВВП обчислюється за формулою:

- А) агрегатного індекса Ласпейреса; С) агрегатного індекса Фішера;
В) агрегатного індекса Пааше; D) агрегатного індекса Еджуорта-Маршалла.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

9.6. В Україні індекс споживчих цін обчислюється на основі:

- А) формули Пааше; С) формули Ласпейреса;
В) модифікованої формули Пааше; D) модифікованої формули Ласпейреса.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

9.7. В Україні індекс цін виробників обчислюється на основі:

- А) модифікованої формули Пааше; С) модифікованої формули Ласпейреса;
В) формули Ласпейреса; D) формули Фішера.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

9.8. Індекс споживчих цін дозволяє оцінити:

- А) рівень загальної інфляції;
В) зміну вартості товарів та послуг для населення;
С) рівень інфляції на споживчому ринку;
D) рівень інвестиційних витрат домогосподарств.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

9.9. Індекс-дефлятор ВВП дозволяє оцінити:

- А) рівень загальної інфляції;
В) зміну вартості товарів та послуг для населення;
С) рівень інфляції на споживчому ринку;
D) зміну рівня витрат домогосподарств, які не належать до споживчих.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

9.10. Який вид середньої застосовують при розрахунку середнього індексу інфляції?

- А) середня арифметична; С) середня геометрична;
В) середня арифметична зважена; D) середня гармонійна зважена.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) D.

Практичні завдання

9.1. Маємо наступні дані про продаж товарів:

Товар	Од. вимірювання	Базисний період		Звітний період	
		Ціна за одиницю, тис. грн.	Обсяг реалізації, тис. од.	Ціна за одиницю, тис. грн.	Обсяг реалізації, тис. од.
Товар А	кг	1,24	890	1,36	780
Товар Б	л	2,15	568	2,23	510

Визначити:

- індивідуальні індекси цін, фізичного обсягу та товарообороту (виручки від реалізації товарів);
- загальний індекс товарообороту;

- агрегатний індекс фізичного обсягу;
- агрегатний індекс цін;
- абсолютні прирости обсягу товарообороту внаслідок зміни обсягів продажу, цін та спільної дії двох факторів.

Продемонструйте взаємозв'язок між загальними індексами та абсолютними приростами товарообороту. Зробити висновки.

9.2. Маємо наступні дані про реалізацію товарів:

Товар	1 квартал		2 квартал	
	Ціна за одиницю, грн.	Обсяг реалізації, тис. од.	Ціна за одиницю, грн.	Обсяг реалізації, тис. од.
Товар А	50	400	100	200
Товар Б	60	300	90	600
Товар В	70	500	80	700

Визначити середню ціну, проаналізуйте її динаміку, визначте вплив на неї зміни індивідуальних цін на товари та структури продажів. Перевірте правильність розрахунків за допомогою системи індексів. Зробити висновки.

9.3. Маємо наступні дані про продаж різних товарів:

Товар	Од. вимірювання	Базисний період		Звітний період	
		Ціна за одиницю, грн.	Обсяг реалізації, тис. од.	Ціна за одиницю, грн.	Обсяг реалізації, тис. од.
Товар А	кг	24	8,4	28	8,0
Товар Б	л	12	16,2	14	14,8
Товар В	шт	124	2,8	138	2,6

Визначити агрегатні індекси цін за методиками Ласпейреса, Пааше та Фішера, визначити втрати населення від зростання цін на товари та послуги. Зробити висновки.

9.4. Маємо наступні умовні дані про наявну грошову масу та ВВП (гр. од.):

Показник	Рік	
	базисний	звітний
Сума наявних грошей в обігу	256,3	237,4
ВВП	183,2	224,6
Індекс споживчих цін, %	-	109,4

Визначити:

- абсолютний та відносний рівень інфляції за кожний рік та обчисліть індекс інфляції.
- індекс купівельної спроможності гривні. Зробити висновки.

9.5. Споживачі у базисному періоді витрачали свій бюджет так: на придбання продуктів харчування – 32,0 %, на одяг – 18,0 %, на оплату послуг ЖКГ – 41,0 %, на предмети довгострокового користування – 9,0 %.

У звітному році ціни на продукти харчування зросли на 7,0 %, на одяг – на 10,0 %, на послуги ЖКГ – на 8,0 %, на предмети довгострокового користування – на 17 %.

Визначити індекс споживчих цін. Зробити висновки.

ТЕМА 10

СТАТИСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ

10.1. Поняття фінансів підприємств та завдання статистики

10.2. Система статистичних показників фінансового стану підприємств

10.3. Статистичне вивчення ефективності діяльності підприємств

10.1.

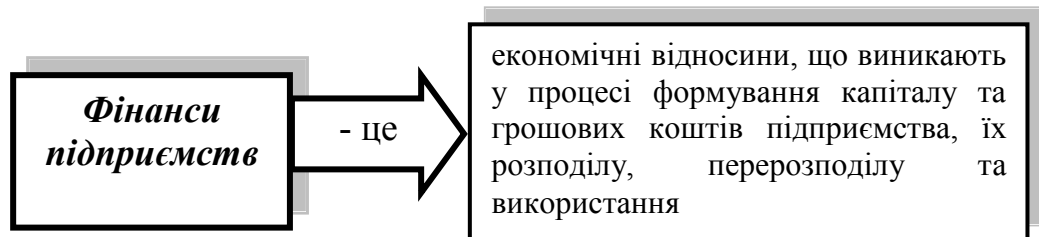

Рис. 10.1

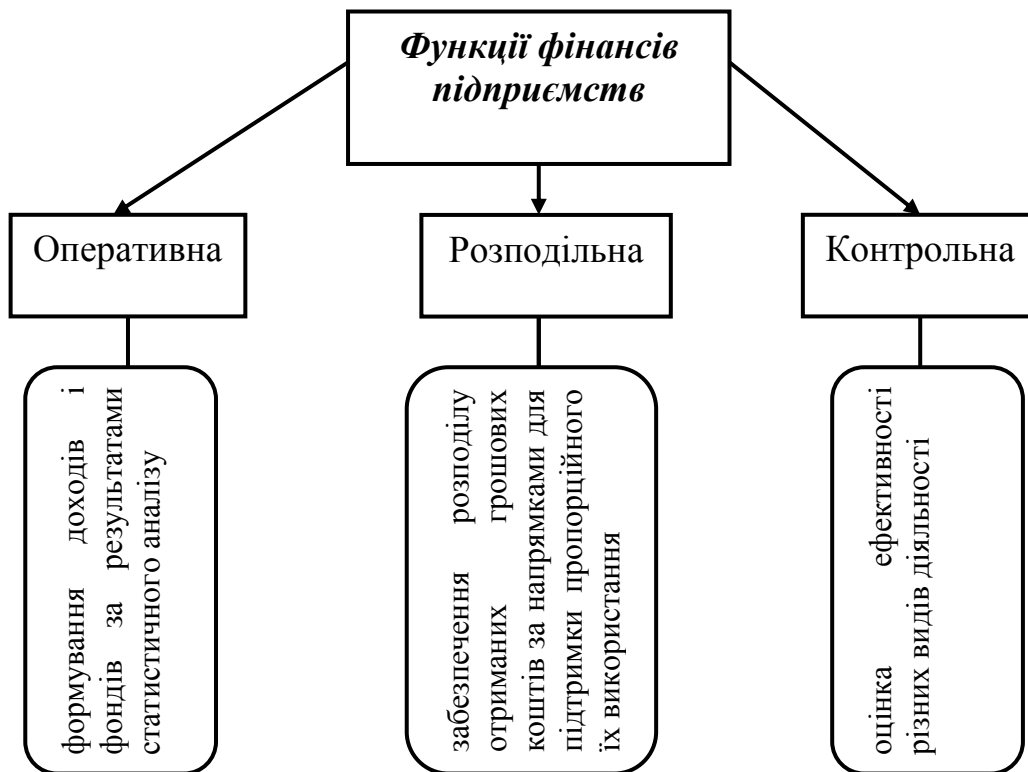

Рис. 10.2. Найважливіші функції фінансів підприємств

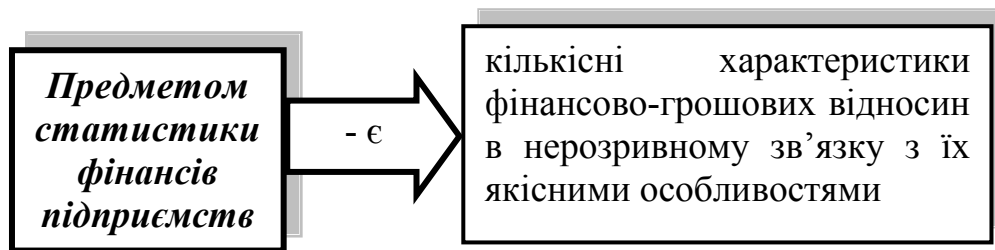

Рис. 10.3. Предмет статистики фінансів підприємств

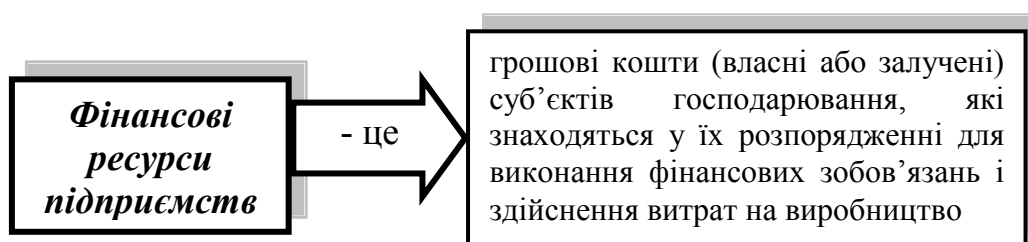

Рис. 10.4. Поняття фінансових ресурсів підприємств

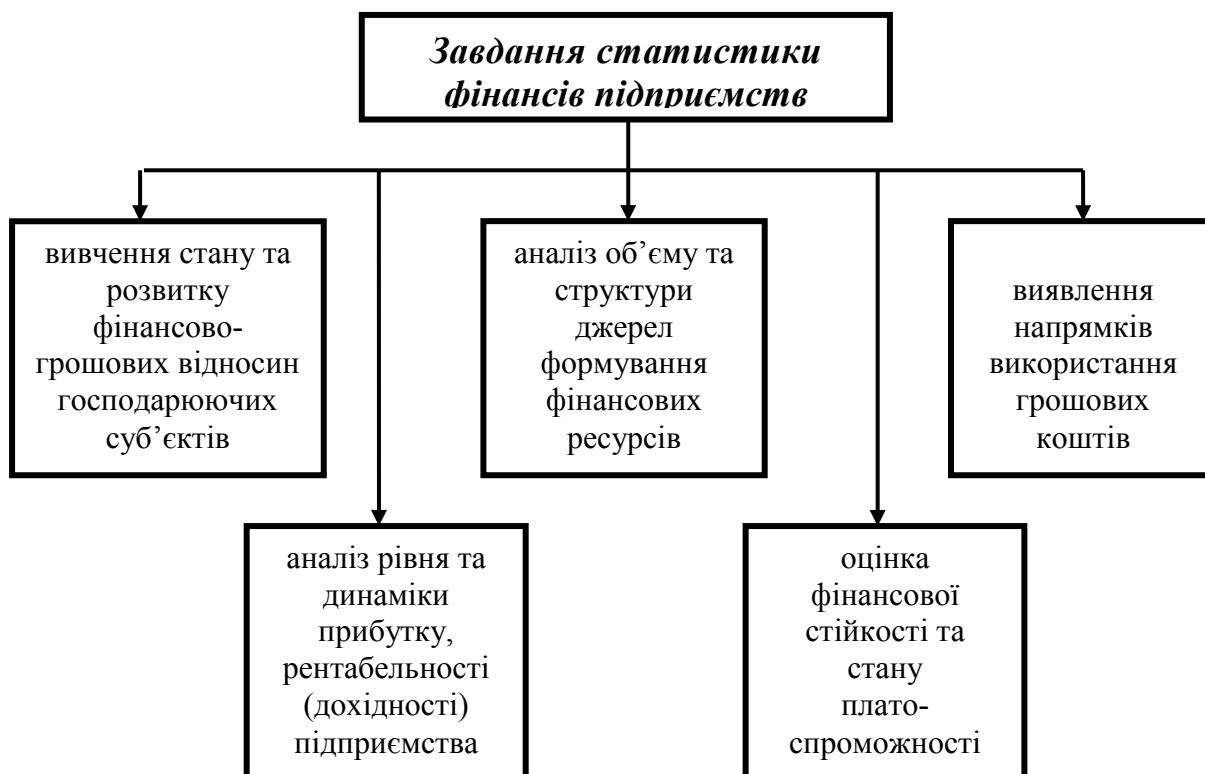

Рис. 10.5. Завдання статистики фінансів підприємств

10.2.

Таблиця 10.1

Система статистичних показників фінансового стану підприємств

Показник	Методика розрахунку і зміст показника
А	1
Показники ліквідності та платоспроможності підприємства	- коefficient загальної ліквідності (покриття) показує, скільки всіх ліквідних засобів припадає на 1 грн. короткострокових зобов'язань і має бути більшим за одиницю для нормального функціонування підприємства: $K_n = \frac{OA}{KЗ}, \quad (10.1)$ де OA - оборотні кошти (активи); $KЗ$ - короткострокові зобов'язання; - коefficient абсолютної ліквідності (платоспроможності) показує, яку частину короткострокових зобов'язань можна за необхідності погасити негайно і значення його вважають сприятливим, якщо воно перевищує 0,25-0,3: $K_{a.l.} = \frac{ГК + K_{ц.п.}}{KЗ}, \quad (10.2)$ де $ГК$ - грошові кошти; $K_{ц.п.}$ - короткострокові цінні папери; - коefficient критичної (проміжної) ліквідності оцінюється на основі ідентифікації обертання дебіторської заборгованості, нижня межа становить 0,7-0,8: $K_{к.п.} = \frac{ГК + K_{ц.п.} + ДЗ}{KЗ}, \quad (10.3)$ де $ДЗ$ - загальна сума дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, яка очікується, буде повернута в обумовлений у договорі строк
Показники фінансової стійкості підприємства	- коefficient автономії показує ступінь незалежності фінансового стану підприємства від залучених джерел, повинен бути більше 0,5: $K_a = \frac{BK}{BB}, \quad (10.4)$ де BK - власний капітал підприємства; BB - кошти за балансом; - коefficient фінансової стійкості повинен бути більше 0,7-0,8: $K_{ф.с.} = \frac{BK + ДПК}{BB}, \quad (10.5)$

Продовження табл.10.1	
А	1
	де <i>ДПК</i> – довгострокові позикові кошти; - коефіцієнт фінансування дає можливість оцінити яка частина діяльності підприємства фінансується за рахунок власних, а яка – за рахунок позикових коштів: $K_{\phi} = \frac{BK}{ПК}, \quad (10.6)$ де <i>ПК</i> – позиковий капітал; - коефіцієнт фінансового ризику – це відношення вартості позикового капіталу до вартості власного; він характеризує структуру пасиву балансу: $K_{\phi p} = \frac{ПК}{BK}$ (10.7)
Показники оборотності	- коефіцієнт оборотності оборотних коштів (оборотних активів) – це відношення виручки від реалізації продукції до середнього залишку оборотних коштів; він характеризує інтенсивність використання оборотних коштів; $K_{обОА} = \frac{ОР}{\overline{ОА}}, \quad (10.8)$ де $\overline{ОА}$ – середньорічна вартість оборотних активів; - коефіцієнт оборотності дебіторської (кредиторської) заборгованості: $K_{обд(кт)} = \frac{ОР}{D^m(K^m)}$, (10.9) де $D^m(K^m)$ – середня вартість дебіторської (кредиторської) заборгованості. - коефіцієнт оборотності капіталу – це відношення виручки від реалізації продукції до середньої залишку вартості капіталу; він характеризує інтенсивність використання капіталу підприємства: $K_{обК} = \frac{ОР}{\overline{К}}$, (10.10) де $\overline{К}$ – середньорічна вартість капіталу підприємства

10.3.

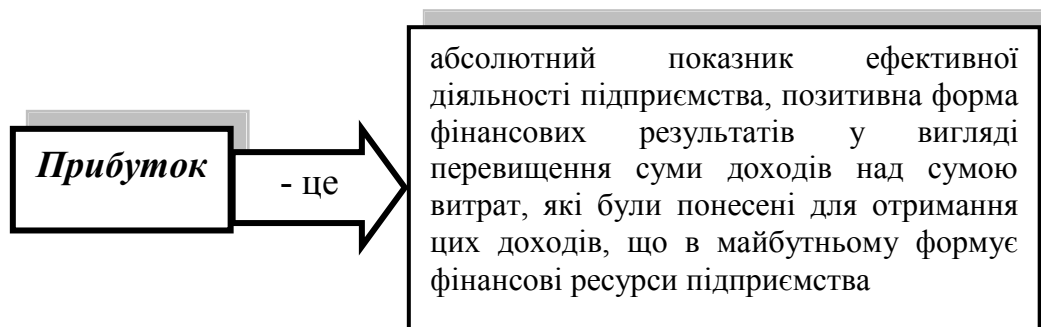

Рис. 10.6. Поняття прибутку

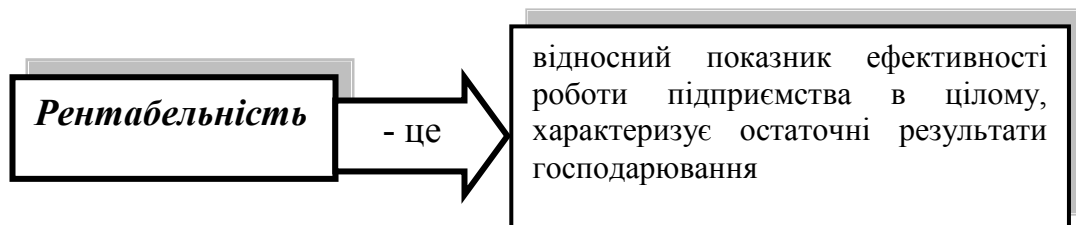

Рис. 10.7. Поняття рентабельності

Таблиця 10.2

Статистичні показники оцінки ефективності діяльності підприємств

Показник	Методика розрахунку і зміст показника
1	2
Показники фінансових результатів	- загальний фінансовий результат: $\Phi P = Pp + P\phi + Pi, \quad (10.11)$ де Pp – результат від реалізації продукції; $P\phi$ – результат від фінансової діяльності; Pi – результат від інвестиційної діяльності; - прибуток (збиток) від реалізації продукції (робіт, послуг): $Pr = ЧВ - Z, \quad (10.12)$ де $ЧВ$ – чистий виторг від реалізації продукції (без ПДВ та акцизного збору); Z – собівартість реалізованої продукції; - чистий прибуток: $ЧП = \Phi P - ПП, \quad (10.13)$ де $ПП$ – податок на прибуток підприємства
Показники рентабельності	- рентабельність виробленої продукції: $r_{\epsilon} = \frac{\Pi}{C}, \quad (10.14)$ де Π – прибуток, отриманий від реалізації продукції; C – витрати на виробництво продукції; - рентабельність реалізації: $r_p = \frac{\Pi}{OP}, \quad (10.15)$ де OP – обсяг реалізації; - рентабельність капіталу: $R = \frac{ЧП}{K}, \quad (10.16)$ де $ЧП$ – чистий прибуток; K – величина капіталу; - загальна рентабельність підприємства: $R_{\text{заг}} = \frac{ЧП}{ВБ}, \quad (10.17)$ де $ЧП$ – чистий прибуток; $ВБ$ – валюта балансу (вартість майна); - загальна рентабельність виробничого капіталу:

Продовження табл. 10.2	
1	2
	$R_{\text{в.к.}} = \frac{БП}{\overline{ОЗ} + \overline{ОА}}, \quad (10.18)$ де $\overline{ОЗ}$ – середньорічна вартість основних виробничих засобів; $\overline{ОА}$ – середньорічна вартість оборотних активів
Система індексів рентабельності продукції	Індекс рентабельності змінного складу враховує зміну середнього рівня рентабельності як за рахунок зміни рівня рентабельності окремих видів продукції, так і за рахунок зміни структури витрат: $I_{\bar{r}}^{\text{зч.}} = \frac{\bar{r}_1}{\bar{r}_0} = \frac{\sum r_1 C_1}{\sum C_1} : \frac{\sum r_0 C_0}{\sum C_0} = \frac{\sum r_1 d_1}{\sum r_0 d_0}, \quad (10.19)$ Індекс рентабельності фіксованого складу враховує зміну середнього рівня рентабельності тільки за рахунок зміни рівня рентабельності окремих видів продукції: $I^{\text{фс.}} = \frac{\sum r_1 C_1}{\sum r_0 C_1} = \frac{\sum r_1 d_1}{\sum r_0 d_1}, \quad (10.20)$ Індекс рентабельності структурних зрушень враховує зміну середнього рівня рентабельності тільки за рахунок зміни структури витрат: $I_d^{\text{сз}} = \frac{\sum r_0 d_1}{\sum r_0 d_0}, \quad (10.21)$ де C_1, C_0 — витрати на виробництво і реалізацію продукції; d_1 і d_0 — питома вага витрат на виробництво і реалізацію продукції в загальних витратах. Абсолютна зміна середнього рівня рентабельності: $\Delta_{\bar{r}} = \sum r_1 d_1 - \sum r_0 d_0 \quad (10.22)$ зумовлена впливом таких факторів: а) рентабельності: $\Delta_r = \sum r_1 d_1 - \sum r_0 d_1;$ (10.23) б) структури: $\Delta = \sum r_0 d_1 - \sum r_0 d_0.$ (10.24)

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

?

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття фінансів підприємства. Перелічіть їх основні функції.
2. Назвіть групи показників, які використовують для аналізу фінансового стану підприємства.
3. Які показники характеризують фінансові результати господарської діяльності підприємств?

4. Які ви знаєте показники рентабельності? Що загального є в методиці їх розрахунку?

5. Який статистичний метод можна застосувати для аналізу показника рентабельності продукції?

Тестові завдання (дайте всі вірні відповіді)

10.1. Фінанси підприємств – це:

А) грошові відносини, що виникають у процесі формування капіталу та грошових засобів підприємства, їх розподілу, перерозподілу та використання;

В) економічні відносини, що виникають у процесі формування капіталу та грошових засобів підприємства, їх розподілу, перерозподілу та використання;

С) грошово-кредитні відносини, що виникають у процесі формування капіталу та грошових засобів підприємства, їх розподілу, перерозподілу та використання;

Д) фінансові відносини, що виникають у процесі формування капіталу та грошових засобів підприємства, їх розподілу, перерозподілу та використання.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

10.2. Найважливішими функціями фінансів підприємств є:

А) регулююча, контрольна, розподільна; С) оперативна, контрольна, розподільна;

В) дохідна, контрольна, розподільна; Д) оперативна, дохідна, контрольна.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

10.3. Які показники, характеризують фінансові результати господарської діяльності підприємств:

А) прибуток, рентабельність, собівартість реалізованої продукції;

В) дохід, рентабельність, собівартість реалізованої продукції;

С) рентабельність, собівартість реалізованої продукції, обсяг необоротних активів підприємства;

Д) фінансовий результат від операційної діяльності, інвестиційної діяльності, фінансової діяльності.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

10.4. Показник, який застосовується для аналізу ефективності використання ресурсів і витрат підприємства:

А) прибуток; С) чисельність працюючих;

В) рентабельність підприємства; Д) рентабельність продукції.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

10.5. Для аналізу фінансової стійкості підприємства застосовується:

А) коефіцієнт абсолютної ліквідності; С) чисельність працюючих;

В) коефіцієнт автономії; Д) коефіцієнт фінансового ризику.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

10.6. Для аналізу платоспроможності підприємства застосовується:

А) коефіцієнт абсолютної ліквідності; С) рентабельність капіталу;

В) коефіцієнт автономії; Д) коефіцієнт загальної ліквідності.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

10.7. Рентабельність підприємства (загальна):

А) це відношення загального прибутку до витрат всіх виробничих фондів підприємства;

В) це відношення прибутку від реалізації продукції до собівартості продукції;

С) характеризує ефективність загальної діяльності підприємства;

Д) характеризує ефективність операційної діяльності підприємства.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

10.8. Коефіцієнт абсолютної ліквідності:

А) це відношення короткострокової заборгованості до грошових коштів;

В) характеризує ефективність використання матеріальних ресурсів;

С) характеризує здатність підприємства погасити свою короткострокову заборгованість;

Д) це відношення грошових коштів до короткострокової заборгованості.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

10.9. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів:

А) це відношення виручки від реалізації продукції до середнього залишку оборотних коштів;

В) характеризує інтенсивність використання оборотних коштів;

С) це відношення середнього залишку оборотних коштів до виручки від реалізації продукції;

Д) характеризує інтенсивність використання основних засобів.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

10.10. Коефіцієнт фінансової стійкості:

А) характеризує інтенсивність використання оборотних коштів;

В) це відношення вартості позикового капіталу до вартості власного;

С) це відношення вартості власного і довгострокового позикового капіталу до вартості всього капіталу;

Д) характеризує структуру пасиву.

Відповіді: 1) А; 2) В; 3) С; 4) Д.

Практичні завдання

10.1. Маємо наступні дані:

(тис. грн.)

Показники	Рік	
	базовий	звітний
Запаси та витрати	4500	5100
Основні засоби	3200	4700
Поточні активи	3500	7000
Поточні зобов'язання	4300	4900
Грошові кошти та короткострокові цінні папери	2200	3800
в тому числі грошові кошти	590	970
Загальний обсяг валюти балансу	21770	23452

Визначити:

- показники ліквідності балансу підприємства;
- показники динаміки ліквідності (абсолютний приріст, темпи росту, абсолютне значення одного відсотка приросту);
- абсолютний розмір окремих показників ліквідності за рахунок окремих факторів.

Зробити висновки.

10.2. Маємо наступні дані про діяльність підприємства за два роки:

(тис. грн.)

Показники	Рік	
	базовий	звітний
Виручка від реалізації	7100	7900
Витрати на виробництво	6500	5300
Прибуток від реалізації	3000	3500
Прибуток до оподаткування	4100	3900
Чистий прибуток	3050	2900
Вартість власного капіталу	14260	15970
Вартість основного капіталу	17710	19622

Визначити:

- показники рентабельності підприємства;
- показники динаміки рентабельності (темпи росту і відносної зміни цих коефіцієнтів за рахунок окремих факторів).

Зробити висновки.

10.3. Маємо наступні дані:

(тис. грн.)

Показники	Рік	
	базовий	звітний
Чистий прибуток	1681	1973
Середньорічна сума капіталу	14872	17203

Визначити рівень прибутковості (рентабельності) усього капіталу підприємства, в т.ч. за рахунок:

- зростання чистого прибутку;
- збільшення вартості капіталу.

Зробити висновки.

10.4. Маємо наступні дані (тис. грн.):

Показники	Рік	
	базовий	звітний
Чистий прибуток	2700	2900
Середньорічна сума оборотного капіталу	15770	17410
Середньорічна сума виробничих запасів	5420	7470

Визначити прибутковість оборотного капіталу та прибутковість виробничих запасів. Зробити висновки.

10.5. Маємо наступні дані про діяльність двох підприємств за два роки:

(тис. грн.)

Підприємство	Середньорічна вартість основних засобів та оборотних коштів		Обсяг чистого прибутку	
	базовий	звітний	базовий	звітний
А	37400	41300	2300	2770
Б	52430	50700	6100	4500

Визначити:

- індекси рентабельності змінного, постійного складу та структурних зрушень;

- абсолютний приріст прибутку за рахунок показника рентабельності та обсягу основних засобів та оборотних коштів.

Зробити висновки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України Про державну статистику, Київ, 16.10.2012, № 5463-VI.
2. Положення про Державну службу статистики України, Київ, 06.03.2011, № 396/2011
3. Галицька Е.В., Ковтун Н.В. Фінансова статистика. Навч. Посібник. - Кондор, 2008. – 440 с.
4. Герасименко С.С., Головка В.А., Нікітіна І.М. Система національних рахунків: навч.посібник. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2005. – 217 с.
5. Головач А.В., Захожай В. Б., Головач Н. А. Банківська статистика. – К.: КНЕУ, 2003. – 161 с.
6. Головач А.В. Фінансова статистика. Навч. Посібник. – К.: МАУП, 2003. – 222 с.
7. Головач А.В. Фінансова статистика. Навч. Посібник. – К.: МАУП, 2005. – 496 с.
8. Загородній А.Г., Сліпушко О.М., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Словник банківських термінів. - К.: Аконіт, 2000. – 605 с.
9. Загородній А.Г., Сліпушко О.М., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник (4-те вид. випр. та доп.) – К.: Т-во "Знання", КОО; Львів; Вид-во Львів. банківського ін-ту НБУ, 2002. – 566 с.
10. Иванов Ю.Н., Назаров М.Г., Рябушкин Б.Т. Статистика финансов: Учебник. – «Омега-Л», 2008 – 460 с.
11. Кремень В.М. Фінансова статистика. [текст] навч. посіб. / В.М. Кремень, О.І. Кремень. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 368 с.
12. Лутчин Н.П., Миронюк А.К. Статистика фінансів. Навч.посібник. – Львів: «Новий Світ - 2000», 2007. – 296 с.
13. Мальчик М.В., Галашко С.І., Пелех А.І. Фінансова статистика. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 184 с.
14. Назаров М.Г. Статистика финансов: Учебник - «Омега-Л», 2007. – 464 с.
15. Орленко Н.С. Інформаційні системи і технології в статистиці: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2008. – 288 с.
16. Рябушкин Б.Т. Основы статистики финансов. – М.: Финстатинформ, 2000. – 80 с.
17. Сидорова А.В. Міжнародна статистика: Підручник / А.В. Сидорова, Я.В. Кіосак. – Донецьк: Каштан, 2013. – 384 с.
18. Фінансово-банківська статистика. Практикум / За ред. Є.І. Ткача. – К.: Либідь, 2003. – 324 с.

19. Фінансово-банківська статистика: Навч.посібник / П.Г. Вашків, П.І. Пастер, В.П. Сторожук. – К.: Либідь, 2007. – 512 с.
20. Шерстнева Г. С. Финансовая статистика: Учебник. – Эксмо, 2008. – 160 с.
21. Шустіков А. А. Фінансова статистика: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2003. — 205 с.
22. Щурик М.В. Статистика: навч.посібн. – 2-ге видання, оновлене і доповнене. – Львів: «Магнолія-2006», 2011. – 545 с.

Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.kiev.ua>.
2. Головне управління статистики у Харківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uprstat.kharkov.ukrtel.net>
3. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Загальноакадемічний портал наукової періодики. Національна академія наук України [Електронний ресурс] / Л. Костенко, Є. Копанєва // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/NTI/search.html>.
5. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/>
6. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
7. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. Нормативна база. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nibu.factor.ua/info/instrbuh/npsbu1/>
8. Нормативно-правова база [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України; Урядовий портал. – Офіц. веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/npd/list>.
9. Нормативно-правові акти [Електронний ресурс] // Урядовий портал. Єдиний веб-портал виконавчої влади України. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=32854